

Dušan Željeznov

**L O V R O
H A C I N**

**Recenzenti
Zdravko Klanjšček
Petar Kačavenda**

Ni jedna okupirana zemlja u drugome svjetskom ratu nije imala toliko kvislinških voda, ni toliko voda drugih suradnika okupatora, koliko ih je bilo u Jugoslaviji.

PREDGOVOR

Kad se u srijedu 4. rujna 1946. godine zategla omča oko vrata Lovre Hacin mnogi su Ljubljančani, i ne samo oni, pomislili: Izdajnika je stigla zaslužena kazna! Jer, Lovro Hacin je u sebi otjelovljavao sve negativne osobine koje su bile u tolikoj suprotnosti s progresivnim težnjama slovenskog naroda izraženim tokom narodnooslobodilačkog rata — bio je zadojeni klerikalac, politički konzervativan i reakcionaran, osobno spreman da se stavi na raspolaganje okupatoru i da vjerno i revnosno obavlja za njega sve prljave poslove.

Lovro Hacin je tipičan primjer čovjeka koji je svoje osobne sklonosti i ambicije povezao s političkim uvjerenjima, postajući bespogovorni izvršilac najstrašnijih progona i zločina nad svime što je bilo progresivno, što je težilo da se odupre okupatoru i njegovu teroru. Te karakterne crte Hacin je iskazivao još od samog početka svoje policijske karijere, a naročito kad je došao na mjesto šefa policije u Ljubljani poslije pobjede Milana Stojadinovića na izborima 1935. godine.

Tih godina, poslije ubojstva kralja Aleksandra u Marseilleu, sve proturječnosti starojugoslavenskog režima izbijale su snažno na površinu. Postojalo je sve očitiije da se iza tobože demokratskih mjera krije želja vladajućih krugova da zadrže vlast i obrane svoje uske interese od sve izrazitijeg demokratsko-revolucionarnog procesa. To su one godine u kojima KPJposlije godine progona konsolidira svoje redove, a svojom širokom i demokratskom platformom okuplja sve šire narodne i radničke slojeve, naročito omladinu. Partija je jasno ukazivala i raskrinkavala nenarodni karakter vladajućeg režima i upozoravala na sve očitiiju fašističku opasnost. Dakako, vladajući su vrhovi ubrzo shvatili kakva im opasnost prijeti od takvog djelovanja i aktivnosti partije pa su upregli sve sile da uguše sve što je di-

salo slobodarski i demokratski. Bojeći se »svog naroda«, kako je to jednom primijetio Rodoljub Čolaković, vlada Milana Stojadinovića, Antona Korošeca i Mehmeda Spahe, počela se u vanjskoj politici sve više okretati prema nacističkoj Njemačkoj i fašističkoj Italiji, tražeći u njima oslonac za razrješenje unutrašnjih suprotnosti u Jugoslaviji i podršku protiv »komunističke opasnosti«.

Takvoj orijentaciji režima i njegovom odnosu prema svemu što je bilo slobodarsko, demokratsko i progresivno, trebali su upravo ljudi poput Lovre Hacin — beskrupulozni i ambiciozni, reakcionari po svom političkom uvjerenju i stavu. Hacin je potvrdio da se na njega može sa sigurnošću računati. Svesrdno je služio režimu dobivajući za svoj rad samo priznanja i pohvale. Došavši na mjesto šefa ljubljanske policije široko je razgranao svoju aktivnost, stvarajući vlastitu mrežu konfidanata i suradnika. No, njegovo vrijeme je tek dolazilo. Kapitulacijom stare Jugoslavije i ulaskom talijanskih okupacionih snaga, Hacin sve svoje sposobnosti stavlja u službu nove vlasti. Njegov cilj je uvijek isti i on mu ostaje odan do kraja — gušenje i istrebljenje svega naprednog u slovenskome narodu. Na svim se stranama obavljaju racije, hapšenja, interniranja. U zatvorima su mnogi rodoljubi izloženi najstravičnijim mučenjima. Ali sve te strahote nisu mogle pokolebati istinske patriote. »Ljubljana je«, piše u svojim sjećanjima Ivan Maček, »ostala jedinstvena i borbeni iako su je okupatori ogradili bodljikavom žicom i podigli 69 betonskih bunkera oko nje«. To jedinstvo i borbeni duh nisu uspjela ugušiti ni stalna hapšenja, mučenja i strijeljanja rodoljuba. Dovoljno je reći da je samo u toku 1942. godine talijanski okupator poslao u koncentracione logore više od 36.000 ljudi, a pobijeno je više od 1.000 talaca.

»Smrt je«, piše Maček, »vrebala na svakog člana Oslobodilne fronte, na svakog njezina suradnika, na svakog partizanskog borca. Okupatori su za svoju zločinačku rabotu izmišljali nove i uvijek gore oblike nasilja, da bi izgazili slovensku oslobodilačku ideju, da bi uništili slovenski narod. Ali ni neljudski postupak sa zatvorenicima, ni masovno odvođenje u internacione logore, ni protjerivanje Slovenaca iz njihovih rodniha kuća, ni paljenje sela, ni strijeljanje talaca — ništa nije moglo ugušiti otpor. Želja za slobodom bila je jača od smrti koja je svuda vrebala

Taj slobodarski duh Slovenaca nije uspio potisnuti ni Hacin sa svim terorom i strahotama u mučionicama koje je sam organizirao. Tokom suđenja u Ljubljani

sam je priznao da je samo za vrijeme njemačke okupacije uhapsio oko 6000 ljudi!

Dušan Željeznovse u svom prilogu o Lovri Hacinu i zločinima koje je počinio tokom svoje višegodišnje policijske karijere, oslonio na sudske zapisnike i iskaze svjedoka na sudskom procesu poslije oslobođenja. Time je možda propuštena prilika da se cjelovitije prikaže i na cjelovit način opiše nastupanje, organizacija i djelovanje okupatora i njegovih domaćih slugu. Ali, autentične izjave svjedoka i opisi konkretnih situacija i sudbina pojedinaca i čitavih obitelji, svjedoče snažnije od bilo kakvog opisa koliko su pojedinci poput Hacina duboko ogrezli u blatu izdaje i zločina.

CURRICULUM VITAE

Slovenski kvisling i policajac dr Lovro Hacin rođen je, prema izvatku iz knjige rođenih župnog ureda Vele-sovo, 23. kolovoza 1886. u selu Trata k. br. 13 kao zakoni-ti sin Lovre Hacina, posjednika, i Katarine Župan. Nje-govo rodno selo Trata (u blizini Kranja) broji danas 83 stanovnika, koji odlaze na posao uglavnom u Kranj.

Iz maturalne svjedodžbe može se vidjeti da je Hacin pohađao kao redovni učenik c. kr. gimnaziju Franjo Jo-sip u Kranju, gdje je ponavljao sedmi razred i osmi raz-red na c. kr. višoj gimnaziji u Novom Mestu i tamo prvi put pristupio maturalnom ispitu, koji je uspješno polo-žio i tako kao kandidat udovoljio zakonskim propisima za nastavak studija na univerzitetu.

Na temelju maturalne svjedodžbe Hacin se upisao na bečko sveučilište, gdje je počeo studirati pravo. U lis-topadu 1910, kada je imao 24 godine, položio je prvi ri-goroz, tri godine kasnije položio je i drugi, dok je treći rigoroz položio neposredno nakon početka prvoga svjetskoga rata, a zadnji u siječnju 1915. Tada je imao 28 godina. Doktorski naslov bečkog sveučilišta Hacinu je dodijeljen 10. ožujka 1916, dakle usred prvoga svjetskog rata.

Iz svega se vidi da Hacin usprkos relativnoj mladost-i nije aktivno sudjelovao u prvom svjetskom ratu, iako je u svom personalnom listu u rubrici »službe za vrije-me rata« napisao: »kod 4, 53. i 79. pješadijskog puka od 1. veljače 1915. do 29. prosinca 1918,« a u međuvremenu je, kao što smo vidjeli, mirno doktorirao i praktički nije niti obukao vojničku uniformu, a da su, nasuprot, svi njegovi drugovi po starosti bili pod oružjem, vidi se i iz dokumenta »Potvrda«, gdje piše:

»Predsjedništvo Višeg zemaljskog suda u Beču po-tvrđuje da je gospodin dr Lovro Hacin odredbom od 21. prosinca 1914. (treći državni ispit položio je u srpnju te

godine) preds. 21.209/14 pripušten sudskoj praksi kod Zemaljskog suda za civilno-pravne poslove u Beču od 7. siječnja 1915. do polaska u vojsku 1. veljače 1915. kada je, uistinu, zaposlen kao pripravnik (Rechtspraktikant) te da je kao namještenik spomenutog suda vođen do uključno 16. prosinca 1918.»

Svoju »vojničku karijeru« Hacin je službeno zaključio 29. prosinca 1918. o čemu svjedoče dva dokumenta. Prvi je »Potvrda o oslobađanju« koju je izdalo Rezervno vojno zapovjedništvo SHS Ljubljana 29. prosinca 1918. i gdje piše da je »gospodin poručnik u rezervi dr Lovro Hacin oslobođen od vojne službe«, a drugi »Otpusnica«, izdana istog dana od Narodne vlade SHS, zapovjedništva II vojnog okruga u Ljubljani, da su »gospodina poručnika u rezervi 79. pješ. puka dra Lovru Hacinu dne 29. prosinca 1918. otpustili iz aktivne vojne službe«.

Nakon završetka prvog svjetskog rata i raspada Austro-Ugarske te nastanka Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Hacin je narodnoj vladi u Ljubljani uputio molbu za stupanje u službu. Na njegovu molbu, primili su ga u pripravničku službu kod političke uprave Narodne vlade SHS u Ljubljani i privremeno ga dodijelili službi okružnom poglavarstvu u Velikovcu (danas u austrijskog Koruškoj Völkermarkt) kao vladinog konceptnog praktikanta 29. prosinca 1918. Već 31. ožujka 1919. unaprijeđen je za provizornog koncipista zemaljske vlade, a 6. svibnja iste godine zemaljska vlada za Sloveniju privremeno ga je premjestila iz Velikovca u mariborski magistrat. Mjesec dana kasnije premješten je u civilni komesarijat u Celovcu, a 19. svibnja vlada ga je opet premjestila iz Celovca u političku ekspozituru u Borovljama (danas u austrijskoj Koruškoj Ferlach), gdje je ostao do 26. listopada 1920. godine.

Odande je bio najprije premješten u poglavarstvo u Ptuj, a deset mjeseci kasnije u Okružno poglavarstvo u Celju. U to vrijeme Hacin je položio i stručni ispit iz političko-administrativnog poslovanja, što je značilo i unapređenje u službi, pa je tako 26. kolovoza 1922. postao okružni komesar na svom dosadašnjem radnom mjestu. Ali Hacin nije dugo ostao kao okružni komesar u Celju. Predsjedništvo pokrajinske uprave za Sloveniju premjestilo ga je 20. veljače 1923. godine u Okružno poglavarstvo u Radovljici, gdje također nije ostao dugo, iako iz tog vremena postoji zanimljiv Hacinov izvještaj o radničkom skupu, koji bi mogao biti dragocjen dokument za povijest našega radničkog pokreta. Ovom prilikom ga prvi put i objavljujemo i glasi:

Okružno poglavarstvo u Radovljici:

Br. 848 i 849/24.

Skupovi N.D.S.J. na Savi i u Javorniku **dne 20.1 1924.**

Iz v j e š t a j

okružnog komesara dr Lovre Hacinu o tome kako su **protekli** skupovi Nezavisne radničke partije Jugoslavije, koji su **održani** 20. siječnja o. g. na Savi kod Jesenica i u Javorniku.

1) Skup kod Jelena na Savi.

Predsjednik Valentin Vister u pola jedanaest otvara skup i daje riječ Marcelu Žorgi, vlakovođi iz Ljubljane.

Govornik kaže otprilike ovo:

Val kapitalizma pritišće na radništvo skoro cijelog svijeta i sprečava ga u njegovom nastojanju da se oslobodi kapitalističkog jarma. Proleter i su žrtve iskorištavanja, tiranstva i nasilja. Uzrok je svemu tome, na žalost, činjenica što su radničke mase pod utjecajem socijal-demokrata, koji su, doduše, izdali i štampali Marxov program, ali koji prikriveno podupiru interese kapitalizma. Kao primjer za to navodi Njemačku, gdje proleter i nisu izvršili socijalnu revoluciju, jer su ih izdali vode Scheidemann i Elbert, koji — pod zaštitom generala Seecta — podupiru građanske stranke. Zbog toga Zeigner i nije mogao provesti revoluciju.

Položaj radništva svugdje je nepovoljan, tako u Francuskoj i Italiji, gdje je Mussolini slomio radnički pokret, a i u Bugarskoj i Jugoslaviji. Ovdje je korupcija na dnevnom redu, ministri su poznati po različitim aferama; ipak, nitko da se pokrene. Nisu provedene ni agrarna, ni socijalna reforma; krajnje je vrijeme da radništvo javno izjavi da mu je dosta tiranije. Njihov spas nije ni autonomija ni narodna republika, nego samoodlučivanje naroda da vlada seljaka i radnika preuzme vlast.

Nakon toga govornik izvodi zaključke o lokalnim prilikama domaćih socijalističkih stranaka. Osuđuje djelovanje Bernotove grupe i naglašava da se pravi proleter i neće nikad povezati s građanskim strankama.

Jednosatni govor završava povikom: »Dolje reakcija, živio svjesni proleterijat!«

Nakon toga došlo je do žustre svađe između Žorge i Jerama, koji su jedan drugome predbacivali izdaju proletarijata.

Skup, kojemu je prisustvovalo oko 120 osoba, završen je u pola jedan. Incidenata nije bilo.

2) Skup u Javorniku.

Skup je otvorio Valentin Vister. Najprije su birali predsjednika. Izabran je Bernotov pristaša Jeram, koji je riječ dao Marcelu Žorgi. Žorga je govorio isto što i prijepodne na Savi.

Njemu je odgovorio Jeram. Govornici su pokušavali jedan drugoga učiniti smiješnim, što im je i uspjelo.

Skup je više nalikovao na zabavnu priredbu, nego na ozbiljan sastanak.

Prisutno je bilo oko 70 radnika; incidenata nije bilo. Ftadovljica, dne 21. siječnja 1924.

Taj službeni put iz Radovljice do Jesenica Hacin ipak nije obavio besplatno, nego je tražio i dobio povrat putnih troškova za ovaj »nadzor« nad slovenskim radništvom, što se vidi iz napomene uz navedeni izvještaj.

Službujući u Radovljici, Hacin je uputio molbu velikom županu za ljubljansku oblast da mu odobri trojtjedni izvanredni dopust i dade dozvolu za putovanje u austrijsku republiku, a kao razlog naveo je vjenčanje. Veliki župan odobrio je Hacinovu molbu, i Hacin se 7. travnja 1924. u dobi od 30 godina, oženio u Ljubljani učiteljicom Pavlom Žerjav iz Žirova, rođenom 1900. godine.

Iz Radovljice Hacin je premješten u Laško. Ni tu nije dugo ostao, jer je bio kraljevim dekretom na temelju odluke ministra unutrašnjih poslova 12. prosinca 1924. premješten u kotarsko poglavarstvo u Kamnik, gdje je imao poteškoća sa smještajem, zbog čega je molio za premještaj iz Kamnika u Laško. Ipak je ostao u Kamniku do 17. srpnja 1927. godine kao tajnik kotarskog poglavara, kad ga je ukaz Nj. Vel. Kralja postavio za upravitelja kotarskog poglavarstva u Črnomelju. Tako se u srpnju 1927. godine Hacin popeo na prvu stepenicu svoje karijere u bivšoj Jugoslaviji, kada je postao kotarski, odnosno okružni načelnik u Črnomelju. Ipak, ni u Črnomelju nije ostao dugo, jer je već 3. studenog 1928. postao upravitelj kotarskog poglavarstva Maribor—Desni brijeg. Iz Maribora bio je premješten u Dravograd na mjesto kotarskog načelnika prevaljskog kotara, gdje nije ostao ni godinu dana, jer su ga 8. kolovoza 1932. ponovno premjestili u Maribor, ali sada za predstojnika gradske policije.

Kao šef policije u Mariboru Hacin je ostao na tom položaju samo do 12. lipnja 1934. godine, kada je premješten u Ljubljanu za političko-upravog sekretara grupe po odluci bana Dravske banovine dr Marušića. Nakon ovog premještaja nije se moglo predložiti Hacinovo napredovanje u 4. grupu 2. stupnja, jer bi na temelju takva napredovanja morao promijeniti zvanje i postati banski savjetnik. Ali ban Marušić, kao liberal — suprotno Hacinu koji je bio klerikalac — predložio je druge kandidate za banske savjetnike, jer je bilo očito da ambiciozni Hacin pošto-poto želi postati banski savjetnik, iako mu odnos političkih snaga nije bio naklonjen. Zbog toga je Hacin »iz službenih potreba« 13. ožujka 1935. privremeno premješten u prometni odjel banovinske uprave. Odmah po primitku odluke morao je o ovom premještaju javiti načelniku navedenog odjela zbog nastupa na novo radno mjesto.

Ali 1935. godine došlo je do krupnih političkih pro-

mjena u Kraljevini Jugoslaviji. Na izborima u svibnju pobijedila je reakcionarna i profašistička Jugoslovenska radikalna zajednica (JRZ) s dr Milanom Stojadinovićem na čelu. Ti su izbori doveli do značajnih političkih promjena u tadašnjoj monarhiji, a napose u Sloveniji, gdje su na vlast došli klerikalci. Vođa im je bio dr Antun Korošec, koji je kao svećenik postao ministar unutrašnjih poslova Kraljevine Jugoslavije. Te su promjene presudno utjecale na Hacinovu karijeru. Kraljevim ukazom od 9. rujna 1935. Hacin je imenovan kotarskim načelnikom u Litiji, a već 30. ožujka 1936. uvršten je u red banskih savjetnika.

Veliki trenutak svoje karijere, trenutak koji ga je odveo do njegova kraja i pada, zbio se 25. studenog 1936. godine, kad je primio brzojav kojim ga tadašnji ministar unutrašnjih poslova dr Korošec imenuje upraviteљem ljubljanske policije. U njegovu opširnom dosjeu što ga čuva Državni arhiv Slovenije, nalazi se originalni brzojav, koji u službeno ovjerenom prijepisu glasi:

Brzojavka
Banskoj upravi Ljubljana
Beograd 7 — /879-57, -27- 16/20

Ukazom od 25. XI 1936, rm 3.-br. 41099 postavljen je za upravnika policije IV. grupe 2. stepena uprave policije u Ljubljani dr. Hacin L. Lovro. sreski načelnik iste grupe i stepena sreza litijskog po potrebi službe ukaz ovaj odmah izvršiti i izvesti ti rm 3. br. 41961/936 — mp ministar unutraš. poslova dr. A. Korošec.

! 1. Za pravilnost prijepisa!
Ljubljana, dne 9. decembra 1936.
Pisama općeg odjela:
[potpis nečitak]

Već tada su uslijedila priznanja za njegovu policijsku službu i visoke ocjene njegova policijskog rada. Za njega stoji da »vrlo dobro vlada zakonskim propisima«, da je »veoma marljiv i savjestan«, ali i »ambiciozan upravni službenik«. Takve se ocjene redaju iz godine u godinu. Dobiva i više priznanja za svoj rad.- potkraj 1936. Orden sv. Save, godinu dana kasnije Orden Talijanske krune, nešto kasnije i Orden Rumunjske krune.

Dana 11. ožujka 1941. godine Hacin je bio postavljen za kotarskog načelnika četvrte grupe prvog stupnja celjskog kotara. No službu kotarskog načelnika u Celju Hacin nije niti nastupio. Naime, mjesec dana nakon što je izdan kraljevski ukaz o njegovu unapređenju, Kraljevina Jugoslavija više nije postojala.

Njegova aktivnost u Kraljevini Jugoslaviji bila je u skladu s odnosima u zemlji. Svesrdno je služio svakom režimu na vlasti. S tim u skladu napredovao je i dalje. Kad je postao šef policije u Ljubljani, u Evropi su se zbivale krupne promjene. Nacistička Njemačka počela je svoju ekspanziju već 1936. godine remilitarizacijom Rajnske oblasti. Podijelila je Čehoslovačku, ušla u Austriju i pripojila je 1938. godine, okupirala preostale dijelove Čehoslovačke 1939. godine, a odmah poslije toga fašistička Italija zakoračila je na Balkan, okupiravši Albaniju. Zatim je sve krenulo prema drugom svjetskom ratu, koji je Njemačka započela napadom na Poljsku 1. rujna 1939. godine.

Iz vremena okupacije sačuvana su u Hacinovu životopisu dva službena dokumenta iz njegova osobnog dosjea. Prvi su izdale talijanske okupacijske vlasti i glasi:

KRALJEVINA ITALIJA

Visoki komesarijat za ljubljansku pokrajinu

1. No 2277/1

Ljubljana, 3. srpnja 1942/XX

Dr. Lovro Hacin, upravitelj ljubljanske policije, dekretom od 27. svibnja 1939. III br. 16699, imenovan je upraviteljem policije u Ljubljani, četvrtog platnog razreda uz plaću od 2350 dinara mjesečno. Imenovanom od dana 26. svibnja 1942. nakon što je navršio tri godine neprekidne službe na dosadašnjem položaju činovnika IV/1 platnog razreda, te u smislu paragrafa 22 i 52 Zakona o činovnicima, pripada plaća spomenute grupe IV/1 i odgovarajuća prva periodična povišica, tj. 969 lira (devet stotina šesdeset devet) mjesečno. Budući da ne postoje ograničenja koja bi, prema paragrafima 53 i 54 spomenutog zakona, onemogućavala isplatu povišice na plaću, na osnovi paragrafa 22, 52 i 103 Zakona o činovnicima

visoki komesar za ljubljansku pokrajinu
odlučuje:

Dr Lovri Hacinu, upravitelju policije IV (četvrte) grupe 1. stupnja pri kraljevskoj policiji u Ljubljani, od 27. svibnja 1942/XX pripada plaća i prva periodična povišica na plaću spomenutog platnog razreda, to jest 969 (devet stotina šezdeset devet) lira mjesečno, dok ostala primanja ostaju ista.

Istovremeno, Financijskoj direkciji u Ljubljani naređuje se da u tom smislu izvrši propisano i uputi povišicu u smislu paragrafa 30/2 i 134/2 Zakona o činovnicima.

Visoki komesar
u.z. dr David

Konačno, još posljednji dokument iz njegova dosjea, dokument koji je izdao šef pokrajinske uprave u Ljubljani za njemačke okupacije, »prezident«, general Rupnik, koji je zajedno s Hacinom sjeo na optuženičku klupu.

Prijepis toga dokumenta glasi:

Načelnik pokrajinske uprave u Ljubljani.
Opći odjel.

1. br. 640/2.

Ljubljana, 10. svibnja 1944.

Gospodin dr Lovro Hacin, upravitelj policije u Ljubljani četvrtog platnog razreda, prema podacima njegovog službeničkog lista od 26. svibnja 1942, proveo je četiri godine u sadašnjem razredu a da za čitavo vrijeme nije dobio ni jednu slabu ocjenu niti se protiv njega vodio krivični ili disciplinski postupak. Stoga su se ispunili uvjeti za njegovo unapređenje (paragraf 53 i 54 Zakona o činovnicima od 31. ožujka 1931. godine).

Na temelju čl. 1 Naredbe o upravljanju ljubljanskom pokrajinom od 20. rujna 1943. i paragrafa 22, 26, 45, 53, 103 i 364 Zakona o činovnicima od 31. ožujka 1931.

o d l u č u j e m

Gospodin dr Lovro Hacin, upravitelj policije u Ljubljani, 4. platnog razreda, imenuje se upraviteljem policije 3. platnog razreda na dosadašnjem radnom mjestu s plaćom od 1.235 lira (tisuću dvjesto trideset pet) te položajnim dodatkom od 805.60 lira (osam stotina pet 60/100) i osobnim dodatkom od 38 lira (trideset osam) kao i sa svim ostalim redovnim i izvanrednim dodacima.

O tom obavijestiti:

1) Gospodina dr Lovru Hacinu, upravitelja policije u Ljubljani,
2) Odjel za likvidaciju primanja i mirovina pri Financijskoj direkciji u Ljubljani, uz uputu da propiše i uputi spomenutom primanja u smislu rješenja o poštivanju odredbi paragrafa 30. st. 2 i 134 točke 2 Zakona o činovnicima.

Razlika između novih i dosadašnjih primanja u prvom mjesecu knjiži se u korist činovničkog mirovinskog fonda.

Prezident

div. general Rupnik s. r.

Ljubljana dne 10. maja 1944.

Za pravilnost prijepisa!

Pisama općeg odjela:

[potpis nečitak]

Ovim dokumentom zatvaramo Hacinov osobni dosje i otvaramo novi.

To je dosje njegova procesa, koji će nam tek otkriti pravu sliku i karakter ovog policajca — kvislinga, jer su nam o tome dosad objavljeni dokumenti razmjerno malo rekli. Tako će nam se njegova ličnost predstaviti u cijelosti.

U nekom smislu pravo je vrijeme za Hacinu nastupilo tek poslije kapitulacije stare Jugoslavije. Odmah nakon talijanske okupacije dijela Slovenije stupio je u okupatorovu službu kao upravitelj, podređeni policijski

službenik i plaćeni povjerenik. U okupatorskoj službi osnovao je i vodio vlastitu špijunsku mrežu, koju su činili kapelan Tone Duhovnik, Oton Vončina, Ivan Kristan, dr Albin Šmajd i drugi. Oni su mu dostavljali ime-na pristaša narodnooslobodilačkog pokreta, koje je zatim Lovro Hacin izdavao talijanskoj policiji i vojsci. Bio je osobni prijatelj biskupa Grigorija Rožmana i drugih crkvenih velikodostojnika. Predložio je talijanskom okupatoru da se osnuje posebna policija — »Pubblica sicurezza slovena«.

U travnju 1942. godine Hacin je otputovao u Italiju te se u Napulju sastao s talijanskim karabinjerskim generalom Giuseppeom Piescom. Od kolovoza do studenog 1942. godine napisao je tri pismena prijedloga, s ciljem da pomogne talijanskom okupatoru ugušiti opći narodni ustanak i da pomogne održanje okupacijskog sistema vlasti. Te prijedloge, upućene najvišim talijanskim funkcionarima u Rimu, dostavio je preko generala Giuseppea Piesce. U njima predlaže pooštrenje okupatorskog terora i ponovno zahtijeva osnivanje posebne političke policije, na čijem bi čelu bio on sam. Utjecao je na to da je talijanski okupator u drugoj polovici 1942. godine pooštrio teror u Ljubljanskoj pokrajini. U to vrijeme Talijani su poslali u koncentracione logore više od 36000 ljudi, pobili više od 1000 talaca, palili sela, uništavali šume i plijenili imovinu.

Najbolju karakteristiku i pravu istinu o Hacinu iznio je poslije rata pred Vojnim sudom, prilikom procesa, svjedok Franc Lavrenčič, koji je niz godina radio u ljubljanskoj policiji, pa tako i s Hacinom.

Svjedok: Zovem se Lovrenčič Frane, ime oca Ladislav, rođen 22. 8. 1895. u Rimu, sa stanom u Ljubljani, cesta VIII/16, Rožna dolina.

Predsjednik: Pred sudom ste dužni govoriti čistu istinu te odgovarati u skladu sa Zakonom i prema svojoj savjesti.

Svjedok: Razumijem.

Predsjednik: U službi na policiji bili ste još za stare Jugoslavije.

Svjedok: Da.

Predsjednik: Od kada?

Svjedok: Od 1920. godine.

Predsjednik: Dobro. Što znate o tome da je optuženi Hacin ostavio neke dokumente, iako je izdana naredba da sve tajne spise treba uništiti?

Svjedok: To je bilo još prije okupacije.

Predsjednik: To je bilo prije okupacije?

Svjedok: U prvim danima okupacije.

Predsjednik: Sud je već ustanovio da je bilo određeno da tajne spise valja uništiti. Znete li da je Hacin posjedovao neke tajne dokumente?

Svjedok: Znam da je u upraviteljevom stolu bilo više najpovjerljivijih spisa iz Jugoslavije pod strogo povjerljivim brojem. Tamo su spisi i ostali te pali u ruke Talijanima. To je bilo poznato cjelokupnom osoblju bivše uprave policije.

Predsjednik: Kakve su to bile povjerljive stvari?

Svjedok: To su bile stvari koje su se odnosile na razdoblje prije okupacije, potjernice, upute, diplomatska putovanja itd.

Predsjednik: Dobro. Znete li odakle je Hacin dobivao novac za špijune i povjerljive ljude?

Svjedok: Pretpostavljam da je za okupacije novac dobivao od talijanskog kvestora. Na upravi policije organizirana je ćelija Osvobodilne fronte, koja je nadgledala svaku suradnju. Članovi te ćelije pretražili su upraviteljev ormar i ondje pronašli formulare, iz kojih se moglo zaključiti da se na temelju tih potvrda mogu primiti različite svote iz crnog fonda.

Predsjednik: Jeste li vidjeli takvu potvrdu?

Svjedok: Vidio sam je. Jedan primjerak potvrde izručio sam i svojoj vezi, profesoru Meliharu.

Predsjednik: Je li vam poznat sadržaj potvrde?

Svjedok: Poznat mi je. Na potvrdi je pisalo: potvrđujem prijem svote i prazno mjesto za broj, u povjerljive svrhe od kvesture u Ljubljani. To je bila obična potvrda.

Predsjednik: Da li želite svjedoku postaviti još koje pitanje?

Tužitelj: Znete li išta o vezi između optuženog Hacina i agenta Gestapa Warbineka?

Svjedok: Warbinek je često dolazio na policiju, i svi su ga službenici znali. Imao je slobodan pristup kvestoru i svim činovnicima. Imao je veća prava od bilo kojeg drugog službenika.

Tužitelj: Da li vam je poznato da je Warbinek bio agent Gestapa?

Svjedok: To nam je bilo poznato. Kada smo uhapsili različite tipove, kriminalne tipove — ja sam bio referent za kriminalce na policiji — koji su posjedovali oružje i razne dokumente, ustanovili smo da je Warbinek te ljude opskrbio oružjem i dokumentima. Ti su tiptovi na njegovu intervenciju pušteni.

Tužitelj: Kakve su bile veze optuženog Hacina s Krügerom?

Svjedok: Znam da je kao upravitelj policije bio u službenoj vezi.

Tužitelj: Da li je optuženi Hacin primao plaću za svoj rad na kvesturi kao suradnik kriminalnog odjela, ili za kakvu drugu stvar?

Svjedok: Hacin je plaću primao unaprijed. U početku je još dolazio u ured, kasnije je izostajao, a plaću je uvijek redovito primao.

Tužitelj: Zna li je li optuženi Hacin imao svoje povjerljive ljude i tko su ti povjerljivi ljudi bili?

Svjedok: Imao je povjerljive ljude među bivšim penzioniranim policajcima, kao npr. Beve, Vončina i slično.

Tužitelj: A Kristan?

Svjedok: Da, i Kristan. Kristan je bio njegov povjerljiv čovjek. Kristan je navodno bio prije i Rupnikov povjerljiv čovjek dok je ovaj bio ljubljanski gradonačelnik.

Tužitelj: Na koji način je Hacin pridobio ljude za svoju političku policiju?

Svjedok: Smatram, druže tužitelju, da ih je pridobio time što im je dao novac. Pretpostavljao sam da su dobili obećanje da će biti odlikovani. Tako se događalo da su u tu službu dolazili i ljudi iz redova bivših stražara, koji su nakon toga odmah postali oficiri.

Tužitelj: A referenti i agenti? Odakle su ih regrutirali?

Svjedok: Kod političke policije bili su uglavnom križari i aktivni članovi Seoskih straža.

Tužitelj: Što vam je poznato o zakletvi okupatoru?

Svjedok: To da su Talijani prvo pozvali oficire da se zakunu. Nakon međusobnog savjetovanja zaključili smo da zakletvu moramo odbiti i snositi posljedice. Na temelju toga zakletvu smo odbili, i zato smo otišli u intervenciju.

Tužitelj: Kakav je stav zauzeo Hacin u vezi sa zakletvom?

Svjedok: Znam da je izričito naglasio i bio za to da se zakunemo. To mogu posvjedočiti Polak i Kuković.

Iz ovog vremena imamo i dva dokumenta, »starješinska izvještaja«, koja dovoljno jasno svjedoče o Hacinovu radu pod Talijanima. Dokumenti u prijevodu glase:

STARJEŠINSKI IZVJEŠTAJ

ocjena za godinu 1941

Prezime i ime: dr Lovro Hacin

Zvanje i položaj: upravitelj policije-IV/1 •

Službeno mjesto: Kraljevska kvestura u Ljubljani

Sastavljeno na temelju paragrafa 31, 32, 33, 35, **36, 37 i 40 Zakona o službenicima**

1. Stručna osposobljenost: vrlo dobra

2. Ponašanje u službi i izvan nje: uzorno
3. Marljivost i pouzdanost u službi: vrlo marljiv i pouzdan
4. Kakve poslove je obavljao u razdoblju na koje se odnosi ocjena i s kojim uspjehom:
Do travnja obavljao sve poslove upravitelja policije u Ljubljani, potom službenika Kraljevske kvesture u Ljubljani, i to s vrlo dobrim uspjehom
5. Opći sud i prijedlog ocjene: predlažem ocjenu »vrlo dobar«
6. Napomena:

Ljubljana, 18. veljače 1942/XX pečat Potpis starješine:
dr. Majcen v.r.

Komisija za ocjenu službenika opće uprave pri Visokom komesarijatu za Ljubljansku pokrajinu u Ljubljani, ustanovljena odlukom visokog komesara od 19. siječnja 1942/XX I br. 187/2, na osnovi paragrafa 40 Zakona o službenicima nakon svestrane ocjene gornjeg starješinskog izvještaja i po osobnom saznanju članova komisije izdala je ovu odluku, da se službenik za godinu 1941. ocijeni ocjenom: »vrlo dobar« Ljubljana, 20. travnja 1942/XX

L.S.
Zapisničar:
Pečenko, s.r.

Predsjednik komisije:
dr. Gubad, v.r.
Članovi:
Seneković, v.r.
Lipovšek, v.r.

Priopćena nam je ocjena komisije.
San Remo, dne 21. 5. 1942 — XX
Ocijenjeni službenik:
Hacin

L. dne 15. VI 1942.
Starješina:
dr. Bogataj v.r.

Postoji i starješinski izvještaj za 1942. godinu, no Hacin te godine nije ocijenjen. O tome zašto nema ocjene za tu godinu saznat ćemo kasnije. Ipak, objavljujemo i ovaj starješinski izvještaj za 1942. godinu:

STARJEŠINSKI IZVJEŠTAJ

za ocjenu za godinu 1942

Prezime i ime: dr. Hacin Lovro
Zvanje i položaj: upravitelj policije-IV/1
Službeno mjesto: Kraljevska kvestura u **Ljubljani**
Sastavljeno na temelju paragrafa 31, 32, 33, 35, **36, 37 i 40**
Zakona o službenicima.

1. Stručna osposobljenost:
2. Ponašanje u službi i izvan nje:
3. Marljivost i pouzdanost u službi:
4. Kakve je poslove obavljao u razdoblju
na koje se odnosi ocjena i s kojim uspjehom:
5. Opći sud i prijedlog ocjene:
Ne ocjenjuje se za 1942. godinu, jer je cijelu **godinu bio na**
bolesničkom dopustu.
6. Napomena:

Ljubljana, 9. veljače 1943/XXI L.S. Potpis starješine:
dr. Bogataj v.r.

Komisija za ocjenu službenika opće uprave pri Visokom komesarijatu za Ljubljansku pokrajinu u Ljubljani, ustanovljena odlukom visokog komesara od 20. siječnja 1943/XXI 1. br. 521/1, na temelju čl. 40 Zakona o službenicima, nakon svestrane ocjene gornjeg starješinskog izvještaja i po osobnom saznanju članova komisije izdala je ovu odluku, da se službenik za godinu 1942. ocijeni ocjenom: »nije ocijenjen«.

Ljubljana, 1. travnja 1943/XXI

Predsjednik komisije

dr Habad, s.r.

Zapisničar:

Pečenko, s.r.

Članovi:

Seneković, s.r.

Lipovšek, s.r.

Priopćena nam je ocjena komisije.

Ocijenjeni službenik:

Starješina:

Zašto, dakle, Hacin za 1942. godinu nije bio ocijenjen? Zapisano je da se ne ocjenjuje jer je cijelu godinu bio na bolovanju. To nije istina. Od 1. lipnja 1941. Hacin zaista više nije samostalni upravitelj policije, jer je na to mjesto došao talijanski kvestor Messana, kom je Hacin bio podređen. Ipak, radio je kao doušnik Talijana protiv oslobodilačkog pokreta (Osvobodilne fronte) i primao obavijesti od svojih suradnika Toneta Duhovnika, Vončine, Kristana i Šmajda.

U to vrijeme dobio je osobno oružje od okupatora, a nakon pokušaja atentata 13. listopada 1941. i tjelohranitelje. O tom vremenu najbolje svjedoči ispovijed Diconija (Dikovića), koji je kao svjedok na poznatom kočevskom procesu u rujnu 1943. rekao o Hacinu:

»Dne 1. siječnja 1942. godine bio sam premješten u kvesturu kao tumač u političkom odjelu, gdje mi je šef bio potkvestor Ferrante. Na odjelu je bilo sedam političkih komesara, kojima sam pomagao pri saslušavanjima. Saslušavali su političke zatvorenike koje je zatvorila policija.« Dalje je izjavio da je kvestura imala u Ljubljani svoje konfidente među Slovencima. Njihova imena čuvala su se u tajnosti. Tako je konfident br. 1. bio Hacin, bivši upravitelj policije.

O tome svjedoče dokumenti, odnosno potvrde za svote, nađene nakon oslobođenja u Hacinovu stolu. Potvrđene svote bile su isplaćene povjerljivim ljudima, na primjer: »Ja, potpisani Smrekar Avgust, potvrđujem da sam dobio od dr Hacina četiri stotine lira za povjerljive podatke, 10. 10. 1942.«

Jasno je da je Hacin odmah po dolasku Talijana stupio u službu okupatora i družio se s kvestorom Messanom, zatim Lucinijem i njegovim nasljednikom Ferranteom.

Hacin je u to vrijeme išao samo formalno na policiju, no usprkos tome redovito je primao plaću, i to vrlo visoku, kao da je još upravitelj policije. Od kvestora Messane dobivao je novac iz tzv. crnog fonda kao talijanski špijun i povjerljiv čovjek. O tome da je Hacin već 1941. godine dostavljao podatke Talijanima svjedoči izjava Jožeta Smrekara, koja glasi:

»Jože Smrekar, sin pokojnog Jože i majke, rođene Ivančič, rođen 1910. godine, trgovački pomoćnik sa stanom u Ljubljani. Uhapsili su me 19. studenog 1941. talijanski kvesturini i odveli u karabinijersku stanicu u Bleiweisovoj ulici (današnja Prešernova ulica — prim, aut.). Otuda su me nakon četrnaestodnevnog mučenja odveli na kvesturu. Budući da su govorili kako su uhvatili jednog od vođa Osvobodilne fronte u Ljubljani, detaljno su me saslušavali. Doktor Hacin došao je 4. prosinca 1941. godine u pratnji jednog od viših skvadrista, ili čak samog kvestora, u sobu gdje su me saslušavali. Zadržao se nekoliko trenutaka, gledao me, a zatim je tiho razgovarao sa skvadrinom: Nakon njegova posjeta kvesturini su me još više mučili i htjeli iz mene izvući imena vođa Osvobodilne fronte. Imao sam dojam, a to mislim i danas, da je Hacin nahuškao kvesturine da što oštrije postupaju sa mnom.«

Hacin je kasnije, na procesu povezivao ovaj događaj s pokušajem da ga likvidira. Na saslušanju je izjavio:

»Bio sam napadnut i ranjen 21. listopada 1941. godine. Nakon toga su kvesturini tražili napadača. Dao sam nalog Vrečaru i Jankoviču da slijede napadača. U tom trenutku je k meni pristupio desetogodišnji dječak i rekao: 'Poznajem toga koji vas je napao, jer više puta dolazi k nama u Šišku'. Zatim su ustanovili da imaju dva krivca. Jedne večeri došao je k meni kvestor kada sam već ležao u krevetu, nisam želio ustati i otići s njim. Sutradan sam došao u kvesturu, gdje su mi pokazali tog čovjeka i upitali je li to napadač. Bio mu je sličan, ali — po mom mišljenju — nije bio pravi.«

Iz toga se može vidjeti da je Osvobodilna fronta već 1941. godine dobro znala kako je Hacin opasan i pokušala ga je u ime narodnog suda kazniti smrću. Ovaj pokušaj nije, kako smo vidjeli, uspio, a kasnije Hacinovo djelovanje, posebno za njemačke okupacije poslije kapitulacije Italije, jasno je pokazalo da je Hacin bio zločinac kao i njegova policija. Kad je predsjednik suda pitao na procesu Hacinu zbog čega je bio izvršen atentat na njega, ovaj je odgovorio: »Zato što su me smatrali neumoljivim neprijateljem.« A tužilac je ovu konstataciju dopunio riječima:

»Zato što su vas smatrali talijanskim agentom, pa su vas zbog toga i osudili. Zbog toga ste i pred ovim sudom. Ne zato što ste bili protivnik. Da niste slali ljude u logore i prijavljivali ih, ne biste stajali pred ovim sudom.«

I sada da još detaljnije utvrdimo što je Hacin radio 1942. godine kad je bio službeno »na bolovanju«. O tome je najbolje Hacin sam ispričao pred sudom, rekavši:

»Marjan Zajc i August Praprotnik nepozvani su došli k meni u stan jednog dana u siječnju 1942. godine. Praprotnik mi je tada kazao: 'Došao sam zbog jedne zanimljive stvari'. Ne mogu sada točno ispričati što je rekao, no ponovit ću otprilike: 'Dolazimo zbog interesantne stvari koja će vas možda zanimati i u vezi s njom možda se može nešto napraviti. Znae kakve su sigurnosne prilike u Ljubljani, puca se na sve strane, žrtve padaju, stanje je nepodnošljivo, u vezi s tim posjetili smo visokog komesara i iznijeli ideju da se ponovno osnuje slovenska policija s dr Hacinom na čelu. Visoki komesar još ništa o tome nije odlučio, ali ja dolazim k vama da saznam vaše mišljenje: biste li bili spremni prihvatiti taj položaj?' Rekao sam da bih se toga i latio ako moji prijedlozi budu prihvaćeni te da još ne znam kakvi će to prijedlozi biti. Kasnije smo imali sastanak na Miklošičevoj cesti, koji nije donio nikakvih rezultata, drugi put sastali smo se u uredu pokojnog gradonačelnika Dinka Puca. U međuvremenu je Praprotnik ubijen, i sve je palo u vodu. Na početku siječnja namjeravao sam otići u Italiju, ali sam onamo otišao tek u travnju 1942. godine.

Predsjednik: Jeste li prihvatili Praprotnikovu zamisao?

Hacin: Da, pod uvjetom da visoki komesar prihvati moje uvjete.

Predsjednik: Smatrali ste, dakle, da talijanska policija, odnosno tada uobičajena sredstva terora, nisu dovoljna?

Hacin: Kako smatrao? Svakom je čovjeku bilo jasno da je talijanska policija traljava. Noću su se zatvarali u stražarnice i nisu više iz njih izlazili.

Predsjednik: Nije, dakle, mogla dovoljno uspješno provoditi teror?

Hacin: Ne, nego nije dovoljno štitila živote stanovnika Ljubljane.

Predsjednik: Izdajica?

Hacin-: Ne, nego stanovnika Ljubljane.

Predsjednik: Jeste li o toj zamisli, za koju kažete da su vam je dali Praprotnik i Zajc, još kada razmišljali?

Hacin: Nikada više.

Tužitelj: Pridite bliže. Je li to vaš rukopis? Vi ste pisali iz Italije. Odmah ću vam pokazati mjesto gdje ste to napisali.

Hacin: Znam što ćete mi pokazati. Da, ali to nije točno.

Tužitelj: Vi ste pisali iz Italije slijedeće [navodi najprije na talijanskom, a zatim prevodi na slovenski.] Non passa giorno, che non penso a Lubiana e fondatore definitivo della pubblica sicurezza. — Ne prode dan da ne mislim na Ljublanu i na konačno osnivanje javne sigurnosti. Kažete da niste o tom više razmišljali, no dokument koji sam upravo pročitao dokazuje upravo suprotno.

Hacin: Da, zaista, znao sam unaprijed što ćete mi pokazati. Mislio sam, naime, reći da nešto moram odgovoriti komesaru koji je tražio od mene da o tom razmišljam, i ovakvim odgovorom htio sam ga se riješiti. No ta je stvar pala u vodu.

Predsjednik: No optuženi Hacin, vi ste rekli ... [Tužitelj ga prekine.]

Tužitelj: Zašto je pala u vodu? Zato što je slovenski narod osudio Praprotnika i likvidirao ga. Zato je pala u vodu! [Gromoglasni pljesak u dvorani.]

Hacin: Ne, ne, ne! [Pri tom mu je lice poprimilo kiseo izraz, a pljeskanje u dvorani prekinulo je njegov odgovor.] Sve je to spriječio kvestor Messana, intervenirajući kod Graziolija. To sam shvatio iz hladnog ponašanja kvestora prema meni. Negdje oko 1. travnja otišao sam na talijansku kvesturu da bih dobio »lascia passare«, i tada mi je kvestor kazao: Sada kad idete u Italiju, razmislite kako biste pojačali sigurnost u Ljubljani i pošaljite mi svoj odgovor. Nakon mjesec dana odgovorio sam mu. Stvarno nisam uopće o tome razmišljao. Mogao sam mu već u Ljubljani odgovoriti da kvesturini ne trebaju spavati po kasarnama i fućkati po ulicama.

Tužitelj: Vi ste željeli da prate pristaše Osvobodilne fronte.

Hacin: Mogao sam im to nebrojeno puta kazati, no nisam to učinio.

Tužitelj: Zašto se Praprotnik pokušao osigurati?

Hacin: Jer je znao da nijedan čovjek nije siguran za život.

Tužitelj: Samo zbog toga?

Hacin: Možda i zbog nečeg drugog.

Tužitelj: Jer se bojao da će, ako pobijedi Osvobodilna fronta, izgubiti imetak.

Hacin: Prilikom saslušanja ja sam izjavio, ali to nije zapisano, da je to učinio zbog opasnosti i terorizma.

Tužitelj: To ste izjavili?

Hacin: Da, molim. Ako su zapisnici slabo sastavljeni, to nije moja krivica.

Tužitelj: Zapisnike ste potpisali.

Hacin-: Jesam, ali sam na njih imao prigovore.

Tužitelj: Što ste prigovorili?

Hacin-: Da nije sve zapisano što sam izjavio.

Tužitelj: Imat ćete još mogućnosti da potanko kažete sve što je zapisano i što nije.

Hacin: Uostalom, sve to nije važno.

Tužitelj: Praprotnik se bojao za svoje veliko bogatstvo, zato se bojao Osvobodilne fronte.

Hacin-: Nije to rekao, to se moglo samo zaključiti. Nije-dan čovjek nije više bio siguran.

Tužitelj: Izdajnici nisu bili sigurni. [Pljesak u dvorani.]

Predsjednik: Optuženi Hacin. Vi ste u travnju 1942. otputovali u Italiju.

Hacin: Da.

Predsjednik: S kakvom namjerom.

Hacin: Bez posebne namjere. Kvestor mi je potkraj prosinca 1941. rekao: »Talijanska kvestura ne može vam jamčiti život.« Nakon toga primio sam od talijanske kvesture putni list. Kvestor mi je napomenuo da se u jednoj gostionici na Viču održavaju sastanci na kojima su dogovorili nove atentate, a za atentatora da je bio određen neki Janhuba.

Predsjednik: Tvrdite, znači, da ste otišli na dopust u Italiju?

Hacin: Da, na dopust, i to na vlastiti trošak.

Predsjednik: Odmoriti se, dakle.

Tužitelj: Druže predsjedniče, ...

Predsjednik: Molim.

Tužitelj: U rukama mi je vaš »lascia passare« kojim ste putovali u Italiju. U njemu je napisano da se dopušta putovanje »per motivi di servizio«, što će reći zbog službenih stvari. Što to znači?

Hacin: Što to znači? To znači da sam mogao putovati svuda kamo sam želio. Tako je bilo dogovoreno, i to nije bilo nikakav »servizio«.

Predsjednik: Da li ste tamo obavili kakav posao, ili ste se samo odmarali?

Hacin: Samo sam se odmarao, osim što sam na zapovijed nekog kapetana putovao u Rim i Napulj.

Predsjednik: No, nešto ste i predlagali?

Hacin: Sigurno da jesam.

Tužitelj: Čujte što ste napisali 27. kolovoza 1942. Pauluči, odnosno svojoj ženi: »Draga Pauluča, već sam ti spomenuo da sam potkraj srpnja bio u Rimu i Napulju. Iz

oba grada poslao sam ti razglednice. O svrsi i uzroku putovanja pričat ću ti usmeno, i stoga mi je draže da ta putovanja nikome ne spominješ.»

Hacin: A kakav je to dokument?

Tužitelj: Da ste išli samo na odmor i oporavak, ne biste trebali ništa skrivati. Dokument je označen kao »per motivi di servizio«.

Hacin: Bilo je to zato da me ne bi svaki čas zaustavljali. Gospodine predsjedniče, dopustite da objasnim.

Predsjednik: Objasnite radije što ste predlagali.

Hacin: Objasnio bih to, jer inače se ti prijedlozi ne bi mogli ocijeniti.

Predsjednik: Što bi trebalo ocijeniti?

Hacin: Otputovao sam u Italiju u travnju na tromjesečni dopust. Potkraj lipnja dopust je istekao, i 20. lipnja napisao sam novu molbu. Da sam imao neku posebnu misiju, moj dopust ne bi bio vremenski ograničen. U Napulj i Rim otputovao sam tek potkraj lipnja.

Predsjednik: Zašto pišete ženi o nekoj svrsi putovanja?

Hacin: Ženi sam pisao da me pozvao neki kapetan da idem generalu Piesci.

Tužitelj: Žena je bila protiv tog putovanja. Ona vas je upozoravala da se klonite izdaje i da prihvatite upravnu službu. Vi ste joj pisali-, »Prijelaz u upravnu službu ne dolazi zbog raznih razloga za mene u obzir, makar što se dogodilo.«

Hacin: Da sam prihvatio drugu službu, ne bih više imao zaštitu kvesture.

Predsjednik: Znači da ste htjeli ostati upravitelj policije samo zbog vlastite sigurnosti?

Tužitelj: I zbog vlastite sigurnosti slali ste na stotine ljudi u Dachau i ostale logore? [Pljesak.]

Predsjednik: Upozoravam prisutne da ne prave nered. Poznajete li Warbineka?

Hacin: Nikad ga nisam upoznao.

Tužitelj: Tražim da se ustanovi kakve su bile veze optuženog Hacin s karabinijerskim generalom Giuseppeom Piescom.

Hacin: Potkraj lipnja došao mi je jedan talijanski kapetan i naredio da idem u Alassio. Kazao je: »Šalje me moj šef, general Piesca, s molbom da mu date informacije o stvarnom stanju u Sloveniji. General moli da dođete k njemu u Rim.« Odgovorio sam mu da mogu dati informacije o stanju u Sloveniji, ali samo one koje proizlaze iz moje ocjene tamošnjeg položaja. Takve sam informacije i dao generalu.

Predsjednik: Da li ste kod generala bili jedanput ili više puta?

Hacin: Tri puta. Budući da sam vidio da se do tada ništa nije promijenilo i poboljšalo, smatrao sam da me moje obećanje više ne veže, pa sam molio da više ne dam informacije.

Tužitelj: Niste postigli svoj cilj?

Hacin: Nisam.

Tužitelj: Htjeli ste pojačati teror.

Hacin: Ne, nikako.

Tužitelj: Drugi put pisali ste svojoj ženi 16. lipnja 1942. godine ovako: »Kako bi se zaštitila sigurnost života, bilo bi doslovno nužno postaviti stražare pred svaku zgradu, zabraniti sve osobne automobile itd.« Vi ste predlagali i htjeli uvesti najgori teror nad stanovništvom Ljubljane.

Hacin: Teror, ali tko ga je uzrokovao? Vaši postupci.

Tužitelj: Fašisti i izdajnici u službi fašista.

Hacin: Nije točno. Prvih mjeseci nije se dogodilo ništa, a tek zatim bile su primijenjene represalije.

Tužitelj: Talijani su od samog početka željeli uništiti slovenski narod. To dokazuju njihovi postupci u Slovenskom primorju i u Ljubljanskoj pokrajini. [Pljesak.] Slovenski narod digao se na pravednu obranu i borbu. [Poklici: Tako je! Pljeskanje.]

Hacin: Uopće se ne slažem s vama.

Iz ovog dijaloga pred sudom, osim istine, mogu se vidjeti Hacinova bezobraznost i naprasitost, koje su prilikom javne rasprave kulminirale kad je Hacin optužio isljednike da nisu valjano obavili svoj posao, pri čemu ih je čak i ometao.

PROCES U LJUBLJANI

Kako je poznato, od 21. kolovoza do 30. kolovoza 1946. bio je u Ljubljani pred Vojnim sudom IV armije prvi veliki sudski proces Rupniku i suoptuženima, takozvani Rupnikov proces. Pred narodni sud stali su — osim bivšeg kraljevskog jugoslavenskog generala, kasnijeg fašističkog gradonačelnika Ljubljane i za njemačke okupacije šefa civilne uprave Leona Rupnika — njemački esesovski i policijski general Erwin Rösener, bivši pukovnik jugoslavenske vojske Milko Vizjak i bivši upravitelj policije u Ljubljani Lovro Hacin, dok dvojica optuženih nisu bila prisutna — bivši ljubljanski biskup dr Gregor Rožman i bivši kraljevski ministar Miha Krek.

Budući da je najgore zločine protiv naroda Hacin činio baš poslije kapitulacije Italije kao agent i sluga njemačkog okupatora, ovo razdoblje najbolje karakterizira i historijski dokumentira upravo Rupnikov proces, odnosno optužnice i javno saslušanje Lovre Hacin na samom procesu. Zbog toga će o ovom razdoblju Hacinovih zločina najplastičnije i najuvjerljivije svjedočiti dokumenti s procesa protiv njega i suoptuženih.

Zastupnik javnog tužioca Jugoslavenske armije, kapetan Marjan Vivoda, u opširnoj i dokumentiranoj optužnici optužio je Hacinu rekavši:

»U očekivanju kapitulacije Italije, od sredine 1943. godine, obnovio je kontakte s predstavnikom Gestapa u njemačkom konzulatu u Ljubljani Warbinekom te počeo pripravlјati teren za njemačku okupaciju čitave Slovenije. Nakon kapitulacije Italije, na prijedlog vode Gestapa Schluifferra, Rupnik ga je 22. rujna 1943. godine imenovao šefom Slovenske policije u Ljubljani, koja je u okviru djelatnosti nacističkog Gestapa imala zadatac da se bori protiv pristaša oslobodilačkog pokreta. Zajedno sa zloglasnim gestapovskim vodom Duschom,

Hacin je organizirao 'političku policiju', koja je bila uključena u Gestapo, a za šefa političkog odjela imenovao je zloglasnog i poznatog gestapovskog agenta Maxa Locha.

Optuženi Hacin podijelio je Ljubljanu na dvadeset sektora, a za svaki sektor odredio je četiri do pet agenata, koji su uz pomoć posebnih povjerenika špijunirali i prikupljali podatke među stanovništvom. Za svoje povjerljive ljude birao je pojedine službenike po uredima, ustanovama i poduzećima u Ljubljani. Hacin se služio špijunskim mrežama koje su se stjecale u 'informativni ured'. U svoj policijski aparat Hacin je uključio i domobransku policiju i domobranski obavještajni centar. U tu svrhu osnovao je posebne ekspoziture svoje političke policije u Novom Mestu, Kočevju, Velikim Laščama, Ribnici, Grosuplju, Vrhniki, Horjulu, Logatecu, Rakeku, Dobrovi i u Cerknici. Rad ovih ekspozitura oslanjao se na domobranske stanice te na dostavljajući aparat otuđenog dijela svećenstva i mjesnih načelnika.

Kao podstrekač, organizator, naredbodavac, poma-gać ili neposredni izvršitelj, svojim je postupcima uzrokovao ubojstva, osude na smrtnu kaznu i njihovo izvršenje, zatvaranje, mučenja, prisilno iseljavanje, odvođenje u koncentracione logore i na prisilan rad, zapljenu imovine i nečovječno postupanje — s tim:

a) da je pomoću najkrvoločnijih suradnika Maxa Locha, braće Kobi, dr Miheliča, dr Krivica, Brumena, Borina, Ajleca, Voršića, Peteka, Kožuha, Rabzela i drugih organizirao zloglasne zatvore i mučionice, u prvom redu u Ljubljani. Ondje je na upravi policije ustanovio zloglasnu mučionu, tzv. podmornicu, gdje su strahovito mučili i tukli bezbrojne žrtve, između ostalih žene i malodobne djevojke, npr. Šonju Gomzi, sestre Permet, petnaestogodišnju Vidu Osterc, Nadu Ropič, Angelu Smolič te Citu Potokar, sve stare između 21 i 26 godina, Milenu Žigon, Bojanu Velikonja, Milenu Kosirnik, Jožicu Zadnikar te na stotine drugih žrtava. Pri mučenju služili su se sredstvima prinude, kao što su električne sprave, zatim mlaćenjem palicama ili korbačima, paljenjem i stezanjem prstiju, izgladnjivanjem i vješanjem.

b) U Hacinovim zatvorima za njemačke okupacije bilo je zatvoreno više od 6000 Slovenaca, a većinu njih poslao je Hacin u njemačke koncentracione logore, gdje ih je mnogo umrlo, druge je otjerao na prisilan rad ili ih je predao posebnom esesovskom sudu. Brojne su žrtve pobijene ili su umrle nakon mučenja u policijskim zatvorima. Imetak žrtava je zaplijenjen i kao nagrada dodijeljen prokazivačima.

c) Nakon saslušavanja ili mučenja optuženi je Hacin odlučivao o daljnjoj sudbini svakog zatvorenika time što je u zapisnik o saslušanju stavljao napomenu KZ 1, KZ 2, KZ 3, te tako odredio progon žrtava u lakši, teži ili najteži koncentracioni logor u Njemačkoj, gdje su mnogi umrli od gladi, bolesti ili nečovječnog postupanja nacista.

d) Već internirane žrtve Hacin je dao dovesti natrag iz Njemačke u svoje mučione, ili je izdao nalog da se ubiju.

e) Najdosljednije borbe za oslobođenje slovenskog naroda slao je u gestapovske zatvore u Begunju, gdje su mnogobrojni stavljeni pred Rösenerov vojni sud, a drugi strijeljani kao taoci. Među ostalim, Hacin je 17. siječnja 1944. gestapovcu Wurnigu izručio 30 zatvorenika, koji su 19. siječnja 1944. strijeljani u Gorenjskoj kao taoci.

f) Kako bi slomio snagu otpora slovenskog naroda koji se masovno uključivao u oružanu borbu protiv okupatora, optuženi je Hacin pomoću svog policijskog aparata pojačao teror nad stanovništvom te izmišljao i upotrebljavao nova sredstva za mučenje rodoljuba. Iz redova najkrvoločnijih agenata i stražara ustanovio je 'specijalni vod' na čelu sa zločincem i članom Crne ruke Hlebecom. Spomenuti vod je zajedno sa zločinačkim agentima 'političke policije' uoči oslobođenja pobio na desetke zatvorenika. U noći od 4. na 5. svibnja 1945. iz ljubljanskih zatvora dao je odvesti više od trideset osoba, koje su zvjerski ubijene na Turjaku. Među tim žrtvama bili su dr Franc Mesesnel, dr Vito Kraigher, Neda Gržinič, Anica Malakovsky, Angela Bolhar, inž. Zoran Tuma, inž. Boris Tuma, inž. Rihard Sever, Anton Čop, dr Martin Gorišek, Viktor Švigelj, dr Mavricij Neuberger, Viktor Kamnikar, Nikolaj Pole, Ignac Krištof, Rudolf Kurnik, Anton Knez, inž. Viktor Šuškovič, Stanko Tomšič, Rudolf Ravbar i Karei Kurnik.

g) Agenti optuženog u to vrijeme pobili su i druge žrtve koje su doveli sa sela, tako Milku Prijatelj iz Velikih Lašča, Maricu Arko, Bredu i Darju Arko iz Ribnice te druge žrtve, koje su ubijene na još neutvrđenim mjestima.

h) Optuženi je Hacin 24. veljače osobno uhapsio dra Vladimira Kantea i izručio ga posebnom esesovskom sudu, koji ga je osudio na smrt vješanjem, a presudu je potvrdio suoptuženi Rösener.

5) Zločinačko djelovanje svog policijskog aparata optuženi je Hacin povezao sa zločinačkim djelovanjem Slovenskog domobranstva, osobito na selu, gdje su

agenti političke policije sudjelovali s domobranima, pogotovo s njihovim obavještajnim centrom i terorističkim aparatom, koji je provodio strahovit teror nad civilnim stanovništvom te počinio sve ratne zločine te zvjerske pokolje u znaku Crne ruke, pri čemu su sudjelovali i svećenici i vojni dušobrižnici koje je u redove domobrana poslao suoptuženi Rožman. Sv. Urh, Ježića, škola u Dravljama, Srednja tehnička škola u Ljubljani i druge škole bile su klaonice i mučionice domobranskih zločinaca i Hacinove policije. Ljubljana i Sava stalno su izbacivale leševe umorenih žrtava.«

Nakon što je u nastavku opširnog izlaganja optužnice tužitelj podrobnije objašnjavao ratne zločine u točkama 1, 3, 4, 5 i 6 koje su počinili optuženi, u točki 13 i slijedećim točkama ovako je optužio Hacinu:

»Dne 17. siječnja 1944. upravitelj ljubljanske 'političke policije' Hacin iz svojih je zatvora predao gestapovcu Wurnigu 30 talaca, među njima i dr Miha Kamina i Konstantina Nahtigala, koji su nekoliko dana kasnije strijeljani kao taoci u Gorenjskoj. Tzv. PP policija, između ostalih nebrojenih zločina, počinila je i ove: dne 6. svibnja 1944. dva su policijska agenta noću nasilno ušla u stan Rudija Ravnika i u prisutnosti njegove žene ustrijelili ga; dne 24. svibnja 1944. agenti PP u policijski su zatvor odveli inž. Ivana Kotlušeka, gdje su ga slijedeće noći prilikom saslušanja tako mučili da je podlegao; dne 6. siječnja 1945. PP uhapsila je inž. Andreja Grasselija i u zatvora ga tako mučila da se upravitelj Hacin prestrašio prevelikog skandala i riješio ga se na taj način što ga je dao na putu za saslušanje ustrijeliti pod izlikom pokušaja bijega članovima Crne ruke iz tzv 'specijalnog voda' — Hlebecu, Rechbergeru i Ahčinu; noću 17. siječnja agent PP dr Mihelič uhapsio je Miroslava Senekoviča, inspektora banske uprave, a agenti su ga prilikom saslušavanja pretukli do besvijesti. Dne 1. ožujka 1945. Hacin ga je poslao u Dachau, gdje je interniran u bloku br. 30, nazvanim 'smrtni i invalidski dom'. Tamo je 13. svibnja 1945. uslijed posljedica mučenja u ljubljanskim zatvorima umro; 11. i 12. ožujka 1945. agenti PP u Ribnici uhapsili su Bredu i Darju Arko. Nakon što su nekoliko dana zatvorene u policijskom zatvoru, odvezli su ih u nepoznato. Dne 26. ožujka uhapšena je i njihova majka Marica Arko, koja je nakon toga zatvorena i mučena u ljubljanskom zatvoru. Dne 23. travnja 1945. upravitelj policije Hacin izručio ju je Crnoj ruci, koja ju je umorila u okolici Turjaka. Uoči oslobođenja Ljubljane Hacin je dao da njegov specijalni vod na Turjaku pobije više od dvadeset slovenskih rodolju-

ba, među kojima su bili dr Vito Kraigher, inž. Boris i Zoran Tuma, dr Mavricij Neuberger, Tonček Čop, Anton Knez, Angela Dolhar, Marica Malahovsky, Neda Geržinič i drugi. U toj skupini ubijen je i prof. Franc Mesesnel, koga je Hacin dao uz pomoć zločinca Maxa Locha u tu svrhu dovesti u Ljubljano iz logora u Tirolu.

Poprišta zajedničkih zločina domobrana i političke policije bile su obale Ljubljane i Save te krvava mučiona Sv. Urh kod Dobrunja.

Tako su 23. studenoga 1943. domobrani iz Srednje tehničke škole u Ljubljani na osnovi podataka PP uhapsili, među nebrojenim drugima, i Danijela Gomiščka iz Ljubljane, prevezli ga u domobransku stanicu u D. M. u Polju i namjeravali ga noću likvidirati uz Savu kod Ježice. Međutim, on je odande pobjegao.

Dne 1. prosinca 1943. domobrani su na čelu sa Viktorom Berlotom pokraj Ljubljane kod Zaloga ustrijelili i bacili u Ljubljano slijedeće žrtve: Zvonka Krašnju, Franca Pečana i njegova sina Franca, Franca Škrabu i Ivana Vidmara, dok je Francu Jevcu uspjelo pobjeći, ali je kasnije na neutvrđenom mjestu likvidiran, - na stotine slovenskih rodoljuba domobrani i agenti PP umorili su kod crkvice Sv. Urha kod Dobrunja, gdje su žrtve prvo zvjerski mučili, a onda ih pokopali u obližnje šume. Onamo su svoje žrtve vodili u prvom redu domobrani iz stanica u Srednjoj tehničkoj školi i Rudnika, koje je predvodio Bogdan Berlot, Habičevi domobrani iz Orela, nadalje domobrani iz stanica D. M. u Polju i Dobrunja. Do sada je ekshumirano više od 80 žrtava, na kojima se vide tragovi nečovječnog mučenja, među njima bili su Antun Purkart, Ivan Škraba, Jernej Virant, svi iz Rudnika, Ivan Polak iz Zgornje Hrušice, Franc Hren iz Zgornje Hrušice, Alojzij Dimnik iz Dobrunja, Matija Rejec, Anton Frank iz Brezovice i mnogi drugi.

Bezbrojni zločini predstavljaju tek malen dio zločina koje su diljem Slovenije za okupacije nad našim narodom počinili suradnici okupatora iz redova Seoskih straža, MVAC-a, četnika i domobrana.

Osim toga, te su formacije mučile na tisuće Slovenaca premlaćivanjem, opljačkale im imetak, povlačile ih po zatvorima i izručivale okupatoru, koji ih je odvodio u logore smrti.

Optuženi Rupnik, Rožman, Krek, Vizjak, Hacin i Rösener počinili su navedenim krivičnim djelima niz zločina prema čl. 3, t. 3 i 4 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države.«

Ništa kraći nije bio tužitelj ni u obrazloženju optužnice. U njoj je o optuženom Hacinu iznio slijedeće:

»Unutar Rupnikove pokrajinske uprave, posebno je zločinačku ulogu imala slovenska policija, koju je organizirao Gestapo. Za šefa tzv. Slovenske policije optuženi je Rupnik postavio suoptuženog Hacinu.

Optuženog Hacinu je 1936. godine tadašnji ministar unutrašnjih poslova dr Korošec imenovao šefom ljubljanske policije. Na to imenovanje utjecala je činjenica da je tadašnji diktatorski režim dr Milana Stojadinovića, koji je nastojao državu uvesti u fašistički blok, trebao i u Sloveniji na čelu policijskog aparata čovjeka koji će biti po svojim političkim i moralnim osobinama sluganski odan režimu i koji će bezobzirno progoniti sve napredne elemente. Optuženi Hacin bio je poznat kao klerofašist i sluga svakog režima. Kao šef policijske uprave u Ljubljani, bezobzirno je zatirao sve svjesne Slovence.

Bio je najtješnje povezan s dr Natlačenom, dr Adlešičem, suoptuženim Rožmanom i drugima, a te veze bile su uspostavljene još prije napada fašista na Jugoslaviju. Vršeci svoju službu, on je još prije okupacije surađivao s njemačkim i talijanskim konzulom u Ljubljani. Davao im je na zapovijed bana Natlačena sve podatke koje su tražili, a njemačkom konzulu čak je dopuštao pristup u policijski zatvor i omogućavao mu razgovore s njemačkim špijunima. Kao poznatog pristašu fašizma, Natlačen ga je 11. travnja 1941. poslao u Domžale da zamoli Nijemce da što prije okupiraju Ljubljanu i čitavu Sloveniju.

Nakon dolaska Talijana optuženi Hacin ostao je na položaju šefa policije. Bio je najuži suradnik karabinijskog majora Raffaella Lombarda.

Slugansku odanost novom gospodaru optuženi je Hacin dokazao najprije najgnusnijim prokazivanjem. Budući da nije imao ovlaštenje da vlastitim aparatom likvidira one koji su u okupatoru gledali neprijatelja, a u okupaciji zlo protiv koga se treba boriti, prijavljivao je okupatoru sve one koji su bili protiv njega. To je činio ponajprije na temelju evidencije pristalica naprednih ideja koju je vodio prije okupacije kao šef policije. Osim toga, od podređenih službenika tražio je da mu dostave imena svih Slovenaca koji su za stare Jugoslavije bili poznati kao antifašisti i borci za narodna prava. Kombinirajući ova dva načina, optuženi Hacin sastavio je popis protivnika okupatora s imenima 32 osobe. Ovaj popis dostavio je talijanskom kvestoru Ettoreu Messina, od kojeg je osim redovne plaće primao i posebne nagrade za svoj prokazivački aparat.

Optuženi Hacin je zajedno s korumpiranim liberali-

ma, a napose industrijalcem Praprotnikom i dr Marjanom Zajcem, koji su organizirali Sokolsku legiju i činili vodstvo izdajničkog Slovenskog saveza pokušao osnovati posebnu izdajničku slovensku policiju Pubblica sicurezza slovena.

Nastavljajući svoj izdajnički rad, u travnju 1942. godine putovao je u Rim i Napulj, gdje je izvjestio generala Giuseppea Piescu o stanju u tzv. Ljubljanskoj pokrajini. Izgovori optuženog da je u Italiju pobjegao zbog svoje sigurnosti ne mogu se prihvatiti, što dokazuje njegovo pismo kvestoru Messani: 'Nema dana da ne mislim o osnivanju policije Pubblica sicurezza slovena.'

Zločinački pokušaj optuženog Hacinu i ostalih da osnuju domaću policiju spriječila je likvidacija izdajnika Praprotnika. Tako su ovu policiju pod vodstvom optuženog Hacinu osnovali tek nakon dolaska njemačkog okupatora uz pomoć Gestapa.

Iako je Hacinova policija bila organizirana u okviru Rupnikove 'pokrajinske uprave', ona je istodobno bila i agentura Gestapa, s kojim je bila povezana gestapovskim vodom Duschom. Optuženi Hacin referirao je o svom zločinačkom radu Gestapu i suoptuženim Rupniku i Röseneru. Svoje suradnike — a to znači referente, agente i špijune u tzv. političkoj policiji — optuženi Hacin regrutirao je iz istih onih krugova iz kojih su optuženi Rožman i ostali slovenski kolaboracionisti prikupljali svoje suradnike. To nam dokazuju slijedeći primjeri: Maks Loch, koji je kao najbliži Ehrlichov suradnik i član akademskog kluba Straža u vihoru, zajedno s dr Šmajdom i kapelanom Križmanom, izvodio božićne racije 1942. godine, zatim imena dr Krivica, Razbergera, Krepela, Božića, Ajleca, Voršića, Milača, Brumena iz katoličkog akademskog kluba Danica, imena ljotičevaca Vадnjala, Smerdua i Borina, koji su bili suradnici gestapovskog kapelana Glavača, imena Justina, Čretnika, Kosa, braće Kobi, braće Adamič, Srećka Rusa i drugih.

Agenti političke policije uhapsili su na tisuće svjesnih Slovenaca, koje su mučili u Hacinovim zatvorima.

Hacinovi agenti hapsili su najčešće noću. Pri hapšenju agenti su na najbezobzirniji način provodili teror, krali i uništavali privatnu imovinu. Nasilno su odvodili žrtve iz njihovih domova, ne obavještavajući ukućane kamo ih vode. Uhapšene su po nalogu optuženog Hacinu podijelili na tzv. tajne i netajne. Tko je bio određen u grupu tajnih zatvorenika, o njemu se nije vodila nikakva pismena evidencija. Tako su tajni zatvorenici obično nestajali bez traga.

Nakon hapšenja, Hacinove žrtve podvrgavane su mučenju. Ono se nije sastojalo samo u tome što su ih saslušavali podivljali agenti prijeteći im i vrijeđajući ih nego i u fizičkom mučenju pomoću raznih sprava za mučenje. Mučenja je izričito naredio optuženi Hacin, koji je prilikom istrage izjavio da se divi srednjem vijeku. Po njegovoj naredbi, njegovi su pomagači mučili zatvorenike električnim spravama, tukli ih palicama i bičevima, palili, stiskali prste, vješali za noge itd. Mučenja su bila tako nečovječna da su žrtve često prilikom mučenja ili neposredno nakon njega umirale ili su — budući da nisu više mogle podnositi muke — pokušavale izvršiti samoubojstvo. U svakom slučaju, mučenja u Hacinovim zatvorima uvijek su uzrokovala teške tjelesne povrede i psihičke posljedice. Ako su tjelesne povrede izazvane mučenjem bile suviše teške i vidljive, uhapšenika bi mučitelji sami umorili, uz tvrdnju da su ga ustrijelili pri pokušaju bijega (primjeri Kotlušeka i dr Grassellija).

Optuženi Hacin sam tvrdi da nije znao za milost.

Po završetku saslušavanja i mučenja, optuženi Hacin bez milosti je odlučivao o daljnjoj sudbini svakog pojedinog zatvorenika. U spis o saslušanju unosio je napomene KZ 1, KZ 2 ili KZ 3, čime je odlučivao da li da njemački okupator pošalje žrtvu u lakši ili teži koncentracioni logor u Njemačkoj.

U slučaju da je optuženi Hacin o nekoj od žrtava koja je već bila poslana u Njemačku dobio novu prijavu, o njoj je i dalje vodio istragu, pa je slao agente po žrtve u Njemačku i dovodio ih natrag u svoje mučionice.

Kada zbog pobjedonosnog prodiranja Crvene armije i savezničkog bombardiranja nije više mogao slati svoje zatvorenike u koncentracione logore u Njemačkoj, uveo je nov režim postupanja s njima. Nepoznatije pristaše oslobodilačkog pokreta slao je na prisilan rad, odnosno na gradnju utvrda u logoru u Ribnici, a odlučnijima i istaknutijim borcima za slobodu namjenjivao je smrt. Na tu odluku navela ga je — kako sam priznaje — skorašnja propast Njemačke i očekivanje da će Ljubljani osloboditi Jugoslavenska armija. Izjavio je da je imao namjeru da u posljednjem trenutku učini sve kako bi spriječio oslobođenje Ljubljane, a napose oslobođenje onih koji su bili u zatvorima njegove policije. U tu svrhu osnovao je poseban odjel, tzv. Specijalni vod, na čelu kojega je bio crnorukaš Hlebec. Taj je vod zajedno s najvećim zločincima iz redova ostalih agenata političke policije na temelju Hacinove odluke neposredno pri-

je oslobođenja Ljubljane pobio nekoliko desetaka zatvorenika.

Među Hacinove zločine ulazi i pljenidba imovine približno 400 osoba, koje je Hacin 1944. godine izgnao iz njihovih domova i zaplijenio svu imovinu. Optuženi je Hacin kao šef policije za čitavu tzv. Ljubljansku pokrajinu organizirao ekspoziture svoje policije, povezujući je s Gestapom i domobranstvom. Na čelo ovih ekspozitura postavljao je istovrsne zločince kakvim se služio i u Ljubljani, tako npr. Rabzela u Ribnici, Milača u Kočevju, Voršiča u Logatecu i Župca u Novom Mestu. Osim toga, optuženi Hacin povezao se u značajnoj mjeri s lokalnim svećenstvom i seljačkim uredima koje su oni vodili, kao što je npr. bio slučaj u Novom Mestu.

Za sve zločine Hacinove policije u jednakoj je mjeri odgovoran i optuženi Rupnik, koji je i imenovao Hacinu šefom policije te od njega dnevno primao izvještaje i iz posebnih fondova plaćao njegove špijune.«

Ovako je govorio zastupnik vojnog tužitelja Jugoslavenske armije, Marjan Vivoda, u srijedu 21. kolovoza 1946. godine, prvog dana procesa protiv Rupnika i suoptuženih, a među njima i protiv Lovre Hacina.

Hacin je stupio pred suce tek u subotu, 24. kolovoza, četvrtog dana procesa protiv Rupnika i drugih. Stupio je pred suce kao posljednji optuženi. Kao po nekakvoj ironiji sudbine, upravo je prethodnog dana u sudskoj dvorani proslavio svoj šezdeseti rođendan. Iz saslušanja pred sudom, koje se produžilo čitav dan, navest ćemo najznačajnije fragmente dijaloga između suda i Hacina, koji žarko i jarko osvjetljaju upravo njegova nedjela za njemačke okupacije Ljubljane i Slovenije od kapitulacije Italije do kraja rata.

Tužitelj: Kako ste upoznali Schluifferra?

Hacin: Zadnje nedjelje prije 22. rujna 1943. bio sam pozvan. K meni je došao inž. Kronich i pozvao me da idem u Metropol šefu Gestapa, o kojem do tada ništa nisam znao.

Tužitelj: Jeste li ga ranije poznavali?

Hacin: Već sam ga prije poznavao. Mislio sam da je bjeGUNAC pred hitlerovcima.

Tužitelj: Bili ste 22. rujna 1943. imenovani šefom tzv. Slovenske policije u Ljubljani.

Hacin-: Tako je.

Tužitelj: Da li je Gestapo imao kakve zamisli vezane uz vaše imenovanje?

Hacin: Ne znam, to će znati general Rupnik.

Tužitelj: Kakvo je bilo vaše mišljenje s obzirom na činjenicu da ste tako brzo imenovani?

Hacin: Kako?

Tužitelj: S obzirom na naglo imenovanje. Najvjerojatnije se nije kolebao.

Hacin: Ne vjerujem, uostalom to je restitutio in integrum.

Tužitelj: A tko je bio savezni voda?

Hacin: Duscha.

Tužitelj: Da li je on bio vaš nadređeni, ili vaš pomoćnik?

Hacin: Što se toga tiče, nije postojala dvojba Pörsterev mi je rekao: »Podređeni ste Gestapu.« Mislim da je to bilo u prosincu 1943. Više ne znam točno. On je stvarno bio moj nadređeni, no to mi nije pokazivao. To stvarno ne mogu tvrditi. Ali, u stvari, on je vladao na političkom odjelu.

Predsjednik: On, dakle, ne bi smio raditi na političkom odjelu.

Hacin: Ja to ne tvrdim. Ali on se tamo učvrstio.

Predsjednik: Kome ste predavali izvještaje?

Hacin: Nisam predavao nikakvih izvještaja. Samo sam svaki dan raportirao o tekućim poslovima, i to komandantima grada — Duschi i generalu Röseneru. To su bili svi izvještaji.

Predsjednik: Da li ste ikada morali davati izvještaje Schluifferu?

Hacin: Ne, ništa.

Predsjednik: Da li ste to ikada učinili?

Hacin: Dva puta sam išao k njemu, osim na praznike, kada sam išao čestitati, i to stoga što me pokrajinska uprava prijavila da potpomažem komuniste. [Smijeh u dvorani.] To će moći objasniti general Rupnik, njemu je to sigurno poznato. Iz pokrajinske uprave stigle su dvije prijave protiv mene.

Predsjednik: Optuženi ste da ste kao suradnike političke policije primali nove ljude, najgore izdajice iz kolaboracionističkog tabora. Da li ste primali nove ljude u političku policiju?

Hacin: Kada sam preuzeo policiju u svoje ruke, bila je potpuno uništena. Starog osoblja više nije bilo, sve sam morao nanovo stvoriti. U novine sam dao oglase da uprava policije treba službenike. Pozivaju se oni koje služba u policiji veseli neka se jave policijskoj upravi.

Predsjednik: Da li se sjećate imena ljudi koje ste tada primili?

Hacin: Tada je primljen Max Loch i još neki ovdje nabrojeni. Prije toga nikog od njih nisam poznavao.

Predsjednik: Tko je odlučivao o tome tko će biti pri-

mljen za referenta, a tko za običnog agenta.

Hacin.- O tome se odlučivalo kasnije, kada su ljudi pre-slušavani, već prema tome kako je tko bio spretan. Tko nije znao sastaviti zapisnik, bio je agent, a tko je zapis-nik sastavio barem tako da se moglo znati što želi reći, postao je referent.

Predsjednik. Kada je primljen Loch?

Hacin.- Kad i drugi.

Predsjednik. I prije niste znali za njega?

Hacin.- Nisam znao.

Predsjednik. Da li ste znali za božićne racije?

Hacin.- Ne.

Predsjednik. Tko je rukovodio tim racijama?

Hacin. Znam samo za Šmajda.

Predsjednik. Za Locha niste znali?

Hacin. Ne.

Predsjednik. Optuženi ste i...

Tužitelj. Druže predsjedniče, molim još jedno pitanje. Kakvu preporuku je imao Loch? Zašto je došao na polici-ju?

Hacin. Ne znam.

Tužitelj. Poslao ga je dr Šmajd.

Hacin.- To sam zaboravio, ne mogu znati za svakoga.

Tužitelj. Što je naveo u molbi?

Hacin. Da ga služba u policiji zanima, da bi privremeno htio ostati na policiji jer ga to posebno veseli.

Tužitelj. Zašto ga je zanimala?

Hacin. Ne znam.

Tužitelj. Zašto nije za stare Jugoslavije došao na polici-ju?

Hacin. Ne znam. Zar ja odgovaram za to?

Tužitelj. Zna li iz kojeg je kruga dolazio Loch?

Hacin. To znam od vas, iz kruga »stražara«.

Tužitelj. A ostali agenti?

Hacin. Također iz redova »stražara«.

Tužitelj. Je li riječ o slučaju, ili je »straža« imala pose-ban interes što vam je slala agente?

Hacin. To ne znam, jer ni prije ni kasnije nisam bio s njima ni u kakvoj vezi.

Tužitelj. Zna li da su Talijani bili u najtješnijoj vezi s Ehrlichom?

Hacin. To sam saznao tek iz optužnice.

Tužitelj. Zna li da je »stražu« predvodio Ehrlich te da je bila pod neposrednim vodstvom biskupa Rožmana?

Hacin. To ne znam, jer još od 1927. godine nisam bio član katoličkih akademskih društava.

Tužitelj. U redu. Optuženi Hacin, u kakvoj ste vezi još prije kapitulacije Jugoslavije bili s Verdnikom?

Hacin: To bih htio saznati od vas, jer tvrdite da sam bio u vezi s njim. Verdника ne poznajem.

Tužitelj: Još prije kapitulacije dr Hacin je bio u vezi s Verdnikom, koji je radio na njemačkom konzulatu. Također sam čuo da je u vezi s Hacinom bio i Kregar koji je...

Hacin: Tko je dao taj iskaz?

Tužitelj: Lavrenčić.

Hacin-: To je laž, zaslužuje da ga zbog toga zatvorite.

Tužitelj: Zatvoren je.

Hacin: To me raduje, neka je zatvoren i zbog toga.

Predsjednik: Optuženi Hacin, upozoravam vas da nemate prava davati izjave koje se tiču istinitosti dokaza. O istinitosti svjedočanstva i dokaza odlučuje sud.

Tužitelj: Optuženi Hacin, koliko ste agenata i koliko referenata približno imali u vrijeme okupacije?

Hacin: Otprilike stotinu.

Tužitelj: Zar ne otprilike sto pedeset?

Hacin: Na svim odjelima približno sto pedeset.

Tužitelj: A koliko ih je bilo za stare Jugoslavije?

Hacin: Tada je to bio vrlo malen broj.

Tužitelj: A sada je trebalo njihov broj povećati?

Hacin: I policija je postala brojnija.

Tužitelj: Kako je oslobodilački pokret slovenskog naroda jačao, tako se proširio i djelokrug policije. [Pljeskanje.]

Predsjednik: Optuženi ste da ste ljubljansku policiju podijelili na dvadeset sektora, za svaki sektor odredili ste četiri do pet agenata, zbog toga ste optuženi, a skupljali ste i podatke.

Hacin: Da.

Predsjednik: Prije ste kazali da ste se služili i podacima informativnog ureda koje ste crpli iz onih »vesti« te da ste osobe koje su teretili i aretirali.

Hacin: One koje su jako teretili.

Predsjednik: Koje su jako teretili. Osim toga, u pokrajini ste osnovali i ekspoziture svoje policije.

Hacin: Zato što se djelokrug policije proširio na cijelu pokrajinu.

Predsjednik: Gdje su se nalazile te ekspoziture?

Hacin: Ekspoziture nisu bile u svim mjestima koja su navedena u optužnici. Ekspoziture su se nalazile u Novom Mestu, Kočevju, Ribnici, Velikim Laščama, Vrhniku, Rakeku i u Cerknici.

Predsjednik: Dobro. Da li su te ekspoziture, odnosno agenti ovih ekspozitura, djelovali s domobranskom posadom?

Hacin-: Jesu.

Predsjednik: Dakle, jesu.

Hacin: Da, u vezi s informacijama.

Predsjednik: Odakle su, osim toga, dobivali podatke?

Hacin: Agenti bi odlazili na svoja sastajališta. Rekao sam im neka prije stupe u vezu s lokalnim činiocima od kojih bi mogli dobiti kakve informacije. U vezu neka stupe i s ostalima, to su bili župnici, školski upravitelji, gradonačelnici, nadalje domobranske komande, a tamo gdje se nalazila njemačka vojska i s njemačkom vojskom. A i s drugim osobama, ako misle da bi od njih mogli dobiti kakve obavijesti. To smo prepuštali njihovom rasuđivanju.

Predsjednik: Dobro. Priznajte, dakle, da ste bili organizator, naredbodavac i potpomagač tog informativnog aparata.

Hacin: Nisam bio naredbodavac, jer ja nisam proširio policiju. To je odredila pokrajinska uprava.

Predsjednik: Ne što se tiče proširenja, nego što se tiče davanja uputa.

Hacin: Te sam upute dao.

Tužitelj: Druže predsjedniče!

Predsjednik: Molim.

Tužitelj: Optuženi Hacin, zašto su se vaši agenti u vezi s informacijama obraćali župnicima?

Hacin: Svaki župnik najbolje zna kakvi su njegovi župljani i kakvo je opredjeljenje njegovih ljudi.

Predsjednik: Svećenstvo je, dakle, osim rijetkih iznimaka, angažirano skupljalo podatke na temelju kojih ste vi, odnosno vaša policija, hapsila slovenske rodoljube?

Hacin: Zašto angažirano?

Predsjednik: Stoga što se otuđilo od slovenskog naroda. [Pljesak u dvorani.] Optuženi Hacin, ranije ste izjavili da je policija bila uništena. Zašto?

Hacin: Jer su je Talijani onemogućili.

Predsjednik: Je li vam poznato da su policijski činovnici koji se nisu htjeli zakleti na vjernost zbog toga internirani?

Hacin: Bilo mi je poznato da je štab interniran, no nisam znao zašto.

Predsjednik: Ti su ljudi izvršili samo svoju rodoljubnu dužnost, što vi niste.

Hacin-: Zar sam se zakleo na vjernost?

Predsjednik: Optuženi Hacin, kao upravitelj policije vi ste dalje osnivali, organizirali i širili neke zatvore i mučionice.

Hacin: Ništa ja nisam osnovao, ništa angažirao, baš ništa.

Predsjednik: Znae li što je to »podmornica«?

Hacin: Znam.

"

Predsjednik: Pod koga je potpadala? Pod upravu policije?

Hacin: Ali ja je nisam organizirao.

Predsjednik: Dovoljno je. Vi znate tko su bili progonjeni u tom zatvoru? Ne samo — kako vi kažete — neki komunisti i atentatori.

Hacin: Nisam se htio tako izraziti.

Predsjednik:..... čak i žene i malodobne djevojke.

Da li vam je poznata sudbina Gomsijeve, Osterčeve, Smoličeve, Potokareve?

Hacin: nije mi poznata.

Predsjednik: Zar doista ništa ne znate o tome?

Hacin: Ne.

Predsjednik: Imale su između 21 i 26 godina. Da li se sjećate Milene Žigon?

Hacin: Sjećam se da je počinila samoubojstvo.

Tužitelj: Kakva je bila sudbina Žigonove?

Hacin: Bila je kod nas u pritvoru.

Tužitelj: Što se s njom dogodilo?

Hacin: Loch me izvijestio da je počinila samoubojstvo.

Tužitelj: Zbog čega?

Hacin: Ne znam.

Tužitelj: Zbog strašnog mučenja.

Hacin: O tome me Loch nije izvijestio.

Predsjednik: Morali ste to znati, jer je o tome brujala čitava Ljubljana, a policijski upravitelj je svaki dan primao izvještaj o tome što se govori po Ljubljani.

Hacin: O tome nije govorila sva Ljubljana, a nije u to niti vjerovala, kao što nije vjerovala ni u mnoge druge stvari.

Predsjednik: Nije vjerovala da je počinila samoubojstvo?

Hacin: Zašto drugi počinjaju samoubojstva? Zbog živčane napetosti. Zar se u našem zatvoru ne može počiniti samoubojstvo?

Predsjednik: Zbog mučenja.

Hacin: Da.

Predsjednik: Bojana Velikonja, Kosirnikova...

Hacin: Ne, ne znam.

Predsjednik: Da li vam je poznato kako su mučili svoje žrtve?

Hacin: Loch mi je kazao...

Predsjednik: Pitali smo vas da li su vam poznata sredstva za mučenje u zatvorima?

Hacin: Kako me izvijestio Loch, koristili su se samo palicom.

Tužitelj: Pod istragom ste izjavili: palicom, stezanjem,

električnim sredstvima i izgladnjivanjem.

Hacin.- To nisam izjavio, a ako sam i kazao, učinio sam to zbog živčane iscrpljenosti.

Tužitelj: Zašto?

Hacin: Bio sam fizički i tjelesno izmoren jer nisam spavao.

Tužitelj: Zbog čega niste spavali? Koliko vremena?

Hacin: Četrnaest dana, jer su me saslušavali dan i noć.

Tužitelj: Morali bismo vas saslušavati četrdeset dana da od vas saznamo sve zločine koje ste počinili. [Pljesak u dvorani.]

Predsjednik: Optuženi Hacin, koliko je približno Slovenaca bilo zatvoreno u vašim zatvorima?

Hacin.- Mislim da ih je ukupno bilo oko 6000.

Predsjednik: Da li je to točan broj?

Hacin: Približan.

Predsjednik: Da li ste zatvorenike slali u koncentracijske logore?

Hacin.- Nisam ja, nego Duscha.

Predsjednik: Da li ste naređivali slanje u koncentracijske logore?

Hacin: Nisam naređivao, to je radio Duscha.

Predsjednik: Tko je zapisivao oznake 1...?

Hacin: To je najprije zapisivao referent koji je saslušavao, zatim ja, a odlučivao je referent, ili ja, ili Duscha. Konačnu odluku donosio je Duscha.

Predsjednik: Znači — Duscha, vi ili referent.

Hacin: Ne sva trojica, nego je najprije svoje mišljenje davao referent na temelju saslušavanja. On je predlagao koga treba internirati, a koga pustiti. Duscha je predlagao kaznu. Duscha se nije oslanjao na ono što sam ja napisao, nego je odlučivao sam.

Tužitelj: Jučer je optuženi Rösener izjavio da su Nijemci ostavili slovenskoj policiji slobodne ruke jer su imali u vas povjerenje.

Hacin: Moguće je. Bio sam lojalan, i toga se ne stidim. [Ogorčenje u dvorani.]

Predsjednik: Jeste li zahtijevali da se već internirane a iz zatvora puštene žrtve ponovno privode u Ljubljano?

Hacin: Nikada, ni jedanput. Dobro sam pročitao optužnicu.

Predsjednik: Ni jedanput?

Predsjednik: Optuženi Rupnik, pristupite k sudu. Optuženi Rupnik, što vam je poznato o sudbini dr Mesesnela?

Rupnik: Kad je dr Mesesnel bio prvi put uhapšen, saznao sam to od svoje žene. Upitao sam Hacinu što zna o toj stvari. Kazao mi je da je Mesesnel komunist. Govo-

rio sam s dr Dovjakom i zamolio ga da učini sve, jer ako je Mesesnel komunist, nije aktivist. Dr Dovjak je učinio svoje, i tako smo ga izbacili iz ruku policije i sakrili u Tirol.

Predsjednik: Kako dugo je dr Mesesnel ostao ondje?

Rupnik: Ne znam kako ga je policija odande izvukla. Iz jednog izvještaja, što mi ga je dva dana nakon hapšenja donio dr Hacin, mislim da ga je bio pozvao general Gambara da tumači i...

Predsjednik: Vi znate da ga je policija dovukla natrag iz Tirola?

Rupnik: Zatim je, čini mi se, u noći između 4. i 5. svibnja — tako me je obavijestio Hacin — ona skupina koja je bila određena za prijeku sud, u njoj su bili Mesesnel i Malahovska, već na onom svijetu.

Predsjednik: Hvala lijepo. Možete sjesti. Optuženi Hacin, jeste li čuli?

Hacin: Čuo sam.

Predsjednik: Je li to točno?

Hacin: Nije potpuno točno.

Predsjednik: Da li je Mesesnela vaša policija još jednom uhapsila? Da li su ga poslali u Tirol? Da li je policija uspjela da ga vrati natrag?

Hacin: Po Duschinoj naredbi.

Predsjednik: I još nekoga, zar ne?

Hacin: Ne, to nije istina.

Predsjednik: To sam već čuo. Ali zatim su Mesesnela likvidirali neposredno prije oslobođenja.

Hacin: Mislim da jesu. Rekao mi je Duscha. Bio sam, naime, posljednja dva dana vrlo zaposlen, a upravo me tada predsjednik pozvao na neku sjednicu.

Predsjednik: Pitao sam da li je Mesesnel bio zatvoren?

Hacin: Zatvoren.

Predsjednik: I likvidiran?

Hacin: Mislim da je bio.

Već smo spomenuli arogantno i naprasito Hacinovo ponašanje pred sudom i u istrazi. Došlo je čak do toga da se istražitelj pritužio sudu zbog Hacinovog ponašanja u istragi. O tome svjedoči i ovaj fragment s javne rasprave pred sudom, a taj incident detaljnije objašnjava i tadašnji isljednik Franc Štrubelj.

Tužitelj: Druže predsjedniče, molim da mi dopustite pročitati izjavu istražnog organa Uprave državne sigurnosti, koji je ispitivao optuženog Hacinu. 'Nije istina da je optuženi Hacin u istražnom postupku prilikom saslušavanja mene kao saslušavatelja upozorio da ni-

sam pribilježio njegove primjedbe, kao što je to tvrdio na raspravi. Moram ustvrditi da se optuženi Hacin pri likom saslušavanja pri istrazi ponašao vrlo bezobrazno i da je jednom u bijesu čak poderao zapisnik. Da u zapisniku piše nešto što je protiv volje optuženog, Hacin bi sigurno uskratio svoj potpis. Kad god je Hacin ustanovio da u zapisniku nije zapisano onako kao što je on izjavio, uvijek smo ispravljali, što se može ustanoviti na originalu zapisnika. Tek nakon ispravki optuženi Hacin je potpisao zapisnik. Ljubljana, 24. kolovoza 1946. Istrajni organ Uprave državne sigurnosti Štrubelj Franc.' Dopustite da vam pokažem vaš originalni zapisnik s vašim potpisom. Molim, dodite bliže.

Hacin: Znao sam to već prije.

Tužitelj: Je li to vaš rukopis?

Hacin: Da, to je moj rukopis.

Tužitelj: Vi ste vršili ispravke. Vidite to na mnogim mjestima.

Hacin: Ne na svim, gospodine predsjedniče [okreće se prema predsjedniku]. Molim da me suočite s tim čovjekom.

Tužitelj: Druže predsjedniče, ustanovljujem da je optuženi Hacin na mnogim mjestima ispravljao zapisnik.

Predsjednik: Da li su na vašoj policiji oni koji su saslušavani mogli ispraviti zapisnik?

[Burno pljeskanje u dvorani.]

Hacin: Nisam bio prisutan, ne znam gospodine predsjedniče, molim vas da me suočite s tim saslušavateljem kako bih pokazao da nije istina što sam bio izjavio.

Predsjednik: Sud će izvršiti uvid u zapisnik i sam će to ustanoviti.

Hacin: Prema tome, obrana nema nikakva smisla, ako meni ne vjerujete.

Predsjednik: Sada se branite zbog vaših zločina. Optuženi ste da ste vaše zatvorenike izručivali i Rösenerovu ratnom sudu.

Hacin: Ali ne ja, nego Duscha.

Predsjednik: Vaša policija. Koga ste izručili?

Hacin: Čini mi se da je to bila tajnica Murkova i nekoliko drugih.

Predsjednik: Još nekoga?

Hacin: Ne znam.

Predsjednik: A koji je sud sudio Kanteu?

Hacin: Specijalni sud, koji smo formirali ad hoc.

Predsjednik: Kakav?

Hacin: Njemački.

Predsjednik: Njemački, dakle izvanredni.

Hacin: Izvanredni, da. " *!_<"!.. ' : • ,

Predsjednik: Da li ste vi slali zatvorenike u gestapovske zatvore u Begun]e?

Hacin: Ne, ja nikada. Mi smo samo izručili zatvorenike i nismo znali kamo idu.

Predsjednik: Niste mogli niti pretpostaviti?

Hacin: Ne, a tko je znao kamo će ići? Samo smo znali da idu u logore u Njemačku, a nismo znali kamo.

Predsjednik: Dobro. Da li je k vama ikada navratio gestapovac Wurnig?

Hacin-: Da, bio je kod mene. Zamjenjivao je četrdesetak dana Duschu.

Predsjednik: On je bio gestapovac, zar ne?

Hacin: Da, naravno.

Predsjednik: Da li je on tražio od vas da mu izručite tri-desetak uhapšenika?

Hacin: Koliko ih je tražio, ne znam. Ali znam da je tražio određen broj. Nakon toga nazvao sam Rupnika.

Predsjednik: I što ste mu rekli?

Hacin: Telefonirao sam generalu Rupniku, a on je rekao da sve njih nužno treba, i tako sam naredio Lochu da napravi popis i izruči zatvorenike.

Predsjednik: I vi ste mislili da će ih odvesti u njemačke logore?

Hacin: Nekamo u Njemačku.

Predsjednik: Vi ste mu to javili telefonski.

Hacin: Nije bio kod kuće, bio je odsutan.

Predsjednik: Vrlo mu se žurilo. Što ste iz toga zaključili?

Hacin: Ništa.

Predsjednik: Druže tužitelju?

Tužitelj [Hacinu]: Pridite bliže k mikrofону. Druže predsjedniče, molim upitajte optuženog je li znao da su Nijemci u ono vrijeme u Gorenjskoj strijeljali taoce.

Hacin: Taoce su strijeljali čitavo vrijeme, a ne samo u ono vrijeme.

Tužitelj: A i u ono vrijeme su ih strijeljali?

Hacin: Čitavo vrijeme, dakle i u ono vrijeme. Ne samo u ono vrijeme.

Tužitelj: Vi odgovarate za trideset uhapšenika koje ste izručili njemačkoj državi.

Hacin: Jer je to... [Hacin proguta ime Wurnig] tražio i jer bi me na to mogao prisiliti.

Tužitelj: K vama je došao jedan gestapovac...

Hacin: Ne, on je zastupao saveznog vođu Duschu.

Tužitelj: Optuženi Rupnik je iskazao da je Hacin bio Duschin koordinator, da je Hacin na policiji bio koordinator kod Dusche i da njemu nije bio podređen. Optu-

ženi Rupnik, je li to točno?

Rupnik: Točno je.

Hacin: Prema njegovu mišljenju, prema njegovu mišljenju. Morate paziti na svaku riječ. [Smijeh u dvorani.] Svaka riječ je važna.

Tužitelj: Optuženi Hacin! Usprkos tome što je k vama došao jedan gestapovac i tražio od vas da mu hitno izručite uhapšeničke, i da to trebaju biti najteži slučajevi, usprkos tome što ste znali da Nijemci strijeljaju taoce, usprkos svemu tome vi ste ih izručili i odgovarate za sve posljedice.

Hacin-, Ni za što ne odgovaram.

[Predsjednik pokušava posredovati.]

Tužitelj: Odgovarate za to, i zbog toga se nalazite pred sudom.

Hacin-, Nikako nisam mogao znati ili pretpostaviti da Nijemci strijeljaju državljane tude države zbog stvari s kojima nisu ni u kakvoj vezi. To nisam mogao znati. Svaki će to čovjek uvidjeti, svatko tko normalno misli.

Tužitelj: Optuženi Hacin, vi ste pravnik, vi, dakle, poznajete međunarodno pravo?

Hacin: Da.

Tužitelj: Vi znate da aneksija prije potpisivanja mirovnog ugovora nije moguća i da ne vrijedi.

Hacin-, Znam da ne vrijedi. Ali za sve što su Nijemci radili po Gorenjskoj i Štajerskoj, za sve to bivši upravitelj policije u Ljubljani ne odgovara.

Tužitelj: Vi odgovarate za trideset izručenih ljudi.

Hacin: Ni za što ne odgovaram.

Predsjednik: Sud će procijeniti dokaze.

Hacin: Prema međunarodnom pravu, organi vlasti bili su dužni da se pokore okupatoru.

Tužitelj: To su bili predstavnici organa vašeg kova, koji su — kao i vi — već unaprijed bili spremni da se pokore.

Sliku o Hacinu upotpunit će i osvjetliti sjećanje istražitelja koji su vodili postupak protiv njega. Među onima koji su prilikom istrage ispitivali Hacina bio je i Ivo Svetina, danas jedan od legendarnih vođa ljubljanske obavještajne službe sigurnosti, zvane Varnostno-obveščevalna služba — VOS, koji je u okupiranoj Ljubljani kao jedan od vođa ustrajao sve do kraja 1944. godine, nakon čega je bio prisiljen povući se iz Ljubljane na oslobođeni teritorij. Kao vosovac i istražitelj, vrlo je dobro poznao Hacina i njegovu policiju, jer je upravo on bio veza između Hacinovih suradnika i nesretnog dr

Vladimira Kantea, koji je surađivao s VOS-om i našom obavještajnom službom.

»Sjećam se i Hacin. Ubrzo nakon prvog svjetskog rata, kada je bio još komesar u Radovljici na Okružnom poglavarstvu, kako se onda zvalo, bio je šef-poglavar, bio je jedan od komesara i još relativno mlad. Čini mi se da tada još nije bio oženjen. Bio je vrlo agresivan čovjek. Imao je ružne navike čovjeka koji često boravi u gostionicama, ondje se i tukao. Jednom se posvadio s mojim pokojnim ocem, koji je bio komunist (čini mi se da je to bilo u Selu kraj Žirovnice, kamo je Hacin došao iz Radovljice). Došlo je do teškog konflikta i fizičkog razračunavanja između njega i mogega oca. Znam da je kasnije otišao iz Radovljice, čini mi se nekamo u Štajersku. Ali poznato mi je da je završio kao poglavar u Litiji, a iz Litije je došao u Ljubljanu kao šef ljubljanske policije.

Odmah moram naglasiti da je kao šef ljubljanske policije bio daleko najvažniji čovjek u pogledu unutrašnjih poslova, njegovo značenje bilo je puno veće nego npr. nekog načelnika izvan Ljubljane. U Ljubljani je pod upravom policije bio okrug — grad i vanjski okrug — Ljubljana i okolica. A na tom prostoru najznačajniji je čovjek bio upravo šef policije. U Banskoj upravi — to je bila najviša upravna instancija u Sloveniji — on je bio jedan od pomoćnika bana koji se bavio unutrašnjim poslovima, ali je upravo Hacin isposlovaio ovdje za sebe takvu samostalnost da je vrlo rijetko morao referirati Banskoj upravi.

Hacin je bio vrlo samoljubiv čovjek. Kao što sam već rekao, bio je vrlo agresivan, velik ženskar, i još za vrijeme rata imao je ljubavnicu, poznatu trgovkinju iz Ljubljane. Godine 1934. i sâm sam bio zatvoren na ljubljanskoj policiji, kada Hacin još nije bio ondje upravitelj. No bio sam u kontaktu s Vrečarom, koji je tada bio šef političkih agenata, a tamo su bili još Tabernik, Turin i drugi. Znam da se tada, kad je Hacin došao za upravitelja, nisu previše razveselili, jer su znali da je jako grub, okrutan, samoljubiv i ženskar. Ako je netko imao poteškoća, bilo je dovoljno da Hacinu pošalje svoju ženu ili kakvu ljepoticu.

Ne sjećam se koje je godine Kante došao na policiju. Po mom mišljenju, Kante je bio prvo u Beogradu, iz Beograda je otišao na jednogodišnji studij u Rim, gdje je na jednom rimskom univerzitetu slušao specijalna predavanja iz policijskih znanosti. Ne znam, doduše, kod kojeg profesora, iako sam o tome pričao s Kanteom.

Hacin je, dakle, bio strah i trepet svih policijskih službenika. Prije rata dosta je često posjećivao kavanu Union, koja je bila izričito klerikalno usmjerena, a istovremeno se tamo okupljalo sve što je u kulturnom životu Ljubljane nešto značilo. I sâm sam ondje upoznao čitav niz naših poznatih ljudi (Vidmara). Tamo sam se sastajao i s Kardeljem prije nego što je emigrirao, a i kasnije, kada se vratio. Da, a kako se Hacin ponašao za vrijeme rata, što je radio? To je sam ispričao i sve je zabilježeno. Ali mogu opisati njegovu vanjštinu. Bio je to muškarac otprilike mog stasa, nije bio slabašan, bio je prilično naočit, nosio je naočale, kao što vidimo na slikama. Bradu i brkove počeo je nositi kasnije, za vrijeme rata, kako bi se lakše kamuflirao. Ako se ne varam, to je bilo nakon onog neuspjelog atentata na njega, kada je otišao u Italiju. Tamo je ostao više od godinu dana.

Talijani ga nisu voljeli, jer su znali da je (vjerojatno) njemački agent. Prije rata čak mu je uspjelo neke svoje policiste ubaciti u Kulturburd. Mi smo to znali, jer su nam to neki od njih ispričali. Iz tog je razloga i sudjelovao s Natlačenom kada je Nijemcima u Celje poslana delegacija kako bi postigla da Nijemci nakon propasti stare Jugoslavije zaposjednu Ljubljano.

Talijani se nisu pouzdavali u nj. Znali su da je na njemačkoj strani. Talijani su se pouzdavali u Kantea, prije svega stoga što je bio Primorac, a još je zanimljivije da su Talijani točno znali da je bio u Rimu te da je vrlo uspješno sudjelovao na raznim seminarima i da odlično govori talijanski.

Kvestor je Kantea obavještavao o raznim stvarima, dok Hacinu nije vjerovao. To je značilo da mu Talijani nisu stvarno vjerovali te da su mu nakon onog neuspjelog atentata sami omogućili da ode u Italiju, jer se želio povući.

Šefom policije je, naravno, ponovno postao tek kada su došli Nijemci, a s njima domobrani. Tada se vratio Hacin, nakon kapitulacije Italije, kada su počeli osnivati domobranu i pokrajinsku upravu.«

Među onima koji su vodili istragu bio je i France Štrubelj, koji se sudu žalio zbog Hacinova bezobraznog ponašanja prilikom istrage. Hacinu i saslušavanja prije četrdeset godina prisjeća se ovako:

»Hacinu sam prvi put sreo 1946. godine, kada su ga engleske vojne vlasti izručile našim organima i kada su ga doveli u Ljubljano. Osobno ga prije nisam poznavao, ali sam o njemu čuo kao o strogom policijskom šefu koji je, provodeći najgori teror, progonio sve pripadnike Osvobodilne fronte. Prvi dojam sa saslušavanja bio je

da je sav njegov bijes proizlazio iz klerikalnog uvjerenja da se bori protiv komunizma. Baza njegovih svjetonazora bila je, dakle, neofašistička. Kao čovjek, na mene je ostavio dojam oštra srednjovjekovnog inkvizitora. Dakle, te njegove oštre crte, uzdužne bore, prodorne sivе oči i šiljasta brada. Mogao bih reći da je izgledao kao sadist. Ne bih se volio pojaviti pred njim u ulozi saslušavanog.

Ne bio je dovoljno obrazovan i načitan, tа bio je pravnik. Nije bio preinteligentan, no bio je vrlo pedantan i svoju je struku — pravo i kriminalistiku — dobro poznaо. Što se toga tiče, izražavaо se precizno i pedantno.

Za vrijeme rasprave davaо je vrlo odlučne izjave, nije se uopće bojaо. Ne kao mnogi drugi optuženici, koje smo isto tako imali zatvorene, npr. general Rupnik, Rösener. Hacin je bio potpuno svjestan toga da mu ne gine smrtna presuda. Posve je ravnodušno raspravljao o izvršenju kazne nad sobom.

Dok smo nevezano razgovarali i kada to nisam stavljao u zapisnik, kazao je, 'Što mislite, hoću li biti obješen, ili strijeljan, ili ćete me možda umlatiti?' Sasvim je bio svjestan svoje sudbine. Ali sam cijelo vrijeme imao osjećaj da se toga nimalo ne plaši. Čudilo me odakle mu ta nutarnja snaga, i došao sam do zaključka da je crpi iz svog fanatizma i vjere te uvjerenja da je mučenik koji će umrijeti za vjeru. To je bio osnovni pokretač prilikom njegovih progona naprednih elemenata i, naravno, svih pristalica OF te komunista.

I sam sam prisustvovao izvršenju kazne nad Hacinom. Vjerojatno javnost s time nije upoznata, ali on se pripremio na smrt, izgovorio neke molitve, ustao i uzviknuo: 'Živio Krist Kralj!'

To znači da sam pravilno ocijenio njegov vjerski fanatizam, koji mu je davaо nutarnju snagu da je saslušavanje i proces izdržao na takav način.

Sjećam se da sam ga pitao zašto su ga izručili našim vlastima. Kazao sam mu da ga Englezi nikada ne bi mogli izručiti komunistima i zašto nije pobjegao. Odgovorio mi je da ga čeka što ga čeka. 'Nisam mogao pobjeći iz logora, iako sam sumnjao da će nas Englezi zaštititi. Ali nisam mogao ostaviti svoju ženu, koja je bila sa mnom u logoru.' Bio je, dakle, vezan uz ženu.

Kada sam ga pitao za mogući bijeg, rekao je slijedeće: 'Osim toga, i prestar sam, od čega da živim?' To znači da nije imao snage da se skriva ili napusti ženu i izdržava se sam. Stoga je i rekao — čeka me što me čeka. Predao se sudbini. Izjavio je i da su Englezi velike svi-

nje što su ga izručili. To od njih nije očekivao. Bio je čvrsto uvjeren da je time što je progonio Osvobodilnu frontu i KP činio Englezima uslugu.

U vezi s atentatom na sebe izjavio je da se nije bojao atentatora; no kada je pogođen, ili nije mogao zgrabiti pištolj, ili u tom trenutku nije imao pištolj uza se: ipak je, usprkos tome, potrčao za atentatorom, koji je pobjegao.

Na moje pitanje da li je prepoznao atentatora, rekao je da mu nije vidio lice, jer se on, kada ga je dobro pogledao, već bio okrenuo u stranu. Da je tada imao pištolj, mogao ga je ubiti. Dakle, i onda je bio neustrašiv, tvrd.

Za cijelo vrijeme službe nisam naišao na takva protivnika. Tako neustrašivog i hrabrog. Ali znao sam da pred sobom imam otvorenog protivnika, što mi je olakšavalo posao. Njegove izjave bile su kratke i uvijek je dobro razmislio prije nego što je nešto rekao. Katkada bi mu štogod izletjelo, i kada je izjava bila napisana, čitajući zapisnik promijenio bi ih ako njima nije bio zadovoljan. Jedanput je čak poderao zapisnik. Čak se i pritužio da smo loše postupali s njim. Kao dokaz da to nije istina, na sudu sam izjavio da je čak i poderao zapisnik, da je, dakle, imao svu slobodu.

Kasnije je Hacin na sudu i sam priznao da nismo loše postupali s njim ili provodili nad njim nasilje. Pokušavali smo od njega dobiti izjave koje su nas interesirale, ali nismo se služili pritiskom. Imao je sve što je poželio. Ali smo ga nekoliko puta morali kazniti, jer se ponašao bezobrazno. Jednom sam ga dao odvesti sa saslušanja.

Jednom mi je rekao: 'Da smo pobijedili mi i da su se ovdje iskricali Englezi, možda biste pred nama sjedili vi'. Nije rekao preda mnom, nego pred nama — našim saslušavaocima. To je dokaz da nas je smatrao istovrsnim protivnicima.

U vezi sa svojim bijegom iz Jugoslavije rekao je da je pobjegao jer su to učinili i domobrani i cijela njihova vojska. Jasno da nije imao ovdje što tražiti, pa je pobjegao. Kasnije je interniran.

Hacin je bio mišljenja da su Vrečar i Jerančić bili suradnici Osvobodilne fronte. Kada sam ga pitao za neke podatke, rekao je što ne pitam Vrečara i Jerančića, koji su bili suradnici Osvobodilne fronte. Pitao sam ga kako to da ih nisu uhapsili, ako je to istina. Odgovorio je da ih nije mogao uhapsiti jer nije imao dokaza i jer ih je štitio Duscha. A mimo njega nije mogao.

Puno sam saslušavao Hacinu i u vezi s Kanteom. Ne

sjećam se točno što je sve izjavio, no u sjećanju mi je ostalo da je Hacin negdje dobio podatak da je Kanteovo ilegalno ime Lija. Hacin je bio taj koji je ušao u njegovu sobu i pitao ga: Jeste li vi Lija? Kante je tada probljedio i tako indirektno sve priznao. Mislim da je Kante, da je imao pripremljenu obranu, možda mogao otezati sa svojim hapšenjem. Ovako ga je Hacin zbunio i preduhitrio.«

Prilikom javnog saslušanja, i kasnije u dokaznom postupku, brojni živi svjedoci i dokumenti samo su još više potvrdili i osvijetlili mračnu i užasnu Hacinovu rambu za okupacije u Ljubljani.

Predsjednik: Neka priđe svjedok Oražem Alojz. [Svjedok pristupa.] Vi ste Oražem Alojz, vlasnik pilane u Mostama, Dimičeva ulica, rođeni 15. 3. 1898. [Svjedok potvrđuje.] Bili ste uhapšeni i zatvoreni u siječnju 1944. godine. Tko vas je uhapsio?

Svjedok: Slovenska policija.

Predsjednik: Jeste li nekog poznavali?

Svjedok: Tada još nisam poznao nikog, ali sam kasnije saznao da je među njima bio netko, kako se već zvao...

Predsjednik: A da li znate da su to bili agenti slovenske policije?

Svjedok: Znam.

Predsjednik: Gdje su vas uhapsili?

Svjedok: Kod kuće, u stanu.

Predsjednik: Kamo su vas odveli?

Svjedok: Htjeli su me odvesti k Sv. Urhu.

Predsjednik: Odakle to znate?

Svjedok: Stoga što je agent kazao: »Nemoj se oblačiti, već ćeš za pet minuta biti na Sv. Urhu.«

Predsjednik: I odveli su vas onamo?

Svjedok: Nakon toga su me odveli, a i moju ženu, ali ne u Ljubljanu, već prema školi u Mostama. Tamo je netko od policije zaustavio auto.

Predsjednik: Jesu li se ondje nalazili zatvori?

Svjedok: Ne. Pitao je agenta koga vozi, i ovaj mu je nešto odgovorio, ali ga nisam razumio, jer su govorili tiho. Za nama se doveo drugi teretnjak s domobranima i gestapovcima. Onda je netko otvorio vrata, lampom osvijetlio auto, pitao me kako se zovem, kazao sam Oražem, i tko je još sa mnom, opet sam odgovorio da je to moja žena. Nakon toga je zatvorio vrata, za pet minuta opet se vratio, otvorio vrata i rekao: »Izlazite«.

Žena i ja smo izašli i drugim se autom odvezli u Ljubljanu. Agent je rekao: »Vozite ih u policijski zatvor i nemajte ih dirati dok se stvar ne raščisti.« Otišli smo na drugi kat i skupa sa ženom čekali jedan sat, nakon čega su priveli i druge zatvorenike. A onda su rekli neka odem.

Predsjednik: Tko je odredio da vas odvedu u policijski zatvor?

Svjedok: Bio je to Hacin.

Predsjednik: Jeste li ga poznavali?

Svjedok: Da, po viđenju.

Predsjednik: Pogledajte ga. Je li to bio on?

Svjedok [gleda optuženog Hacinu]: Da, da. [Pljeskanje.]

Predsjednik: Upozoravam javnost neka ne daje maha svojim osjećajima.

Svjedok: Nakon toga doveli su nekog Medveda, željezničara. Bez saslušanja rekli su mu neka se svuče. Svuкао se, trojica su mu prišla, jedan je imao pendrek, drugi žilavku, treći dugačak vojnički pojas sa željeznom kopčom na kraju; bez samilosti tukli su ga pola sata. Kada je izgubio svijest, dvojica su ga zgrabila i gurnula u stranu.

Predsjednik: To ste osobno vidjeli?

Svjedok: Ja i moja žena. Moja je žena pala u nesvijest i ležala na klupi, a ja sam morao gledati. Nakon toga doveli su Medvedovu kćer. I nju su tukli. Na kraju su doveli i Medvedovog sina i tukli ga do besvijesti. Kada su ga priveli k svijesti, nije mogao ustati. Budući da je sav pod bio krvav, natjerali su ga da svu tu krv poliže s poda. To je trajalo od osam do dvanaest. U dvanaest je došao jedan stražar i rekao mi: »Dodite, vi i vaša žena, sa mnom!« Odveo nas je u drugu sobu. Ondje je otvorio ladicu pisaćeg stola i iz nje izvadio dva pištolja, napunio ih i položene na stolu jedan usmjerio prema meni, drugi prema mojoj ženi te pokraj imena crvenom olovkom napravio križ. Nakon toga otišao je iz sobe i zaključao vrata. Nakon nekog vremena vratio se, spremio pištolje u stol i rekao: »Pođite sa mnom.« Mene je odveo u »podmornicu«, a ženu u »raslinjak«.

Predsjednik: Što je to?

Svjedok: To je zatvor koji su zvali »raslinjak«.

Predsjednik: Gdje je to?

Svjedok: Pokraj »podmornice«.

Predsjednik: Kako znate da su vas htjeli odvesti Sv. Urhu?

Svjedok: To znam po tome što mi je kao prvo rekao da ne trebam ništa ponijeti »jer ćeš i tako crknuti, kurvo«, a kao drugo, jer su me iz jednog automobila premjestili u drugi.

Predsjednik: Gdje ste tada stanovali?

Svjedok: U Preradovićevoj ulici.

Predsjednik: I automobil je bio okrenut u tom smjeru?

Svjedok: Da, prema Sv. Urhu, a i vozio je prema Sv. Urhu.

Predsjednik: Jeste li bili uvjereni da su vas uhapsili agenti političke policije?

Svjedok: Potpuno uvjeren.

Predsjednik: Zna li za još koji slučaj kada je policija svoje uhapšenike odvodila Sv. Urhu?

Svjedok: To znam stoga što su s moje pilane odveli dva radnika 6. siječnja iste godine, valjda četrnaest dana prije mog hapšenja. Odveli su ih noću, na Sv. Urh, i ondje ih odmah ustrijelili.

Predsjednik: Agenti političke policije, a ne domobrani?

Svjedok: Agenti političke, a ne domobranske policije.

Predsjednik: Još kakvo pitanje za svjedoka?

Tužitelj: Što je agent Razberger kazao vašoj ženi prilikom hapšenja?

Svjedok: Kurvo, sada ćeš crknuti.

Tužitelj: Nije li rekao i da je šteta...

Svjedok: Da je šteta što nismo crkli već na Sv. Urhu.

Tužitelj: Koliko su godina imali kći i sin, oni koje su na policiji tukli?

Svjedok: Kći je imala otprilike dvadeset, sin možda devetnaest godina.

Tužitelj: Molim sud da pozove optuženog Hacina da o tom dade izjavu.

Predsjednik: Optuženi Hacin, pridite. Što možete izjaviti o tome?

Hacin: Smijem li to odložiti? [Uz predsjednikovu dozvolu odlaze optužnicu i neke bilješke na stol.]

Predsjednik: Što možete izjaviti na svjedokov iskaz?

Hacin: Dakle, one noći kad se to dogodilo...

Predsjednik: Svjedok je izjavio da su agenti vaše policije odvodili ljude na Sv. Urh.

Hacin: Ja to glatko niječem, glatko. Sve je to plod svjedokove fantazije. Ni više, ni manje. To su njegove pretpostavke.

Predsjednik: Ne, on je čuo da će ga agenti odvesti Sv. Urhu, i to dva puta, a i njegovoj su ženi rekli to isto na policiji.

Hacin: Čvrsto sam uvjeren da to nije čuo.

Predsjednik: Valjda će on bolje znati što je čuo.

Hacin: Gospodine predsjedniče, biste li ga htjeli upitati što se dalje dogodilo s njim?

Predsjednik: Ne zanima nas. Sud će utvrditi je li vaša policija slala zatvorenike na Sv. Urh.

Hacin: Ne, ne!

Tužitelj: Neka svjedok objasni zašto je optuženi Hacin intervenirao za nj?

Predsjednik: Kažite!

Svjedok: Mislim stoga što je bio dobar znanac mog oca.

Predsjednik: Dobro. [Okreće se prema članovima suda.]

Ima li još pitanja? Hvala. Neka pride svjedok Ivan Arko. [Svjedok prilazi.] Zovete se Ivan Arko?

Svjedok: Janez Arko.

Predsjednik: Trgovac drvom, Ljubljana, Beethovenova ulica.

Svjedok: Da.

Predsjednik: Dobro. Vaša je žena za okupacije uhapšena?

Svjedok: Da.

Predsjednik: Kada — 1945. godine?

Svjedok: Dne 23. svibnja vratio sam se iz internacije u Njemačkoj i od šogorice Anice i brata Tone saznao da moja obitelj više nije među živima, da su mi ubili ženu i djecu. Otišao sam u Ribnicu i našao zgarište, potpuno zgarište. Svugdje sam se propitivao što se zbilo s mojom obitelji, ali nitko mi nije znao točno reći. Saznao sam, međutim, da se kod Sv. Križa nalaze tri leša, identitet kojih ne mogu ustanoviti. Onda sam onamo gdje su bili pokopani poslao šogoricu Miru. Bile su dvije žene i jedan muškarac. Odijela je grobar spremio i napravljen je zapisnik o tome kako su te osobe izgledale. Šogorica je ustanovila da su to bile haljine moje žene. Kako bih bio siguran, pozvao sam i krojačicu koja je u Ljubljani šila haljine za moju ženu, i ona je ustanovila da su one haljine bile vlasništvo moje žene. Pitao sam i dr Reneka, kod koga je moja žena popravljala zube, i on je također ustanovio da je mrtvo tijelo — tijelo moje žene. Na taj način došao sam do prvog traga kako je vjerojatno umorena moja žena. [...] Dne 12. ožujka policija je uhapsila Bredu u Ribnici, 13. ožujka uhapsili su moju drugu kćer Darju, a obje su pritvorene u Ribnici na tzv. policijskom sudu. Što se dogodilo, mogu vam ispričati susjedi. Nasmrt su ih pretukli. Njihove leševe do danas nisam pronašao. Bile su zajedno sa stricem Janezom Klunom, koji je bio mlinar u Prigorici. Dne 25. ožujka zatvorili su moju ženu i dopustili su si tu šalu da su sve što su obje djevojke imale, rublje i sve što su osim toga posjedovale, stavili na dvojica kola, a na vrh / moju ženu. Ženu su odvezli u Ljubljanu na prisilni rad i ondje su je predali krvniku Hlebecu u ruke. U Ljubljani je išla na prisilni rad u Tivoli, i ondje ju je vidio moj prijatelj Marino Pavletič, koji joj je potajno donosio hranu

i kojemu je pokazala kako su je tukli, bedra je imala sasvim crna i rekla je Marinu: »Možemo izdržati, skoro će biti kraj.« Dne 23. travnja odvezli su je s prisilnog rada i na cedulji je pisalo: »Prognana na prisilni rad kući u općinu Ribnica.« Kada sam to ustanovio, molio sam tadašnjeg predsjednika suda, majora Stanu Klavs, neka mi dopusti pitati Hlebca kako je stvar tekla dalje. Major Stane Klavs mi je to dopustio, u prisutnosti istražnog suca Tončeka Laha i potporučnika Janeza Pugetlja. Razbojnika su doveli gore, i ja sam ga mirno pitao, a Hlebec mi je odgovorio doslovno ovako: »S vašim bratom Tonom družio sam se. Kažem vam da ništa ne znam o kćerima, a za ženu znam da je bila zatvorena kod mene i da sam 23. travnja dobio nalog da je predam Crnoj ruci te da na cedulju napišem: »Prognana u rodnu općinu na prisilni rad.« Pitao sam ga tko mu je to naredio. Kazao mi je da je u tom slučaju dobio izričit nalog neka je izruči Crnoj ruci. Što se nakon toga moglo dogoditi, možete samo zamisliti. I što se nakon toga s njom dogodilo, jasno je, jer sam njezin leš i pronašao. Ali nije bila odvedena samo moja žena: s njom je bila još jedna djevojka i drug, star između 26 i 28 godina, kao što mi je kazao drug Evgen Lautman, kome je na kolodvoru, prije nego što su je poslali na stratište, prstom pokazala neka šuti jer su iza nje stajala dva policajca u civilu. Drugo ne znam. I sam sam bio interniran, osjetio sam svu težinu Hacinova izdajničkog djelovanja time što sam bio interniran, na prisilnom radu u Koruškoj, u Celovcu. U Beljaku uhapsili su me i odveli na izričit zahtjev ljubljanske policije u Begunje da me strijeljaju kao taoca. To sam saznao iz pisma slijedećeg sadržaja: »Arko Janez iz Ribnice, Kranjska, bio je komunistički propagandni vođa iz Katzewisch Postojna, prouzrokovao je mnogo zla i štete, odvesti ga u Begunje i ustrijeliti kao taoca. Gradska policija u Ljubljani. Dr Hacin.«)

Predsjednik: Kažete da ste to pročitali?

Svjedok: Taj list mi je pokazao komesar Schwarzer, jer se desilo da su partizani u Podnartu kod Kroke srušili most. Policija u Beljaku sporila se s ljubljanskom policijom i nisu me odveli u Begunje. Tako sam ostao živ. Komesar Schwarzer pokazao mi je napismeno da je to tražila ljubljanska policija, i to dr Hacin. To ja znam, i ništa drugo.

Predsjednik: Optuženi Hacin, dođite bliže. Što možete reći o toj izjavi?

Hacin: To da apsolutno ništa ne znam o njegovoj ženi i kćerima. A da sam ja dao nalog, to je urnebesna laž.

[Smijeh u dvorani.]

Svjedok: Druže predsjedniče! Kad bih imao pravo i kad bih mu mogao reći sve što mislim, kazao bih mu svoje. Ja za sve što sam rekao odgovaram svojom savješću i čestitošću, a nemam riječi za ovakve izrode slovenskog naroda. [Hacin se bijesno okrene i pođe na svoje mjesto. Burno pljeskanje u dvorani.]

Predsjednik: Neka priđe svjedok Daniela Škrabar. Zovete se Daniela Škrabar? [Svjedok pristupi.] Rođeni ste 26. veljače 1920. na Barju kod Ljubljane, sa stanom u Rudniku br. 102. Je li to točno?

Svjedok: Točno je.

Predsjednik: I vas su uhapsili? Tko vas je uhapsio?

Svjedok: Domobrani.

Predsjednik: Kada?

Svjedok: Prvog listopada 1944.

Predsjednik: Kamo su vas odveli i što se ondje dogodilo?

Svjedok: Mene su odveli u obrtničku školu i odande na policiju.

Predsjednik: Ovdje pred sudom morate govoriti potpuno mirno, ali govorite čistu istinu. Za to odgovarate pred Zakonom i pred svojom savješću. Govorite sasvim mirno, bez straha. Domobrani su vas, dakle, zatvorili?

Svjedok: Prvo sam došla u obrtničku školu, onamo me odveo neki domobran, a iz obrtničke škole u ludnicu; nakon dva mjeseca poslana sam u Njemačku.

Predsjednik: Zatvorili su vas, dakle, domobrani. I nakon toga došli ste u obrtničku školu, ondje su domobrani imali svoje prostorije. Kako to da ste iz domobranskog zatvora dospjeli na prisilni rad?

Svjedok: Tri dana bila sam u obrtničkoj školi. Ondje su me dva puta saslušali.

Predsjednik: Domobrani?

Svjedok: Da.

Predsjednik: Tko vas je odveo u policijski zatvor?

Svjedok: Jedan domobran išao je sa mnom. Na policiji su uzeli samo podatke, prošla sam kroz policiju, a onda dalje.

Tužitelj: Zašto su vas zatvorili?

Svjedok: Zbog mog muža, jer su se u mom stanu održavali sastanci. Prvo su zatvorili mog muža, a onda mene.

Tužitelj: Što je bilo s vašim mužem?

Svjedok: Ubili su ga na Sv. Urhu.

Tužitelj: Ubili. Jesu li još koga odveli?

Svjedok: Da. Viranta i Purkarta. Iste večeri.

Predsjednik: Ima li još pitanja?

Tužitelj: Ne.

Predsjednik [svjedoku]: Hvala. , !

Svjedok: Molim. [Odlazi.]

Predsjednik: Neka dođe svjedok Herman Keber. [Svjedok prilazi.] Činovnik Ministarstva unutrašnjih poslova, rođen u Ljubljani 5. svibnja 1905. godine, sa stanom u Staretovoj 27.

Svjedok: Da.

Predsjednik: Kao svjedok, morate govoriti čistu istinu, za to odgovarate pred Zakonom i svojom savješću. Jeste li i vi bili uhapšeni?

Svjedok: Da, 7. veljače 1945.

Predsjednik: Tko vas je uhapsio?

Svjedok: Kobi, agent tajne policije u Ljubljani.

Predsjednik: Kamo vas je odveo?

Svjedok: Odveo me u upravu policije, gdje su me zatvorili.

Predsjednik: Jesu li vas mučili?

Svjedok: Da. Zatvorili su me u bivši zahod, gdje nas je te večeri bilo 12 ili 13, tako da nismo mogli svi sjediti i odmoriti se. U toj ćeliji bio sam do slijedeće večeri. Nakon devet sati navečer došao je agent Sušteršič i odveo me u posebnu ćeliju, mislim da je bila br. 20, gdje mi je valjda četvrt sata držao prodiku da sam optužen zbog organiziranja komunističke ćelije u vladinoj palači i da sam pripadnik pokreta OF. Na to sam kratko odgovorio i zanijekao. Nakon toga došao je i agent Pevec i na vratima su učvrstili konop, stavili me na nj zavezanih očiju te objesili za ruke [svjedok pokazuje kako] tako da sam visio. Ovako obješenog saslušavali su me od devet i četvrt do pola dvanaest. U međuvremenu padali su udarci pendrekom i šakama. Pri tom sam izgubio svijest, jer me netko udario u želudac. Kad sam kasnije, oko ponoći, došao k svijesti i kada mi je jedan od one dvojice ulijevao vodu u uho, bio sam tako izmučen da se nisam mogao pokrenuti. Čuo sam kako je jedan od njih kazao neka pazi da ne bude prekasno, kao s Kotlušekom. Nakon toga netko od pritvorenika odnio me u ćeliju, gdje me masiranjem doveo k svijesti. Sutradan su me otjerali u zatvor za prisilni rad, gdje sam bio zatvoren u podrumskoj ćeliji. Tu sam proveo točno dvadeset i jedan dan. Za to vrijeme saslušavali su me sedam puta. A budući da nisu mogli iz mene izvući priznanje koje su tražili, izglednjavali su me osam dana.

Predsjednik: Što ste dobili za jelo?

Svjedok: Ništa.

Predsjednik: Baš ništa?

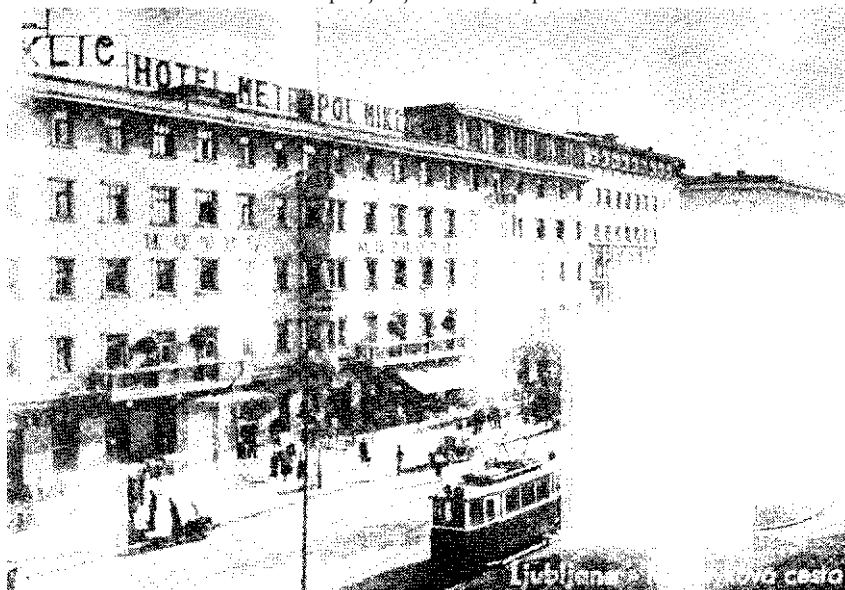
Svjedok: Ništa, ni za jelo, ni za piće.

Predsjednik: Jeste li primijetili da još nekoga muče? Što

Slovenske dnevne novine, Koje su izlazile u Ljubljani za vrijeme okupacije

Nekadašnji hotel Miklič (danas Dom JNA) u Ljubljani. Za vrijeme okupacije sjedište Gestapa

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО ДЕЛЕЖИ

Бр. 20457
30. Јули 1936. год.

Др. Хачик А. Ахиро

23. августа 1936.

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
Бр. 1925 Пог.Др.Др. 273/25 на среског
пољенич. м. о. с. с.

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Решено:

Др. Хачик А. Ахиро

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

М. П.

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
УРЕДНИШТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Факсимил декрета, којим је диктатор Петар Зивковић
поставио Хачина за котарског начелника

Факсимил телеграма др Корошеца, којим је као министар унутрашњих
послова поставио Хачина за управитеља полиције у Лjubljani

МИНИСТАРСТВО ПОШТЕ, ТЕЛЕГРАФА И ТЕЛЕФОНА

БРЗОЈАВКА ТЕЛЕГРАМ

ban upravi ljublj

Страна	Број	Датум	Време	Потпис	Печат
1	2	3	4	5	6

1 Beograd 7-1879-57-27-16.120

указом од 25- XI 1936. г. рм 3.4 бр 41099- постављен
је за управника полиције IV групе 2.4 степена управе
полиције у Ljubljani др хачин б. бовро спески начелник
Iste групе I степена спрежа бигијског по потреби службо
Указ овај одмах извести и извести: рм 3.4 бр
41961/1936. г. др министар унутрашњих послова др а. корошеч

Okragne glavarstvo v Radoljici 11.1.1924
Štev. 818 in 819/24
Škoda T.D.S.L. na Savi
na Javorčiku dne 20.1.1924

poročilo

okrajnega komesarja dr. Levro Hacinova & poteku snodb
Nemške delavske stranke Jugoslavije, ki sta se vršili na nedeljo
dne 20. januarja t.l. na Savi pri Javorčiku in na Javorčiku

1) Snod pri Jelenju na Savi

Pradednik Valentin Vister otvoril snod ob 1/2 11 uri dopoldne in da
besedo Marceau Zergli, strojevodja v Ljubljani

Dovornik izjava približno glade:

"Val kapitalizma pritiska na delavstvo skrajno po zelen svet, in da
ovira na njegovem pohodu osvoboditve izpod kapitalističnega jama-Pro-
letariat je izpostavljen izkoriščanju, tiranstvu in nasilju, korak temu
je pa ta, da stoji bal delavske množice pod vplivom socialdemokratov, ki
so izdali in netiskali program Marxa in ki prikrito podpirajo interese
kapitalizma, da razjed nujaja Ferdijs, ter proletarijat ni izkoristi so-
cialne revolucije, ker čaka izhali voditelj Schelckemund in Wort, ki
stojita pod zaščito generala Besckova, ter podpirata nemške stranke!
Zaradi tega je bilo tudi Zerglijevo omogočeno izvesti revolucijo.

Delavstvo mora imeti v vidiku mednarodni položaj proleta-
riata, ki se je težko upira reakciji in kapitalizmu. Socializem in
socializma položaja delavstva ne ustvarja s skrajnima pa s besedami
delavstva, kar je rešiti le potem dejani in nastopov.

Položaj delavstva je nemogoče vspeševod, v Franciji, Italiji
kjer je Mussolini zatri vsak delavski pokret, v Bolgariji in v Jugosla-
viji pa je na dnevnem redu korupcija, ministri imajo različne afeze,
nikdo se ne zanaša na reforme in socialne reforme se niso izvršile, kra-
ni kan je, da delavstvo javno izjavi, da je dovolj tiranije, njegova reši-
tev ni ne v avtonomiji, ne v kraljevski republiki, tečevo v samostojni
narodov, da zmore komešno kneždelavska stranka vlada prevzeti oblast

Kato preide dovornik na lokalno ravnanje domovni socializ-

Faksimil Hacinovog izvještaja sa sastanka radnika
u Jesenicama

155/24 1924
Prvi predstojnik ne boče nikoli verati s nemške stranke
Škodni javni konte s reakcijom
"Doli s reakcijom, živni svetovni proletarijat!"
Je tem je nastalo živahno prerazgovorje med Zergli in Jernom, ki
sta drug drugemu očitala izdajstvo nad proletarijatom.
Snod, ki se ga je udeležilo 180 oseb, je bil zaključen
ob 1/2 11 uri. Incidentov ni bilo!
2) Snod na Javorčiku
Zborovanje je otvoril Valentin Vister. Zborila se je najprej
volitev predsednika. Izvoljen je bil Jernomov prijatelj Jern, ki je da
besedo Marceau Zergli. Zergli je izjavil isto, kar je izjavil na dopoldni
na Savi

Na njegova izjava je repliciral Jern. Dovornika sta pred
poslednjo sosaala drug drugemu očitali, kar ne je tudi omena posreditve
Snod je bil bolj poudarjen zahvalni predstojnik, ne, razenoma zbor-
ovanju.

Dovoljki je bilo okrog 70 delavskih incidentov ni bilo

Radin upravitelj

Radoljica, dne 21. januarja 1924

Priloge: 1. Izjava Zergli
2. Izjava Jern
3. Izjava Vister

Škoda T.D.S.L. na Savi
na Javorčiku dne 20.1.1924

predstojnik prišlo se je jela s potni računom, vendar ni
realiziralo

Škoda T.D.S.L. na Savi
na Javorčiku dne 21.1.1924

Okragne glavarstvo

Prejeto 1. 11. 1944
 Vlada, Dr. Klemen
 dr. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Prihvaćeno prijavom izjavljivanja o obilježju

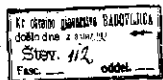
Gubljina

Gubljina porins na 3. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj. 1944
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj. 1944
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj. 1944

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.
Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.
Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Faksimil Hacinove molbe za izvanredno odsustvo

Faksimil Hacinove molbe za premještaj

Prejeto 1. 11. 1944
 Vlada, Dr. Klemen
 dr. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Prihvaćeno prijavom izjavljivanja o obilježju

Gubljina

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Gubljina porins na 3. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj. 1944
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj. 1944
 na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj. 1944

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Na 1. Lj. Lj. Lj. Lj. Lj.

Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev

USLUŽBENSKI LIST

1. In the exhibit attached: _____ Livro 2. de Jacin

11. 1' 00" 12. 00" *Myiarchus cinerascens* *angustatus* 18. 00" 19. 00" 20. 00" 21. 00" 22. 00" 23. 00" 24. 00" 25. 00" 26. 00" 27. 00" 28. 00" 29. 00" 30. 00" 31. 00" 32. 00" 33. 00" 34. 00" 35. 00" 36. 00" 37. 00" 38. 00" 39. 00" 40. 00" 41. 00" 42. 00" 43. 00" 44. 00" 45. 00" 46. 00" 47. 00" 48. 00" 49. 00" 50. 00" 51. 00" 52. 00" 53. 00" 54. 00" 55. 00" 56. 00" 57. 00" 58. 00" 59. 00" 60. 00" 61. 00" 62. 00" 63. 00" 64. 00" 65. 00" 66. 00" 67. 00" 68. 00" 69. 00" 70. 00" 71. 00" 72. 00" 73. 00" 74. 00" 75. 00" 76. 00" 77. 00" 78. 00" 79. 00" 80. 00" 81. 00" 82. 00" 83. 00" 84. 00" 85. 00" 86. 00" 87. 00" 88. 00" 89. 00" 90. 00" 91. 00" 92. 00" 93. 00" 94. 00" 95. 00" 96. 00" 97. 00" 98. 00" 99. 00" 100. 00" 101. 00" 102. 00" 103. 00" 104. 00" 105. 00" 106. 00" 107. 00" 108. 00" 109. 00" 110. 00" 111. 00" 112. 00" 113. 00" 114. 00" 115. 00" 116. 00" 117. 00" 118. 00" 119. 00" 120. 00" 121. 00" 122. 00" 123. 00" 124. 00" 125. 00" 126. 00" 127. 00" 128. 00" 129. 00" 130. 00" 131. 00" 132. 00" 133. 00" 134. 00" 135. 00" 136. 00" 137. 00" 138. 00" 139. 00" 140. 00" 141. 00" 142. 00" 143. 00" 144. 00" 145. 00" 146. 00" 147. 00" 148. 00" 149. 00" 150. 00" 151. 00" 152. 00" 153. 00" 154. 00" 155. 00" 156. 00" 157. 00" 158. 00" 159. 00" 160. 00" 161. 00" 162. 00" 163. 00" 164. 00" 165. 00" 166. 00" 167. 00" 168. 00" 169. 00" 170. 00" 171. 00" 172. 00" 173. 00" 174. 00" 175. 00" 176. 00" 177. 00" 178. 00" 179. 00" 180. 00" 181. 00" 182. 00" 183. 00" 184. 00" 185. 00" 186. 00" 187. 00" 188. 00" 189. 00" 190. 00" 191. 00" 192. 00" 193. 00" 194. 00" 195. 00" 196. 00" 197. 00" 198. 00" 199. 00" 200. 00" 201. 00" 202. 00" 203. 00" 204. 00" 205. 00" 206. 00" 207. 00" 208. 00" 209. 00" 210. 00" 211. 00" 212. 00" 213. 00" 214. 00" 215. 00" 216. 00" 217. 00" 218. 00" 219. 00" 220. 00" 221. 00" 222. 00" 223. 00" 224. 00" 225. 00" 226. 00" 227. 00" 228. 00" 229. 00" 230. 00" 231. 00" 232. 00" 233. 00" 234. 00" 235. 00" 236. 00" 237. 00" 238. 00" 239. 00" 240. 00" 241. 00" 242. 00" 243. 00" 244. 00" 245. 00" 246. 00" 247. 00" 248. 00" 249. 00" 250. 00" 251. 00" 252. 00" 253. 00" 254. 00" 255. 00" 256. 00" 257. 00" 258. 00" 259. 00" 260. 00" 261. 00" 262. 00" 263. 00" 264. 00" 265. 00" 266. 00" 267. 00" 268. 00" 269. 00" 270. 00" 271. 00" 272. 00" 273. 00" 274. 00" 275. 00" 276. 00" 277. 00" 278. 00" 279. 00" 280. 00" 281. 00" 282. 00" 283. 00" 284. 00" 285. 00" 286. 00" 287. 00" 288. 00" 289. 00" 290. 00" 291. 00" 292. 00" 293. 00" 294. 00" 295. 00" 296. 00" 297. 00" 298. 00" 299. 00" 300. 00" 301. 00" 302. 00" 303. 00" 304. 00" 305. 00" 306. 00" 307. 00" 308. 00" 309. 00" 310. 00" 311. 00" 312. 00" 313. 00" 314. 00" 315. 00" 316. 00" 317. 00" 318. 00" 319. 00" 320. 00" 321. 00" 322. 00" 323. 00" 324. 00" 325. 00" 326. 00" 327. 00" 328. 00" 329. 00" 330. 00" 331. 00" 332. 00" 333. 00" 334. 00" 335. 00" 336. 00" 337. 00" 338. 00" 339. 00" 340. 00" 341. 00" 342. 00" 343. 00" 344. 00" 345. 00" 346. 00" 347. 00" 348. 00" 349. 00" 350. 00" 351. 00" 352. 00" 353. 00" 354. 00" 355. 00" 356. 00" 357. 00" 358. 00" 359. 00" 360. 00" 361. 00" 362. 00" 363. 00" 364. 00" 365. 00" 366. 00" 367. 00" 368. 00" 369. 00" 370. 00" 371. 00" 372. 00" 373. 00" 374. 00" 375. 00" 376. 00" 377. 00" 378. 00" 379. 00" 380. 00" 381. 00" 382. 00" 383. 00" 384. 00" 385. 00" 386. 00" 387. 00" 388. 00" 389. 00" 390. 00" 391. 00" 392. 00" 393. 00" 394. 00" 395. 00" 396. 00" 397. 00" 398. 00" 399. 00" 400. 00" 401. 00" 402. 00" 403. 00" 404. 00" 405. 00" 406. 00" 407. 00" 408. 00" 409. 00" 410. 00" 411. 00" 412. 00" 413. 00" 414. 00" 415. 00" 416. 00" 417. 00" 418. 00" 419. 00" 420. 00" 421. 00" 422. 00" 423. 00" 424. 00" 425. 00" 426. 00" 427. 00" 428. 00" 429. 00" 430. 00" 431. 00" 432. 00" 433. 00" 434. 00" 435. 00" 436. 00" 437. 00" 438. 00" 439. 00" 440. 00" 441. 00" 442. 00" 443. 00" 444. 00" 445. 00" 446. 00" 447. 00" 448. 00" 449. 00" 450. 00" 451. 00" 452. 00" 453. 00" 454. 00" 455. 00" 456. 00" 457. 00" 458. 00" 459. 00" 460. 00" 461. 00" 462. 00" 463. 00" 464. 00" 465. 00" 466. 00" 467. 00" 468. 00" 469. 00" 470. 00" 471. 00" 472. 00" 473. 00" 474. 00" 475. 00" 476. 00" 477

F 47010 *Prata, in B. Kovens* *SP-20* *Khang* *ON-251* *Lindley, in K.*

III. Narodnost slovenska, vera rimskokat., pristojnost hribor

Pošta: r d'om uvanitj nro kaga pglavartva karibor deani beg.
- Inži, kuzgopn in
skupina, mesto slat- bredi nacelnik i hal boguro ova karibor deani beg
burana**)

Školski načelnik I. kat. 5. skupine prave karibot, deni trg

[Handwritten notes and markings at the bottom of the page, including "10-11-1968" and "11-1-1968"]

Spoko, maselnik, v shup. Mera Khuvagrad
Mudolovik, muntne pol, v shup. v Khuvagrad

Plat. stramonii absterge: T. stramonii in b. caulis nigrari: T. stramonii

breški načelnik T. Petrović, koji me ostavlja načelnik + Litijski

Amphispiza bilineata Vieillot. *Amphispiza bilineata* - 1899: m.

Uslugbene fotografiranje, akom desitem letu službe

Leta 1924 Leta 1925 Leta 1926 Leta 1927

* *Utricularia* species are common in damp, acidic heathland in the north of Scotland.

* * * Kako izgleda vaš život? Ali znamo li ja i gospođa le pjesnici po vrsti, da te ljubavima ima ni ali ne pr
opet! Zbog toga je tako mnogo ljudi ušao u ovakve obale iz raznih

[illegible]

6254 P. = 0.05.

СЛУЖБА ЗА ЗАШТИТУ ЛИБЕРТАТА И СЕА-НА-КРАЈЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ И НАЈБОЉИХ НАЈБОЉИХ

Faksimil Hacinovog službeničkog dosjea s njegovim fotografijama
iz 1924. i 1940. godine

znate o ing. Kotlušku?

Svjedok: Čuo sam da su Kotluška mučili tako da je podlegao, i to u istoj sobi gdje su mučili i mene. U zatvoru za prisilni rad prve su noći saslušavali tri drugarice i dva druga. To saslušanje trajalo je četiri do pet sati. Cijelo to vrijeme udarci su padali jedan za drugim.

Predsjednik: Jeste li to vidjeli?

Svjedok: Bio sam u obližnjoj ćeliji i sve sam čuo.

Predsjednik: Kako ste čuli da su ih mučili?

Svjedok: Udarci su pljuštali, čulo se kao da tuku po stolu. Udarce su pratili neljudski glasovi i krikovi. To su čuli svi zatvorenici.

Predsjednik: Ima li još pitanja?

Tužitelj: Sjećate li se da jedna od djevojaka *nije* izdržala mučenje i da je htjela priznati, ali su je usprkos tome tukli?

Svjedok: Među njima bila je jedna koja je odmah na početku priznala optužbu. Kada je kazala sve što je imala reći, položili su je na klupu uz gromki smijeh — to se moglo čuti — i pretukli je bez samilosti, kao i ostale.

Tužitelj: Optuženi Hacin, naime, tvrdi da su tukli samo one koji nisu htjeli priznati.

Svjedok: To nije istina.

Hacin: Ne mogu kontrolirati istinitost ili neistinitost tih tvrdnji. Predlažem neka se ustanovi kada je Kotlušek umro i je li umro u našim zatvorima.

Predsjednik: To će ustanoviti sud. Vi nemate što predlagati. Prijedloge može davati samo vaš branitelj. Svjedoče, jeste li govorili čistu istinu?

Svjedok: Da.

Predsjednik: Svjedok Amalija Wester. [Svjedok prilazi.] Vi ste Amalija Wester, po zanimanju kućanica, sa stanom u Trnovem, Švabičeva 15?

Svjedok: Da.

Predsjednik: Kao svjedok, dužni ste govoriti čistu istinu, i za to odgovarate pred Zakonom i vlastitom savješću. U policijskom zatvoru imali ste sina?

Svjedok: Da, Borisa.

Predsjednik: Tko ga je uhapsio?

Svjedok: Policija, u ponoć 18. veljače 1944.

Predsjednik: Kažite sve što znate i što vam je sin rekao?

Svjedok: Moj sin bio je slikar u kazalištu. Bio je još gimnazijalac kad je, odmah po povratku iz Italije, primljen u kazalište, kamo ga je smjestio ing. Golovin. Onog dana baš je kod kuće nešto slikao za kazalište, kad su u ponoć došli po njega policajci. Rekao je da slika za kazalište i neka ga puste da napravi još nešto novo, mislim za predstavu »Mignon«. Nakon toga odveli su ga,

nisam znala kamo. Dva dana odlazila sam pitati gdje je. Kasnije sam saznala da je u zatvoru za prisilni rad. Otišla sam onamo i mahnuo mi je s prozora, odnosno to je bilo kasnije; tada ga još nisam vidjela. Poslije sam išla na policiju i netko mi je rekao: »Tog su već odveli.«

To je bilo četiri dana nakon hapšenja. Tražila sam veze i našla majora Bahoveca, koji je s mojim mužem bio zajedno u službi. Pitala sam ga je li moj sin u zatvoru za prisilni rad, ali mi je rekao da on s tim nema ništa, to nije njegova stvar. Molila sam ga ako bi htio posredovati, ali je kazao da ne može ništa učiniti. Dok smo razgovarali, javio se jedan stražar i pitao me kako se zovem. Kada sam mu kazala ime, rekao je: »Jednog Borisa Westera jučer smo doveli u bolesničku sobu.« Pitala sam zašto, je li bolestan, je li imao žučni napadaj, jer je imao žučne kamence. Nakon toga otišla sam na policiju i molila mogu li ga vidjeti, jer je bolestan. Hacin dobro poznajem još otprije, možda će ga pustiti. Otišla sam na policiju, a tamo su mi rekli da nije kod njih. Onda sam svaki dan obilazila policiju, a u međuvremenu jedan mi je stražar donio vijest o tome da je moj sin vrlo slab i da ga liječi dr Vrtačnik. Molila sam ga da mu odnese nešto maslaca, a liječnik me upitao: »Zar ništa ne znate?« Odgovorila sam mu da ne znam, na što je rekao: »Onda vam ne mogu ništa reći. Već ćete saznati.« Pitala sam ga što, i odgovorio je: »Vrlo je slab, bolestan je.« Kasnije sam saznala da su ga tako pretukli da ništa nije mogao, da je sav živa rana i da su ga odnijeli u ponjavi. Kada sam došla u ambulantu, rekao mi je da je moguće da moj sin uz njegovu pomoć dobije hranu. Tako je liječnik dr Vrtačnik nekoliko puta od mene preuzimao paket. A onda je njegova djevojka uspjela ući, dobila je dozvolu od nekoga s policije, govorila je s njim. Poslije sam pokušavala i ja. Rekla sam sama sebi: danas idem do Hacin, kako bih na taj način došla do sina. Rekli su mi neka samo odem gore. Dva puta sam išla i na policiju, ali nisam mogla doći do Hacin, jer je bio izašao. Tek treći put posrećilo mi se da sam ga našla, a kako smo se poznavali otprije (išao je s mojim mužem u školu), pitao me što želim. Kako me nije prepoznao, kazala sam mu svoje prezime te da sam došla moliti ako mogu govoriti sa svojim sinom, koji je u policijskoj ambulanti. Pitao me što je moj sin, i rekla sam da je maturant. Tada je Hacin izjavio: »Svi su maturanti komunisti, a komunisti idu u Dachau.« Ja, pomislila sam, i otišla, a Hacin nije htio intervenirati. Onda sam otišla upravitelju kazališta Ukmaru i Herzogu, koji su mi rekli da će ga spasiti jer ga trebaju za scene.

Moj sin je bio dobar crtač. Upravitelj mi je rekao da je toga dana već dva puta telefonirao i intervenirao, ali Borisa nisu mogli dobiti, jer je 16. travnja odveden u Dachau.

Predsjednik: Da li se odande vratio?

Svjedok: Ne, ondje je umro.

Predsjednik: Optuženi Hacin, poznajete li ovu drugaricu?

Hacin: Ne sjećam se kako se prije zvala.

Svjedok: Poličar.

Hacin: Iz Sv. Vida. Sada se sjećam.

Predsjednik: Da li ste tada govorili s njom?

Hacin: Jesam, ali je nisam prepoznao. Da mi je rekla da se poznajemo, bio bih sigurno... [Smijeh u dvorani.]

Svjedok: O, dobro ste me poznavali, ta poznavali ste mog muža još iz austrijske vojske i kod nas ste bili dok ste bili još poručnik. Rekli ste da ste kolega mog muža.

Predsjednik: Dosta je tih razgovora. Prije ste izjavili da je jedini način mučenja na policiji bilo batinanje.

Hacin: Da, dopušteno je bilo jedino batinanje.

Predsjednik: Da je vaša policija dopuštala sebi i druge načine mučenja, to ćete valjda ipak priznati.

Hacin: To saznam tek sada od svjedoka, sam to nisam znao. [Smijeh u dvorani.] Ako se to više puta desilo, onda su agenti to činili na vlastitu odgovornost.

Predsjednik: To su bili agenti vaše političke policije, za koju vi odgovarate. [Pljeskanje i odobravanje.]

Hacin: Ne mogu odgovarati za to.

Predsjednik: O tome je li šef odgovoran za svoj ured, odlučit će sud. Ima li još pitanja za svjedoka? Hvala. Možete ići.

Čitali su se još iskazi koji su u vezi s optužbom protiv Lovre Hacinu, najprije sa saslušanja Inke Strojanišek, trgovkinje iz Ulice stare pravde br. 1. Na pitanje kada se upoznala s Hacinom, svjedokinja je odgovorila: »Upoznali smo se 1944. godine kada je k meni došla gospođa Lavrenčakova i molila me ako bismo mogle zajedno otići intervenirati kod Hacinu za neke ljude. Gospođa Lavrenčak poznavala je Hacinu već sedam godina. Od onda više sam puta odlazila k Hacinu, ali uvijek s gospodom Lavrenčakovom. Hacin je dolazio i k meni u kuću, gdje sam ga nudala vinom.«

Na pitanje kakav je bio Hacinov stav prema Nijemcima, svjedokinja je izjavila: »Bio je, koliko sam mogla vidjeti, pristaša Nijemaca. Često mi je, kada sam intervenirala za nekog, kazao da ne može izići u susret, jer

dotičnu uhapšenu osobu obrađuje Gestapo. Gestapo je, dakle, u policijskom zatvoru u kojem je upravitelj bio Hacin, ispitivao Slovence, simpatizere OF. Nijemcima je bio sklon i spreman da im pomogne, a inače je prema Slovencima bio tvrd i neljubazan, okrutan, nepristupačan.«

Na pitanje što je Hacin govorio u vezi s mučenjem i mlačenjem na policiji, svjedok je odgovorio: »Jednom sam Hacinu spomenula da agenti PP mlata ljude na policiji, na što je Hacin ustao i povikao da se to nikog ne tiče, da je to njihova stvar. Jednog dana uhapšen je Lojze Weber iz Žalne. Bio je u bolnici, jer su ga jako pretukli. Njegova sestra molila je da idem intervenirati. Uvjeren sam da bi tog čovjeka ubili da nisam intervenirala. Ovako, on je spašen i odveden samo u Dachau. Isto tako spasila sam život i kazališnom glumcu Drenovcu, koga su htjeli likvidirati. Na moje posredovanje bio je pušten. Svi, naime, koji su bili uhapšeni s njim — kasnije su poubijani.«

Na pitanje kakav je čovjek bio Hacin, svjedokinja je odgovorila: »Koliko ga poznajem, znam da je volio piti. Koliko sam primijetila, nije bio u lošim odnosima sa svojom ženom, ali sam opazila da je velik ženskar. Volio je zalaziti u žensko društvo i u takvim je društvima bančio. Hacin je sam sebe smatrao pobožnim. Svake nedjelje išao je na misu. Pričao je da Bibliju zna napamet. No njegova pobožnost, prema mojem shvaćanju, nikako nije bila u skladu s činjenicom da je svaki dan dao pretući i poubijati toliko Slovenaca. Čula sam da se priča kako je nasljedno opterećen.«

Slijedeći svjedok bio je Franc Pleško, šumarski službenik, Breg 20. Na pitanje od kada poznaje Hacinu, izjavio je: »Poznajem ga još iz gimnazijskih dana u Kranju. Kasnije, kada sam studirao u Beču, više smo puta razgovarali kao zemljaci. Dr Hacin bio je klerikalno nastrojen i član klerikalnog društva Danica, dok sam ja bio član panslavenskog društva Slava. Kada je dr Hacin bio već upravitelj policije u Ljubljani, jednom smo prilikom obnovili vezu kada su me zabunom pozvali u upravu policije.«

Na pitanje kakve su bile veze svjedoka s Hacinom prilikom okupacije, svjedok je dogovorio-, »Godine 1941. bio sam s njim u prijateljskim odnosima, i to stoga jer smo nekad zajedno išli u školu. Nekoliko puta posjetio sam ga i kod kuće, a dok je Hacin bio u Italiji, posjetio sam njegovu ženu. Samo je jednom za talijanske okupacije bio kod mene. Za vrijeme njemačke okupacije taj

se odnos nastavio. Više puta to sam iskoristio za različite molbe kako bi pustili moje poznate.«

Na pitanje kakav je Hacin bio kao čovjek, svjedok je odgovorio: »Već kao gimnazijalac ostavio je na mene dojam podvojena čovjeka. Bio je zagriženo klerikalno nastrojen i fanatično pobožan. Jednom mi je pričao da na noćnom ormariću drži Bibliju i da svaku večer zaspi s pomisli na posljednji sud. Više puta me napao zbog ravnodušnosti prema vjerskim dužnostima, i glede toga bio je upravo nametljiv i netaktičan. Što se privatnih odnosa tiče, činio mi se neiskrenim, vrlo povučenim. S njim nikada ne znaš da li možeš biti iskren. Koliko se sjećam, činio mi se osvetoljubivim. Za okupacije bio je vrlo neuravnotežen i nervozan.«

Na pitanje kakav je bio Hacinov stav prema Talijanima, svjedok je odgovorio: »Simpatizirao je Talijane, zbog njihove prividne ugladenosti i uljudnosti, te njihove umjetnosti. U prvo vrijeme nakon talijanske okupacije Talijani su mu upravo imponirali, no nije mi poznato je li promijenio mišljenje nakon povratka iz Italije 1942. godine.«

Što se tiče Hacinova stava prema Nijemcima, svjedok kaže: »Bio je izrazit klerikalac, i kao takav zastupao je protujugoslavenski koncept i zanimao se samo za Sloveniju. Moje je osobno mišljenje, o porijeklu njegova prezimena, da je ono keltsko, a ni inače kod Hacina nisam zapazio ni biološke, ni psihološke značajke prosljeđnog Slovenca. Hacin je slijepo vjerovao u pobjedu sila Osovine. Kada su Ljubljanu zauzeli Nijemci, izjavio je da su Talijani slabići i da će Nijemci biti drukčiji.«

Svjedok Antonija Trstenjak izjavila je: »Dr Hacin upoznala sam još kao poštanska službenica u Kamniku, zbog čega sam ga 1944. godine došla moliti za svog sina jedinca kako bi ga pustili. O tome Hacin nije htio niti čuti. Nakon nekoliko dana ponovno sam otišla i njemu, klečeći i uzdignutih ruku molila sam ga neka mi sina pošalje barem na prisilni rad, a ne u logor. Tada se Hacin cinički izrazio: Za prekršaj mora postojati i kazna. U zamjenu nudila sam mu svoj život, no na to mi nije odgovorio. Kasnije sam Hacinu napisala pismo i u njemu ga molila neka se smiluje sinu i meni, jer bez jedinog sina ne bih više mogla živjeti. Da je Hacin imao srce, morao bi mi se smilovati. No ta životinja bez srca nije se osvrkala na molbe nesretne majke. Tom prilikom, kada sam Hacinu molila za svog sina, spomenula sam mu da i ljudi jače prirode u logoru podlegnu. Tako je, na primjer, poštanski inspektor Trampuž podlegao već u veljači iste godine. Moj sin logor neće preživjeti,

jer naginje tuberkulozi, a Hacin je pri tom samo omalovažavajući slegnuo ramenima, ne rekavši ništa. Hacinu znam kao velikog ženskara, to se o njemu pričalo još kada je bio pripravnik u uredu poglavarstva u Kamniku i kasnije, u Ljubljani, kada je bio upravitelj policije. Čula sam da je zalazio u društvo žena laka morala te da je s njima bančio.«

Predsjednik: Pročitat ćemo nadalje izjavu o saslušanju dr Mateja Justina, liječnika iz Lesca.

Dr Matej Justin, rođen 11.9. 1886. u Lescu, izjavljuje: ljeti 1944. godine k meni u kuću u Vižmarju došao je dr Lovro Hacin, šef ljubljanske policije. Došao je u društvu Verbindurgsführera Dusche. Žena i ja nismo si mogli objasniti razlog njihova dolaska, jer Hacin ni prije ni kasnije nije dolazio k meni u posjete. Moju ženu Anicu ispitivali su Hacin i Duscha najrazličitije stvari. Na kraju ju je Hacin počeo ispitivati o Dorici Pegan, udatoj Vodnik, direktorici bežigradske gimnazije. Peganova je bila prijateljica moje žene, tada su je baš progonili i krla se u ljubljanskoj bolnici. Policija je nije mogla pronaći, i zbog toga mislim da je Hacin došao k nama. Valjda je mislio da se Peganova krije kod nas, budući da su ona i moja žena bile prijateljice. Moja žena i ja bili smo uvjereni da je potraga za Peganovom bila jedini razlog zašto je Hacin došao k nama.«

Tužitelj: Molim da se o tome izjasni optuženi Hacin.

Predsjednik [optuženom Hacinu]: Pristupite k sudu. Jeste li tada došli u posjet svjedoku Mateju Justinu?

Hacin: Da, došao sam. Dr Matej Justin je moj školski drug, i Duscha mi je kazao ... molim, kad ste rekli da sam išao k njemu?

Predsjednik: U ljeto 1944.

Hacin: Bilo je to prije, možda po zimi, ne znam, sigurno je da sam išao u posjet. Duscha me upitao želim li ići s njim u Šentvid. Vrlo rado, odgovorio sam, jer ionako ne idem nikamo iz Ljubljane. Odveo me k Justinu. Razgovarali smo o raznim stvarima. Bio sam zajedno s Justinovom ženom i Vodnikovom, zajedno smo u vrijeme plebiscita stanovali u Borovljama kod trgovca Sivota. Stoga sam se zanimao što radi njezina kolegica.

Predsjednik: Znači da vas nije stvarno zanimalo što radi njezina kolegica.

Hacin: Ne, taj je razgovor bio posve slučajan.

Predsjednik: Svjedok Mira Mejak iz Ribnice, sa stanom u Laščama, izjavila je na pitanje: Kad ste bili na razgovoru s upraviteljem ljubljanske policije dr Hacinom?

»Na molbu moje sestre Anice Dekleva, otišla sam dr Hacinu 11. travnja 1945. da ga pitam za nećakinju Bredu i Darju Arko, koje su bile odvedene iz ribničkog zatvora i nije se znalo što se s njima dogodilo.« Na pitanje: što vam je Hacin odgovorio na vaše propitivanje, kazala je: »Hacin mi je osobno odgovorio da je tražim kod onih koji su je odveli. Nisam mu se usudila kazati da su Arkove uhapsili PP agenti u Ribnici, nego sam mu samo rekla da kao upravitelj policije mora znati kamo nestaju ljudi. Nakon toga mi je najposlije kazao da Breda i Darja Arko nisu u policijskom zatvoru u Ljubljani, no da je u zatvoru neka Marija Arko, za koju je spomenuo da je iz poznate partizanske obitelji. Kazao je još da se možda kod Arkovih radi o nekoj osobnoj osveti.« Na pitanje što se dogodilo s Marijom Arko, za koju je svjedokinja saznala da je u policijskom zatvoru, odgovorila je: »Mariju Arko su 23. travnja 1945. odveli na dolenski vlak zajedno s nekim Grkom koji je hramao. Slijedećeg dana, to jest 24. travnja, došao je k meni stražar u zatvoru na Poljanskoj cesti, Boris Tramšak, i rekao mi da je po noći čeprkao po kancelariji kako bi ustanovio što se dogodilo s mojom sestrom Marijom. Pri tom je našao listić na kojem je bilo napisano da je Marija Arko prognana iz Ljubljane u Ribnicu. Na listiću je bio potpisan Hacin. Tromšak je sada navodno u Jesenicama.«

Nakon toga čita se izjava Anke Tuma iz Škofje ulice br. 9/1 u Ljubljani, koja je dana državnom tužilaštvu: »Na početku veljače 1945. bili smo uhapšeni moja braća Branimir, Ostoja, Boris i Zoran Tuma te ja. Nakon kratkog vremena bila sam puštena i otišla sam upravitelju Hacinu da ga molim za svoju zatvorenu braću. Na sve moje molbe Hacin je nervozno odgovarao: 'Za njih nema milosti, nema milosti, to su komunisti', te je preporučio mojoj šogorici, sada udovici nakon Borisove smrti, neka potraži službu. To znači da je već tada znao i složio se sa smrtnom osudom koju su njegovi agenti izvršili na Turjaku. Nije nas htio do kraja saslušati te nas je ubrzo otpravio. Već sama riječ komunist dovodila ga je do bijesa. Sada, međutim, slušamo na radiju kako ponizno odgovara.«

Zatim se čita izjava svjedoka Marije Jezeršek, sa stanom u Vodmaskoj ulici br. 1. Svjedokinja izjavljuje: »Uhapsili su me 14. srpnja 1944. jer sam hranom pomagala Osvobodilnu frontu. Još istog dana u upravi policije u Šubićevoj ulici saslušavali su me i već pri prvom saslušanju teško pretukli. Bacili su me na stol, zatim su mi agenti stavili na lice jastuk i počeli me tući pendrecima. Još prilikom saslušanja agenti su mi se rugali i pi-

tali me imam li kakvu bolest. Odgovorila sam im da patim od reumatizma. Toliko su me tukli da sam pala u nesvijest. Kad sam zatim bila zatvorena s drugaricom Adom Schein (sa stanom negdje na Rakovniku, ženom arhitekta), ona mi je pripovijedala da prilikom saslušanja ne smijem nikada reći da patim od kakve bolesti, jer u tom slučaju agenti mogu ispitanika prilikom saslušanja ubiti pod izgovorom da je podlegao bolesti. Stoga kasnije kad su me tukli nisam nikad rekla da imam srčanu manu. Budući da za saslušanja 17. srpnja 1944. nisam ništa priznala, ponovno su me položili na stol, stavili mi pod glavu jastuk i počeli me tući takvom silinom da sam odmah počela krvariti i nakon nekoliko trenutaka pala u nesvijest. Od agenata se sjećam nekog Župana, sina knjigoveže iz Krekove ulice, koji mi je jednom stavljao revolver na oči, zatim na čelo, pa usta, na tjeme, ukratko svuda. Pri tom je psovao najpogrdnijim izrazima. Svi agenti su mi govorili da za tako okorjele imaju Sv. Urha. Prijetili su mi da će me odvesti k Sv. Urhu, gdje svatko prizna ono što oni žele. Iz uprave policije poslali su me 18. srpnja 1944. u zatvor za prisilni rad, a odatle 8. kolovoza u Ravensbrück. Spomenula bih da su me u koncentracioni logor poslali bez ikakve presude ili naloga i da me nisu upisali ni u popis R. K. Mislim da sam bila uključena u transport čisto slučajno, a kako nisam bila upisana, smatram da su me namijenili kao taoca u Begunje. Prilikom saslušanja 17. srpnja agent Župan je na pitanje da li da isprazni revolver koji mi je stavio na oči dobio odgovor od drugog agenta, koji je upravo tada ušao u sobu, da pričekaj, jer se Hacin još nije odlučio.«

Predsjednik: Određujem odmor od deset minuta.

U 12.20 rasprava se nastavlja.

Predsjednik: Druže stariji vodniče, molim uvedite optužene. [Uvode optužene.] Neka priđe svjedok Alojzija Ravnik. [Svjedok prilazi.] Vi ste Alojzija Ravnik, rođena 22. 9. 1917. u Ljubljani, sa stanom u Maloj čolnarskoj ulici br. 6.

Svjedok: Da.

Predsjednik: Kao svjedok, dužni ste govoriti čistu istinu, jer odgovarate pred Zakonom i pred svojom savješću.

Svjedok: Dne 6. svibnja 1944. opkolili su kuću u kojoj sam stanovala s mužem. Bilo je osam policijskih agenata.

Predsjednik: Vi ste žena pokojnog Ravnika?

Svjedok: Da. Opkolili su kuću. Trojica su došla pred naš

stan i kucala na vrata. Na pitanje tko je vani odgovorili su: policija. Otvorila sam vrata, ušli su u sobu i zahtijevali od mog muža da pode s njima. No moj je muž bio bolestan i nije se mogao dići. I dalje su od njega zahtijevali neka ustane i predbacivali mu njegovo djelovanje u Gonarsu, gdje je moj muž bio interniran. Kako im nije uspjelo da moj muž ustane, ostali su otišli, a jedan je ostao u sobi i mog muža ustrijelio revolverom. Pucao je četiri puta i na kraju muža udario revolverom po glavi, tako da je moj muž podlegao.

Predsjednik: Jeste li vidjeli da su to bili agenti političke policije?

Svjedok: Tvrdila bih prema opisu i zbog bijelih kaputa koje su tada nosili agenti političke policije, a takve kapute imali su i agenti koji su došli u našu kuću. A i dovezli su se automobilom koji je imao policijski broj, odnosno kasnije je poručnik Pavčić rekao da je namjeravao oružjem nastupiti protiv tih ljudi. Kako je vidio da su se dovezli policijskim kolima, kazao je da ga se ta stvar ne tiče.

Predsjednik: Da li se ovdje nalazi svjedok Gizela Kurnik? [Svjedok prilazi.] Vi ste Gizela Kurnik, majka onog Kurnika koji je strijeljan na Turjaku?

Svjedok: Dvojicu sinova su mi ondje ustrijelili. Imala sam četiri sina, i sva četvorica bila su zatvorena. Godine 1942. Talijani su najmlađeg osudili na doživotni zatvor; 23. veljače odveli su ga u internaciju. Bio je u Gonarsu i Reniciju. Dne 30. prosinca 1944. zatvorili su Karlija. Po njega su došli gestapovci, i bio je zatvoren u sudu. Ondje su ga mučili. Dne 30. siječnja ljubljanska policija došla je po sva četiri sina, po noći, u ponoć. Rekla sam im da se najmlađi sin liječi u Trstu jer je dobio srčanu tuberkulozu, a da je Karli zatvoren. I Rudi je bio zatvoren. Oto je bio oženjen i stanovao je u Gregorčičevoj ulici. Kazala sam da ondje stanuje. Nakon tričetvrt sata agenti su se vratili i odveli sina Rudolfa. U međuvremenu Oto je već bio na policiji.

Na policiji dobio ih je u ruke najprije agent Šušteršič i pretukao ih. Prvo je sin Oto dobio sto udaraca i morao ih je brojiti. Nakon trideset udaraca pozvali su domobrana, koji je kleknuo na nj i vikao na njega. »No, psu, kurvo, svinjo.« Nakon toga su ga objesili, i dok je visio, on se, da oprostite, napravio u gaće. Tek potom su ga skinuli i zatim otjerali u zatvor za prisilni rad. Rudi je išao na groblje čistiti snijeg. Nosila sam mu hranu. Na groblju mi je sin Rudolf pokazao svoja leđa, noge i ruke, bio je sav crn, a i obraz mu je bio crn od udaraca. Rekao mi je: »Majko, ne znam kako ćemo to podnijeti.«

Mog sina Karlija odveli su 28. veljače u Dachau. Došao ga je tražiti Kobi, vidjela sam Kobija u sudskom zatvoru kad sam donijela paket. Zatvorili su ga u ćeliju, u kojoj je bio devetnaest dana od toga deset dana bez hrane. Mučili su ga četiri dana. U kotlovnici sam se s njim tajno sastala, i tada mi je pokazao svoje tijelo, koje je bilo u ranama iz kojih je tekla voda. Čelo mu je bilo izubijano i crno, nije mogao dobro disati. Kazao mi je da su ga u ćeliji privezali za noge i ruke, objesili i vrtjeli tako da mu je na oči i nos izbijala krv. Prijavio se da je bolestan. Na to su mu rekli: »Crkni, pseto!« Po rukama je bio kao tetoviran. Upitala sam ga da li ga to boli. Odgovorio je da će bol zaboraviti samo da uskoro budemo slobodni. »No«, kazao je, »mamice, slutim da će me ubiti. Molim te, ako me ubiju, pokopaj me tako da počivamo zajedno. Mama, to radi naša policija, koju vodi Hlebec, no pravi vođa je Hacin.« [Povici u dvorani: fuj, fuj!] Svjedok se okreće prema optuženom Hacinu i reče: »Pod starost ste mi ubili sinove, koji su bili poštenjaci. Ti si pas i bandit.« [U dvorani povici fuj! i pljesak.] »Zašto uopće moram gledati takvog čovjeka? Bio si pobožan, a ubojica si. Fuj!« [Pljeskanje, povici: Živjela hrabra majka!]

Predsjednik: Hvala, možete ići. Upozoravam javnost da potpuno shvaćamo patnje jedne majke, ali da se javnosti zabranjuju povici i primjedbe.

Svjedok: [uzdignutih i sklopljenih ruku moli predsjednika] Molim, druže predsjedniče, da mu pravedno sudite! [Gromoglasno potvrđivanje i pljeskanje u dvorani. Napuštajući podij, prezirnim pogledom prolazi pokraj optuženih na svoje mjesto.]

Nastavlja se saslušanjem svjedoka Gomiščka.

Predsjednik: Vaš iskaz mora biti istinit. Jeste li i vi žrtva slovenskih domobrana?

Svjedok: Također. Mene su domobrani uhapsili 23. studenog 1943. godine u Levstikovej apoteci. Prvo su me odveli u obrtničku školu, gdje su me zatvorili u podrum. Zatim su me predvečer odveli u Devicu Mariju u Polju i zatvorili u domobranski štab. Tamo su me saslušavali i prijetili mi da će me ubiti ako ne kažem što me budu pitali. Ondje sam primijetio, odnosno vidio, da su podatke imali od ljubljanske policije.

Predsjednik: O vama?

Svjedok: Da.

Predsjednik: Što su vam imali predbaciti?

Svjedok: Predbacivali su mi uglavnom suradnju s Oslobodilnom frontom i slično. Nakon približno jednosat-

nog saslušavanja opet su me odvezli kamionom i tamo sam nekoliko minuta čekao. Zatim su me odvezli prema Ježići i prema Savi.

Predsjednik: Jesu li vas uhapsili domobrani?

Svjedok: Da.

Predsjednik: I bili ste u domobranskom zatvoru? Kažete da su podatke imali od ljubljanske policije?

Svjedok: Da.

Predsjednik: Po čemu to zaključujete?

Svjedok: Po razgovoru onih koji su me saslušavali.

Predsjednik: Što su rekli?

Svjedok: Spomenuli su da su podatke dobili od policije.

Predsjednik: Dobro. I što se poslije dogodilo?

Svjedok: Odveli su me prema Savi da me ustrijele.

Predsjednik: Jeste li bili sami?

Svjedok: Bio sam sâm. Skočio sam u Savu i spasio se tako što sam preplivao Savu.

Predsjednik: Dobro. Što mislite, što bi rekli da su vas ustrijelili? Bi li to priznali?

Svjedok: To je bilo ovako. Moj je otac išao na policiju i pitao gdje sam. Bio je kod Locha. On mu je kazao da će se policija raspitati gdje sam. Otac je bezbroj puta bio na policiji. Odgovarali su mu da ne znaju gdje sam, da ništa ne znaju o meni, da su se raspitivali po svim zatvorima, da su se informirali, a da nisu ništa saznali.

Predsjednik: Je li vaš otac znao da ste se spasili?

Svjedok: Da, poslao sam poruku. Na policiju je odlazio svaki dan zbog toga da prikrije da sam se spasio, u slučaju da netko primijeti da sam se spasio. Ali su onda dva mjeseca kasnije uhapsili mog brata i prijetili mu neka sve prizna, jer će se inače provesti slično kao i ja. Iz toga se može zaključiti da su svi agenti znali za mene i što su domobrani sa mnom učinili, te da su im davali podatke. Ne znam tko je saslušavao mog brata. Saslušavali su ga na policiji i zatim ga poslali u Njemačku.

Predsjednik: Hvala. Je li ovdje svjedokinja Angela Kumše? Neka pride k sudu. Vi ste Kumše Angela?

Svjedok: Da.

Predsjednik: Rođena 12. ožujka 1920. Što znate o grozotama i zločinima domobrana?

Svjedok: Gospodine predsjedniče, znam puno.

Predsjednik: Onda ispričajte!

Svjedok: Dne 27. lipnja prvi put su me zatvorili. Domobrani su me uhapsili i tri puta su me saslušavali. Nakon što su me Talijani predali, bjelogardisti su me ponovno zatvorili 10. kolovoza te pretukli do besvijesti. Pozvao nas je general Robotti i pokazao nam tko nas je uhapsio i tko nas je prijavio. Pokazao je potpis Franca Frake-

lja i rekao da su nas prijavili naši ljudi. Onda nas je pitao kojoj karabinijerskoj stanici pripadamo. Kazali smo da pripadamo stanici Ig. Onda je kazao da će telefonirati u Ig te da nas bjelogardisti moraju ostaviti na miru i da smo pod zaštitom karabinijera. Zatim su nas pustili. Domobrani su nas, naravno, neprijateljski gledali i motrili su stalno na nas. Dne 10. kolovoza ponovno su nas uhapsili. Kako prilikom saslušavanja nismo htjeli ništa priznati, tukli su nas do besvijesti, a onda su nas udarali nogom i potjerali natrag u ćeliju. Onda nas je Frakelj odveo.

Predsjednik: Frakelj?

Svjedok: Da, Frakelj me je pretukao do besvijesti. Domobrani su pri tom gledali i smijali se. Jeli su jabuke i bacali na nas ogriske. Nakon tri sata došao je da nas ponovno saslušava. Govorila sam isto što i prije. Opet me pretukao i potjerao kući. Kazao je: »Ptičice, za nekoliko dana vidjet ćemo se ponovno.« Ali nakon nekoliko dana fašizam je propao, i ubrzo nakon toga Italija se raspala, pa smo neko vrijeme imali mira. Kada je otpočela njemačka ofenziva, na Barju su počeli strijeljati naše ljude. I tako je došao siječanj. Popodne su u Vrbljenje došli domobrani, razgledali teren i pred selo postavili straže. Zatim su se sakrili u jednu praznu kuću (izdajice su rođake odvele iz Barja). U toj su se kući sakrili, nekolicina njih otišla je do Bresta. Kada je pao mrak, opkolili su našu kuću i jedan od njih je ušao. Pitao je: »Je li ovdje Angela Kumše.« »Da.« »Smjesta se obući i sa mnom.« Htjela sam se obući. Nije mi dopustio niti da uzmem rukavice, niti da se pošteno obujem. »Brzo«, vikao je. Kada ga je majka uzdignutih ruku molila i pitala kamo će me odvesti te da sam nedužna, kazao je: »Mi smo vojska Rupnika i Krista, koji je pravedan, pa se stoga neće dogoditi ništa strašno.« Majku je zatim ostavio, a mene otjerao. Onda mi je rekao da ne smijem nikamo. Izašli smo, a iz kuće su došli drugi. Prvo su otišli u Furlanovo dvorište. Na svakih dvadeset metara stajao je stražar. Kada smo došli u dvorište, jedan mi je domobran rekao neka se ne pomaknem, jer će me inače ustrijeliti. Dovedi su i Furlanovog Martina i Pavlu. Drugi domobran se povukao u svinjsku kuhinju. Sada nas je bilo troje. S druge strane priveli su još Micku i Lojzku, Štublarovu Micku. Tjerali su nas preko polja. Mi smo išle u sredini, a sa svih strana bili su naoružani domobrani. Tada sam vidjela da su među njima bili i domobrani iz sela. S njima je bio i jedan moj školski drug i moji susjedi. Jako su se bojali partizana. Oblak je kazao: »Požurimo, inače će nas partizani prepisati.«

Kod Bresta smo čekali da dođu još i žrtve iz Tomišlja. Išli smo dalje prema Mateni, i to prečacem. Tamo je bio i jedan domobran, mlad momak, koji je bio iz mog sela, i Oblak je povikao na njega kamo ide. Momak je odgovorio da ide kući. »Nećeš nikamo«, rekao je Oblak, »kući ćeš ići kada bude sve gotovo, a sada nećeš nikamo.« Onda su nas tjerali preko jaraka u močvare, nismo išli cestom. Stjerali su nas na ižansku cestu i dalje po njoj. Kada smo došli do ceste prema Kozlarovom dvorcu, morali smo se zaustaviti. Oblak je išao dalje. Tamo smo neko vrijeme stajali, oduzeli su nam legitimacije i dokumente i sve što smo imali uza se. Zatim smo išli dalje i stigli do škole na Barju, gdje smo opet morali stati. U susret nam je došao Frakelj i svakog je pitao za ime. Kada smo mu kazali naša imena, rekao je: »Stvarno same prave ptičice, prava banda, sami banditi, sami terenci.« I opet su nas tjerali dalje. Polovicu je Frakelj otjerao u stanicu, kod sebe je zadržao svoje krvnike, i oni su nas odveli do vrta u Barju, gdje je mala ostava. Kada smo tako opet bili svi okupljeni, doveli su još Peršinovu Pavlu i Grumove. Tako smo stajali i došao je Frakelj, a s njim i neki stariji čovjek sijede kose, po činu ravan Frakelju. Nisam ga nikad prije vidjela. Kada je ugledao Furlanovu Pavlu, počeo ju je tako tući da se samo srušila. Rekao je da je u vezi s partizanima i Nijemcima. Kazao je: »Prokleta kurvo partizanska, sada više nećeš biti talijanski i švapski tumač te imati veze među Švabama i partizanima.« Pitala sam Pavlu Jankovičevu tko ih je uhapsio. Kazala je da su to bili domaći ljudi. Zatim su me strašno pretukli kundacima, udarali su kamo su stigli, po prsima, po glavi, gdje su samo pogodili. Nakon toga Frakelj je stao pred nas i počeo nam govoriti: »Znajte, kurve partizanske, došao je kraj vašim djelima, mi smo Rupnikova vojska i vojska Kristova i borit ćemo se do zadnjeg čovjeka i do zadnje kapi krvi, tako nam Bog pomogao. Ići ćete onamo kamo i zavređujete.« Nakon toga je otišao i donio telefonsku žicu i svakoj svezao ruke na leđima, svezao nas je po dvoje ili troje, jednog za drugog. Kada je vezao Furlanovog Martina i Jankovičevu, rekao im je podrugljivo: »Mislili ste da će vas pop svezati, no svezat ću vas ja. Za onaj svijet to je isto tako dobro«, zafrkavao je. Zatim je Frakelj skupio svoje krvnike, one koji su nas tukli. Tada je Oblak primijetio jednog domobrana koji je sve to potajno promatrao. Oblak je imao brzostrelku, i kada ga je primijetio, poviknuo je tko je tamo. A onaj je odgovorio 'ja' te da traži stražara. Oblak je vikao: »Dođi ovamo da te us-trijelim.« Pristupio mu je, i Oblak mu je stavio brzostrelku na glavu.

treлку na grudi i derao se na njega što tu traži. Odgovorio mu je da traži stražara. A Oblak se izderao na njega: »Nestani, inače ću te ustrijeliti!« Zatim su nas otjerali, a onaj domobran je otišao natrag. Mi smo išli u sredini dvostruko svezani, a nekih stotinu metara ispred nas išli su Oblak i Anzelc. S obiju strana išli su domobrani, a mi smo svezani išli u sredini. Tjerali su nas cestom prema Rudniku. Kada smo išli preko mosta prema jednoj kući, Furlanov Martin je skočio i htio pobjeći, začuo se pucanj, i Martin je pao. Vikali su ne strijeljaj, ne strijeljaj. To su vikali zbog toga da se ne bi saznalo gdje će nas ustrijeliti ili zakopati. Tako su skrivali i žrtve iz Kozlarove šume. To nisu priznali, nego su tvrdili da ljude šalju u Njemačku. Zatim je prišao Oblak i udario Furlana kundakom i uperio u njega mitraljez te mu ispalio u prsa čitav rafal, tako da je vatra izbijala iz cijevi: to sam vidjela na vlastite oči. Oblak mu je ispalio još dva metka u čelo, govoreći: »Evo ti, kurvo partizanska, bježi ako možeš.« Govorili su jedni drugima — ovakvi da nam dirigiraju, partizani da nam dirigiraju, nama, Kristovoj vojsci, tukli su se pri tome po prsima i tukli nas. Onda su nas vodili dalje prema Škofljici do tamošnje stanice. Iz stanice došli su i drugi domobrani. Zatim su nas odveli dalje do dvorca Lisičje. Kada smo išli prema dvorcu, tjerali su nas uskim puteljkom. Bilo je jako hladno. A kada su nas vodili po dvoje svezane, tim uskim puteljkom žrtve su padale i molile za milost. Tako je jedna žena molila-, »Pomozi mi, Jaka, pomози mi!« A on ju je tukao tako dugo dok se nije sama digla, iako je bila dvostruko svezana. Tako smo dospjeli do dvorca Lisičje. Kad smo stigli u dvorac, stjerali su nas u vežu pa na prvi kat. Tada su pokraj nas prošla dva svećenika u svećeničkom odijelu. Malo dalje bila je kapela. Otjerali su nas u kapelu. Ondje nas je jedan domobran odvezao kada smo sjedale u klupu. Čuvao nas je jedan domobran, koji nam je rekao: »Ovamo su vas doveli domaći ljudi, i oni će vas ustrijeliti, tako da znate.« I same smo ih vidjele. Jedna od nas je upitala-. »Zar će nas ubiti?« Spomenuti domobran je odgovorio.- »Vjerojatno.« A jedna druga je pitala: »Da li sve ubijaju?« Odgovorio je da ubijaju sve, te da oni ionako ništa ne znaju. Zatim je dodao: »Ja nisam htio ići u domobrane, no dobio sam poziv od domobrana i morao sam ići.« Čekali smo još tri četvrt sata. Zatim smo otišli u susjednu sobu i opet čekali. U susjednoj sobi dva su svećenika ispovijedala, pa smo otišle na ispovijed. Ali to nije bila ispovijed, nego pravo saslušanje pod krinkom ispovijedi.

Predsjednik: O čemu su vas saslušavali?

Svjedok: Mene je pitao jesam li u vezi s partizanima, da li im nosim hranu, je li moj zaručnik u partizanima. Kazao mi je da me čeka smrt i da moram govoriti istinu. Pitao me imam li momka. Odgovorila sam da sam ga imala, ali da su ga domobrani prije mjesec dana ubili. Onda je kazao neka nestanem. I sve ostale su ispovijedili. Međusobno smo se propitkivale što su upitali druge, i jedna majka, koja je imala petogodišnjeg sina, sama je rekla da ga je ovako molila: »Gospodine župniče, molite za mene neka me ne ustrijele, jer imam kod kuće malo djeteta, neka me pošalju u Njemačku.« Kazao je: »Da te poznajem, molio bih za tebe, a ovako ne mogu, nema druge nego kugla u glavu«. Onda smo opet čekale i ponovno su nas stjerali u vežu. Kada smo došle u vežu, tamo su bili isti krvnici, isti domaći ljudi, a bilo ih je još više nego prije. Stajale smo tamo, domobrani su stajali iza nas, tukli su nas i pri tom upotrebljavali ružne riječi, prokleli su sve partizanske majke, svaki od su im prokleli i govorili tako ružne riječi kako još nikad ni pijanca u gostionici nisam čula govoriti.

Jedna drugarica imala je na prsima Krista, kojeg je ponijela od kuće, i cijelo ga je vrijeme nosila sa sobom. Žrtve su ih molile neka ih pričeste, bila je već ponoć i nisu ništa jeli od prijašnjeg dana u pet ujutro. Domobrani su se rugali i govorili da ćemo tople ići u nebo. Jedan domobran uzeo je pušku i onu drugaricu puškom udario po ustima, govoreći: »Evo ti hostije.« Tukli su i druge, a onoj drugarici koja je imala križ na prsima puškom su sasvim razbili križ. I Boga su razbili. Zatim je jedna majka osmero djece klekla pred njih i uzdignutih ruku molila neka je puste živjeti: »Ako se nećete smilovati meni, smilujte se mojoj nedužnoj djeci. Nema ju oca, a sada će izgubiti i majku, tko će im davati kruha?« Rekli su joj: »Prokleta kurvo partizanska, i do sada im nisi davala kruha.« I tukli su je tako da je pala na pod.

Onda su nas ponovo svezali. Ja sam stajala otraga, gledala sam u zemlju, nisam niti plakala, niti molila. Samo sam razmišljala i pravila planove kako da se spasim. Savjest mi je cijelo vrijeme govorila da za to moraju saznati partizani, da moraju saznati kakve nam se nepravde događaju. Gledala sam u tlo i rekla: »Na vašim rukama je krv najboljih slovenskih ljudi.« Nisu ustanovili tko je to rekao i počeli su tući žene puškama i pesnicama. Ako se koja između nas samo javila, bila je pretučena. Opet su nas stjerali van, žrtve su opet molile: »Ne strijeljajte nas, ne strijeljajte nas, odvedite nas u Njemačku.« Domobrani su vikali: »Ajde, brzo, četiri uza

zid.« Tada sam kazala: »Djevojke, nemojte plakati, sada ćemo pasti mi, no neće dugo, pa će pasti i ovi domobrani.« Priskočio je jedan domobran koji mi je prije nešto šaptao u uho, a ja sam brzo izvila ruke i oslobodila ih te ruke spustila kao da su svezane. Domobran je skočio na mene, tukao me i vikao: »Što, prokleta Ruparjeva, mi da umremo, mi koje će Krist štititi, mi smo vas ubili u ime Kristovo!« Ja sam išla prva, iza mene domobran, onda opet jedna drugarica, pa opet domobran. Bilo nas je deset, domobrana je bilo oko četrdeset, nisam ih brojila. Tjerali su nas preko čistine prema šumi. Čim smo stigli u šumu, morale smo stati. Drugarica iza mene je upitala: »Jesu li jame iskopane« Domobran se okrenuo prema meni i povikao: »Proklete kurve, još jame da kopamo za vas, ležat ćete na zemlji, neka vas psi požderu! Ajde, brže, četiri jedna pokraj druge!« Ja sam stajala prva, stavili su četiri jednu pokraj druge, otraga su rekli pazite sprijeda, brzo, brzo. Odostraga su odjeknuli pucnjevi. Nekoliko koraka iza nas stajalo je deset domobrana, a i deset drugarica. U grozi sam skočila prema šumi, domobran je za mnom ispustio rafal, pucnjevi su pogodili debelu bukvu, onda sam čula: »Koja je skočila?« Domobrani su se dali u potjeru za mnom i pucali su tako da nisam znala da li sam još živa ili mrtva. Uopće nisam znala što se sa mnom događa. Znam samo da sam tri puta pala, ranjena sam u noge, pucali su za mnom i trčali, a onda su pucnjevi nestali. Stala sam, skinula cipele i bosa trčala šumom. Tri puta sam se popela na bor da vidim Ljubljanu, jer se u šumi nisam snalazila. Dva puta sam dotrčala na isto mjesto i nisam znala kuda da idem. Čula sam udaranje sata i vidjela svjetla domobrana, čula sam ih govoriti, stiskala sam se uz bor, a domobrani koji su me tražili bili su dvadeset koraka od mene. Tražili su me ručnim svjetiljkama. Kada sam se prvi put popela na bor da vidim svjetla Ljubljane kako bih se orijentirala, zaškripjela mi je ruka i zaboljela me u ramenu. Iz rukava kapala mi je krv, ruka je bila sasvim tvrda. Bila sam ranjena u rame i bradu, no to tada uopće nisam osjećala. Onda sam tako išla u Pijavu goricu. Tamo sam opet vidjela kako me traže. Krila sam se među borovima i pred jutro sam bosa trčala po inju i mrazu, skakala sam preko jaraka i krila se pred domobranima i drugim ljudima, jer nisam znala tko je naš čovjek, a tko izdajica. Čvrsto sam odlučila da o tome kako strijeljaju nedužne ljude moraju saznati partizani. U pet poslijepodne stigla sam do partizana. Domobrani su pronijeli vijest da su me poslali u Njemačku, i to usprkos tome što su znali da sam po-

bjegla. Lagali su da sam u Njemačkoj. Kada su nakon četrnaest dana zatvorili moju majku, pitali su je gdje sam. Odgovorila im je da ljudi pričaju da sam u Njemačkoj, i oni su joj to potvrdili. Mjesec dana kasnije odveli su i moju 62-godišnju majku, imanje opljačkali, ko nje su prodali i trgovali njima. Kao što je Rupnik već rekao, bilo im je stalo samo do trgovanja i do crne burze. Moju su majku na policiji pretukli do besvijesti i zatim poslali u logor Ravensbrück, gdje je umrla od gladi i spaljena je u krematoriju. Bez majke sam, otac je umro već nakon prvog svjetskog rata. Ako nije bilo šteta nas, nije šteta ni njih, njihova je krivica jasno dokazana. Molim sud neka te zločince kazni kako zaslužuju. [Burno odobravanje i pljeskanje u dvorani.]

Predsjednik: Svjedok Marjan Bizovačar, pristupite k sudu i k mikrofону. Rođeni ste 3. travnja 1922. u Ljubljani, sad u pritvoru.

Svjedok: Da.

Predsjednik: Da li vam je što poznato o hapšenju i mučenju ing. Kotluška u ljubljanskoj policiji? Upozoravam vas da morate odgovarati samo istinu i da ste odgovorni pred Zakonom.

Svjedok: Koliko mi je poznato, ing. Kotluška su uhapsili u svibnju, točnog dana ne mogu se sjetiti, no znam da su ga po hapšenju odveli na policiju.

Predsjednik: Da li ga je uhapsila policija?

Svjedok: Da, i ondje je bio zatvoren u novoj zgradi. Saslušavali su u jednoj sobi, a saslušavao ga je Krušič uz asistenciju Šušteršiča i Polaka. Ja sam slučajno ušao u sobu, jer sam došao po bicikl koji je bio u hodniku. Čuo sam krikove i ugledao starog gospodina nižeg rasta kako stoji samo u čarapama. Izgledao je prilično smeteno. Primijetio sam da je čovjek bio pretučen, ali nije progovorio ni riječi. Stajao je ondje u čarapama. Pitao sam što rade s tako starim čovjekom. Krušič mi je odgovorio da je to ing. Kotlušek iz Trnovog i da je blagajnik u kvartu te da ga saslušavaju, a on da neće ništa priznati. Rekao sam da ipak nije način da tako postupaju s tako starim gospodinom, da ga saslušavaju na tako grozan način, neka s tim prestanu, da ta stvar nije tako važna i da blagajnik ne može imati tako važnu funkciju da bi ga morali saslušavati pod takvim pritiskom.

Predsjednik: Kako su ga mučili?

Svjedok: Vidio sam da su ga mučili, to jest tukli, ne znam da li su ga mučili druckije. Kada sam ušao u sobu, nisu ga mučili. Zatim su ing. Kotluška odveli na trag u ćeliju. Sutradan mi je dežurni Tumpej kazao da je odmah nakon toga ing. Kotlušek preminuo. Pitao

sam ga kako je to moguće kada sam ga još vidio živog, no rekao mi je da su ga ponovno doveli u istu sobu i dalje saslušavali i tukli.

Predsjednik: Saslušavali su ga noću?

Svjedok: Da, ponovno.

Predsjednik: I tada je pri saslušavanju umro?

Svjedok: To ne mogu pouzdano reći, možda je već mrtav donesen iz ćelije, to nije isključeno.

Predsjednik: Znete li da je optuženi Hacin odredio komisijski pregled radi utvrđivanja uzroka smrti? Optuženi Hacin se brani da ga je udarila kap i da je zbog toga određen liječnički pregled.

Svjedok: To znam, ing. Kotlušeka pregledao je liječnik, dr Hadži. Poznato mi je da je službeno ustanovljena kap te da je dr Hadži izjavio kako uzrok smrti nije mogao utvrditi. Moguće je da je došlo do embolije. Uzrok je navodno bio komadić zgrušene krvi koji je dospio do srca, a ta krv se zgrušala dok su ga tukli.

Predsjednik: Da li ste mišljenja da je liječnik mogao dati samostalno mišljenje prilikom komisijskog utvrđivanja? Mislite li da je bio pod pritiskom?

Svjedok: To ne mogu reći.

Predsjednik: Bi li liječnik mogao izjaviti da je pritvorenik podlegao prilikom mučenja?

Svjedok: To ne bih mogao reći.

Predsjednik: Da li vam je poznato kako je umro Andrej Grasselli?

Svjedok: Nisam ga poznavao, za njegovu smrt saznao sam nekoliko dana kasnije, ne znam da li od oficira ili na drugi način. U to vrijeme nisam bio u službi u policijskoj upravi, bio sam šest mjeseci na bolovanju. Kada sam se vratio s bolovanja, to je bilo na početku travnja, jednog sam dana bio u sobi dežurnog, prisutni su bili Rigler i Reberger. Tada smo raspravljali o tome kako su Grassellija ubili u bijegu. Reberger je pričao da je na Hlebecovo naređenje zajedno s Ahčinom vodio Grassellija natrag prema policijskoj upravi te da je ing. Grasselli pokušao kod Živinozdravske ulice pobjeći, da je trčao u cik-cak liniji. Usprkos tome Reberger ga je ustrijelio tako da mu je u glavu ispalio cijeli rafal. To mi se činilo čudnim, jer kako je moguće da netko pogodi čitavim rafalom čovjeka koji bježi, to jest sa četrdeset metaka, u glavu. To sam spomenuo i Rigleru. A ovaj mi je strogo povjerljivo ispričao da to nije bio nikakav bijeg, nego inscenirano ubojstvo.

Predsjednik: Tko je bio Rigler?

Svjedok: To je bio agent političke policije.

Predsjednik: A kako je ubojstvo inscenirano?

Svjedok: Tako da su Reberger i Ahčin ubili Grassellija te da su kasnije morali izjaviti kako su ga ustrijelili u bijegu. Grasselli nije uopće bježao. Rigler mi je ispričao da su ubojstvu iza ugla prisustvovali Simon i Hlebec. Hlebec je to kasnije povjerio Rigleru.

Predsjednik: Da li su za Grassellija intervenirali kod Hacina?

Svjedok: Čuo sam od Dolenca, on je imao servis za mercedes, da je bilo brojnih vrlo značajnih intervencija.

Tužitelj: Zašto su ga umorili?

Svjedok: Koga, molim?

Tužitelj: Ing. Grassellija.

Svjedok: Ne znam, ne mogu reći.

Tužitelj: Zar ne znate da su to bile preznačajne intervencije i da su ga se stoga htjeli otarasiti?

Svjedok: To zaključujem, no ne znam je li to točno.

Predsjednik: Hvala.

Tužitelj: Vojno tužilaštvo ovih je dana primilo od Ljubljanačana više desetaka pisama u kojima opisuju zločinačko djelovanje Hacinove policije i samog Hacina. Doprustite mi da pročitam dva takva pisma [Čita]: »Potpisana Cilka Bavcon, na radiju sam slušala drske odgovore optuženog, okorjelog zločinca Hacina i htjela bih upozoriti visoki sud na činjenice koje su optuženom vrlo dobro poznate, no ipak se pravi nedužnim i tvrdi da ne zna ništa te ne priznaje svoju krivicu. Prilikom saslušanja spomenuli ste i zločin koji je počinila politička policija — ubojstvo pokojne Antonije Žigon (a ne Milene), pedesetogodišnje žene i najbolje moguće majke četvero djece, koja je za okupacije morala podnositi strašno nasilje Hacinove podivljale policije. Bila je požrtvovna, nesebična suradnica Slovenske narodne pomoći, progonili su je zbog njene obitelji, i više od godinu dana bila je i ona pod sumnjom. Četiri su je puta hapsili, agenti na policiji pokazali su joj obješenu ženu, bičevanog starog muškarca i prijetili joj da će se i njoj desiti isto. Četvrti put tako su je strašno mučili da je podlegla dok su je vješali. To se dogodilo 13. prosinca 1944. godine u samici u podrumu zatvora za prisilni rad. Mučili su je dr Mihelič, Pestotnik, Dolinar i neki 'Tarzan' (prezime neka kaže Hacin). Jedan između njih poslije je kazao jednom stražaru, čije prezime ne znam, da su Žigonovu bičevali i elektrizirali te da im je — dok su je vješali — umrla prije nego što su stigli popušiti cigaretu. Pozvali su za tvorskog liječnika dr Vrtačnika i dokazivali mu da se ubila sama. Liječnik je rodbini drugarice Žigonove, a kasnije i meni, izjavio da to nije bila istina i da je umorena. Bila je sva crna od udaraca i sva krvava. Rodbini,

koja je intervenirala kod Hacin, ovaj je kazao da je neće pustiti makar i umrla. I sama sam uhapšena nekoliko sati nakon drugarice Žigonove zbog iste stvari. Nakon polusatnog saslušavanja i prijetnji ista pijana banda je na policiji mene, pedesetdvogodišnju ženu i majku, bičevala, boksala i vješala. Tri puta sam se onesvijestila, svaki put su me polili vodom i nastavili svojim krvničkim poslom. Slomili su mi ruku u ramenu i tako me udesili da su me morali automobilom prevesti u zatvor za prisilni rad, gdje su me bacili u podrumsku samicu. Ondje sam ostala pet dana i noći bez vode, pokrivača i u najgorim bolovima.

Cijele sam noći slušala krikove i jadikovke nesretnih supatnika. Na ustrajne zahtjeve da pozovu liječnika, doveli su mi ga, i kada je izjavio da ne odgovara za moj život, prijetili su mi da će mi se dogoditi nešto strašno ako ikome kažem što su radili sa mnom. Končno su me odveli u bolesničku sobu, gdje sam ostala tri i pol mjeseca, teško bolesna i ubogaljena. Tamo sam doživljavala svu grozotu saslušavanja, vidjela nebrojene ispretučene, izmučene i ubogaljane ljude različite starosti. Posljedice tih groznih mučenja nesretne će žrtve osjećati cijeli život. Samo volja i nesmanjena vjera u pobjedu naše pravedne borbe pomogla nam je da smo se kao čudom izliječili i nadživjeli ono strašno vrijeme. Svake noći vodili su nove ljude na policiju ili u podrum zatvora za prisilni rad. Na dnevnom redu bile su masnice, abortusi, duboke rane, krvarenja i slomljene kosti. Mnoge su u bivšim zahodima i ostavama na policiji držali zatvorene i više dana i tjedana, ponovno ih mučili strujom, olovkama, nisu im dali da mokre, žene su tamo ležale bespomoćno, zakrvavljene na golom podu, među smećem i otpacima. Sa saslušavanja doveli su ih polulude, nategnutih mišića pokidanih živaca, s masnicama po cijelom tijelu i s groznim nateklinama. U suludom strahu pred novim saslušanjima, živčani su se napadi ponavljali, kreveti su se tresli, zubi cvokotali. Da, bila je tamo i tzv. maserka. Ali je za pet mjeseci samo jedanput nekoliko minuta masirala jednu poluludu djevojku, koju su dva mjeseca mučili u podrumu zatvora u potpunoj tami, hladnoći i u samici na golom podu. Imali su kupaonicu, ali u njoj se nikada nije kupao zatvorenik, nego časne sestre i stražari. Cijele zime nismo imali ni kapi tople vode, uopće nisu ložili. Hacinovi su krvnici i sluge prilikom hapšenja krali, a isto su tako i na policiji prilikom osobnih pretresa uzimali sve što im se svidjelo ili što je imalo neku vrijednost. Meni su, na primjer, ukrali radio-prijemnik koji je vrijedio 4.500 lira,

sve filatelističke zbirke te svu hranu koju sam bila ponijela. Drugima su ukrali i skupocjenosti.

Cilka Bavcon, članica mjesnog odbora OF Bežigrad, predsjednica uprave Socijalnog fonda Bežigrad.«

To je prvo pismo.

Drugo je pismo poslala Meri Stare iz Ljubljane, Zalogarova 11.

»U subotu, 24. 8. 1946, slušala sam preko zvučnika kako optuženi Hacin drsko laže da mu nije poznato kako su na njegovoj policiji tukli i čime su njegovi agenti tukli pritvorenike. Stoga izjavljujem slijedeće: optužujem Hacinu u svoje ime i u ime svoje sestre Violete Stare, koja je bila jedna od najviše tučenih žrtava ljubljanske policije. Uhapsili su je 20. lipnja 1944. i narednih dana i noći tako su je mučili i tukli da je još i danas bolesna. Prema izjavama liječnika, ona je stopostotni invalid, i o tome ima liječničku svjedodžbu. Njezino duševno stanje još je uvijek tako loše da bi je osobno svjedočenje o pretrpljenim strahotama prekomjerno uzrujalo, što bi još pogoršalo njezino stanje.

Budući da sam bila zajedno s njom u zatvoru, to pismo pišem u njezino ime. Obradivao ju je referent Rant s Poljanskog nasipa. Prilikom prvog saslušanja nisu je naročito jako tukli, pokazali su joj samo razne pendreke, remenje, bičeve, korbače i konope — nikakve palice! — i kazali joj neka se pripremi za slijedeću noć, kada će joj svu konspiraciju izbiti iz dupeta. Još su kazali da sasvim dobro znaju sve to izbiti iz guzice partizanskih kurvi.

Slijedeće noći pozvali su je u devet sati. Tko je to sam doživio, taj zna kako je strašno bilo iz podruma policije noću otići na saslušanje gdje su se orili radio-prijemnici, a između toga satima i satima čuli su se krici ljudi koje su tukli. Svi koji smo stupili preko praga te strašne kuće čuli smo i dobro znali što ti krici znače, što znači očajničko tuljenje koje je neprestano dopiralo iz soba gdje su nas saslušavali — a samo Hacin o tome nije ništa znao!

Vrlo je dobro znao!

Odmah su upitali sestru da li se u međuvremenu predomislila, jer je u 'raslinjaku' imala priliku vidjeti i čuti što mogu učiniti s čovjekom koji ne želi priznati. Sestra im je odgovorila da se nije predomislila i da ne zna ništa što bi im mogla ispričati. Kazali su joj: 'Dat ćemo ti predujam. Lezi!' Bacili su je preko stolca i šestorica su je počela tući. Jedan između njih je povikao: 'Najprije dvadeset za Tita!' Kad su je dvadeset puta udarili pendrecima i remenjem, drugi je povikao: 'A sada dva-

deset za Staljina, zatim još dvadeset za partiju da joj omekšamo stražnjicu!' Nakon toga su je posjeli na stolicu i tražili da odgovara na pitanja, govoreći joj da znaju sve o njoj i da je već sve izdano. Zahtijevali su od nje da sama sve kaže. Nakon što je sestra odbila odgovarati, kazali su joj da legne na kauč. Vukli su je za kosu i udarali pesnicama i nogama, prijeteći da će je ubiti. Jedan od njih je kazao: 'Budući da uporno odbija odgovarati, pokažimo joj što je domobranska policija, kako ne bi od nas pravila budale!' Zatim su je mlatili, i sestra je nabrojila samo šezdeset devet udaraca, a tukli su je i dalje. Bili su kao opsjednuti i od silnog mlaćenja oblio ih je znoj. To su bili posebno plaćeni mlatitelji. Sam referent u ovom slučaju nije tukao, a kad je kazao da je dovoljno, odmah su je prestali mlatiti.

Odozgor su je ponovno bacili na stolac pred Ranta, koji je kazao: 'Prisilit ćemo te da progovoriš, jer znamo da ti je poznato toliko toga da bismo mogli otvoriti novi zatvor kamo bismo smjestili sve one za koje ćeš nam ti i sestra kazati!'

Opet su joj postavili nekoliko pitanja. I opet nije htjela odgovarati. Zatim su joj kazali: 'Dvije stotine udaraca košta suočenje s osobom koja vas je izdala da ste surađivali s OF, pa pristanite na to da vas tučemo, ili priznajte!' I nakon suočenja moja je sestra ustrajala, jer smo se još prije hapšenja i za vrijeme ilegalnog rada zaklele da nećemo nikoga izdati. Zatim su sestru bacili na pod te je udarali, a poslije su je ponovno bacili na pod, smijući se i uporno je tukući. Kazala je da su je tukli vrlo dugo. Kad su zbog izmorenosti prestali s mlaćenjem, košulje su im bile potpuno mokre od znoja.

Zatim su rekli sestri da ustane. Nije mogla ustati. Dvojica su je uhvatila za kosu i posjela na stolicu. Iz usta joj je tekla krv, a oni su se smijali. Opet su je počeli saslušavati, no sestra više nije mogla govoriti. Zato su je opet počeli tući remenima i kopčama od remena. Pitali su je je li žedna i donijeli vodu, ali su joj samo iz daljine polijevali lice i pri tom se smijali. Pred jutro su joj rekli da se pripravi za slijedeću noć, jer će sve još jednom ponoviti. Kako sestra nije mogla ustati, zavili su joj glavu u kaput i za noge je vukli po stepenicama, tako da joj je glava odskakala od svake stepenice. Netko ju je upitao je li već crkla. Drugi je odgovorio da se još miče, ali da je potpuno hladna. Moramo je dovesti k svijesti, kazali su. Odvukli su je u automobil i rekli da idu k Sv. Urhu. Kamo su je vozili, nije mi poznato, jer je stalno gubila svijest. Znam samo da su je nakon otprilike jednog sata dovezli natrag na policiju. Slijedećeg da-

na muškarci u 'podmornici' bili su zbog tog slučaja uzbuđeni, i navečer kad su pitali tko da ide u zatvor za prisilni rad tražili su da uzmu moju sestru sa sobom, jer da inače neće izdržati. Među njima bio je i apotekar Bakarčić, koji joj je za dana davao neke praške protiv bolova. Policajac koji je bio u službi pristao je da je povedu na Poljanski nasip. Muškarci su stavili pokrivač na koljeno, i kad su sjeli položili su Violetu. Tako je, zahvaljujući riskantnom potezu zatvorenika, došla u bolnički odio u sobu 21. Uvjerena je — a i svi mi — da su je spasili od sigurne smrti, jer su sestri više puta govorili da će je likvidirati bez obzira na to priznala ili ne, jer da imaju dovoljno dokaza, a da za takve kakva je ona nema mjesta na svijetu. Da su je tukli i mučili kao prethodne noći, sigurno bi podlegla. Nekoliko tjedana ležala je na trbuhu na bolničkom odjelu a da nije mogla obavljati ni veliku ni malu nuždu. Nakon 11 dana vidjela sam je, i mogu izjaviti da je bila od ramena do peta potpuno crna te da je po čitavom tijelu imala velike crvene masnice. Dok je tako ležala, još su je 28 ili 29 puta zvali noću na saslušavanje.

Kad su blagosiljali kapelicu u zatvoru za prisilni rad na Poljanskom nasipu, biskup Rožman došao je i u bolničku sobu i bolesnicama udijelio blagoslov. Govorio je da će se moliti za njih da im Bog povrati zdravlje, a nije upitao zašto ondje leži toliko zdravih i mladih ljudi koje je policija mučila i tukla. No nije ni trebalo pitati, jer je sam to vrlo dobro znao. Ni jedna bolesnica nije reagirala na njegove riječi, već su se sve okrenule na drugu stranu. Znale su da je biskupova molitva za njihovo zdravlje posve nepotrebna, jer je trebao samo naložiti policiji da prestane mučenje i mlaćenje. Biskup je ostao zbunjen među ovim tihim mučenicama, sagnuo je glavu i bez riječi otišao. U susjedne sobe nije niti ulazio.

To je samo površan opis onoga što je pretrpjela jedna od zatvorenica. I mene su tukli, tako da mi se još danas nakon više od dvije godine poznaju tragovi. Odvukli su me do Gradašćice, dva puta pucali i zatim me odvukli natrag. Nakon nekoliko saslušavanja gotovo sam potpuno posijedjela. Bila sam zatvorena od 24. lipnja do 19. listopada, a zatim su me poslali u Njemačku.»

Osim toga, Vojnom tužilaštvu prijavilo se mnogo svjedoka, nekoliko desetaka. Zbog ekonomičnosti postupka, nemoguće je saslušati sve prijavljene svjedoke. Stoga ponavljam svoj pismeni prijedlog da se saslušaju svjedokinja Amalija Macarol, kućanica iz Peričeve ulice u Ljubljani, i Ankica Kumer iz Ljubljane.

Predsjednik: Sud je prihvatio pismeni prijedlog. No prethodno ću pročitati izjavu Helene Senekovič, koju je dala u zapisnik Komisiji za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača. [Cita]:

»Moj muž, Miroslav Senekovič, inspektor Banske uprave, bio je sredinom siječnja 1944. gotovo preko noći prijevremeno umirovljen, jer nije želio preuzeti mjesto tajnika kod predsjednika Rupnika. Noću 17. siječnja 1945. uhapsili su ga zbog suradnje s OF. Uhapsio ga je dr Mihelič sa svojim suradnicima. On ga je i saslušavao. Druge noći su ga prilikom saslušavanja pretukli do krvi, tako da je pao u nesvijest. Tukli su ga po čitavom tijelu, tako da je povraćao krv, a prebili su mi i vene na nozi, pa je stoga jako krvario. Polumrtvoga, ostavili su ga u ćeliji na betonu još šest dana. U policijskom zatvoru nakon šest dana liječio ga je dr Vrtačnik, a njegove je rane liječio i dr Šušteršič, koji je također bio zatvoren. Odveli su ga 1. ožujka u Dachau u blok 30, koji su zvali invalidski ili smrtni dom. Kako su mi ispričali drugovi internirci iz Dachaua, Miroslava Senekoviča su vjerojatno još u Ljubljani odredili da bude likvidiran u navedenom bloku. Moj muž, Miroslav Senekovič, umro je 13. svibnja 1945. u Dachauu.

Dr Lovro Hacin mi je, dok je moj muž bio zatvoren, kazao: 'Hvala Bogu da na policiji imamo takve sprave koje zadiru do krvi, mesa i mozga. Čast mi je da me Providnost izabrala da sudbina vašeg muža i svih Ljubljančana bude u mojim rukama. Ja sam već od 1939. godine radio na toj stvari (to mi je opširnije tumačio) i od svibnja 1941. tijesno surađivao sa silama SS-a.' Potpisana Helena Senekovič, Bleiweisova 2/II Ljubljana.«

Predsjednik: Optuženi Hacin, pristupite bliže! Sjećate li se Miroslava Senekoviča?

Hacin: Da.

Predsjednik: Jeste li razgovarali s njegovom ženom, Helenom Senekovič?

Hacin: Da, dva ili tri puta bila je kod mene.

Predsjednik: Što ste joj odgovorili?

Hacin: Razgovarali smo. Molila je za njega, htjela je da ga puste. Predočio sam joj što sve govori protiv njega, te da je, kao što sam izjavio već u subotu, na Pokrajinskoj upravi dobio popis svih službenika te na njemu označio da li su za ili protiv OF, a popis predao partizanskom vodstvu. Kazao sam joj, obećao, da ću učiniti što je u mojoj moći, kazao sam također da joj ne mogu obećati da — budući da je riječ o težem slučaju — neće morati u Njemačku. No obećao sam joj da uprava policije

neće predložiti zapljenu imetka, i to stvarno nismo učinili. Sve ostalo što je izjavila plod je fantazije.

Predsjednik: A da li ste rekli: hvala Bogu da na policiji imamo takve sprave koje zadiru do krvi, mesa i mozga?

Hacin: To nikad nisam rekao.

Predsjednik: A ovo? Čast mi je da me Providnost izabrala da sudbina vašeg muža i svih Ljubljančana bude u mojim rukama?

Hacin: Ne.

Predsjednik: A da ste već od 1939. godine radili na toj stvari?

Hacin: Što, kako, na kakvoj stvari, što sam radio 1939. godine? Tisuću devetsto trideset devete godine još nije bio rat, to je poznato.

Predsjednik: Nije bio rat, ali zatvarali su i mučili Slovence.

Hacin: Mučenja? Molim vas, ta čitava policija zna da sam izdao nalog da je bilo kakvo mučenje na ljubljanskoj policiji apsolutno zabranjeno. Mučenja nije bilo.

Predsjednik: Što kažete na to da ste 1943. godine tijesno surađivali sa silama SS-a?

Hacin: Do tada nisam poznavao nikog od SS-a. Nikog.

Tužitelj: Optuženi Hacin, jeste li čuli izjavu dviju slovenskih mučenica i junakinja koju smo pročitali?

Hacin: Čuo sam.

Tužitelj: Što kažete na to?

Hacin: Da mi ni jedan od tih slučajeva nije poznat. Naglašavam da nisam stanovao na policiji.

Tužitelj: Pogledajte u dvoranu, tamo sjedi na stotine vaših žrtava. Čitava Ljubljana zna što su radili vaši policajci i agenti, a vi o tome ništa niste znali!

Hacin: Nisam znao da su tako mučili.

Tužitelj: Optuženi Hacin, usuđujete li se pogledati u lice tim mučenicima. [Pljeskanje, Hacin se napola okreće prema publici u dvorani.]

Predsjednik: Tišina! Je li prisutna svjedokinja Marica Kumar? Optuženi Hacin, možete sjesti. Ponovno upozoravam javnost da u dvorani mora vladati tišina. Je li možda prisutna svjedokinja Amalija Macarol? Nema je?

Tužitelj: Predlažem da je saslušamo sutra.

Predsjednik: Ovdje je izjava Marice Kumar. [Čita]: »Potpisana Marica Kumar, rođena 9. 10. 1908, sa stanom u Tyrševoj ulici 87, uhapšena 7. siječnja 1944. Slovenska policija — koju su sačinjavala tri Slovenca, sudeći prema izgledu bili su studenti, te jedan Hrvat — došla me tražiti u tričetvrt devet navečer. Smjestili su me u osobni auto, vozili se Tyrsevom ulicom, skrenuli u Topničku

ulicu te se zaustavili ispred jedne kuće iza topničke kasarne, gdje su htjeli pokupiti još jednog čovjeka, ali ga nisu našli kod kuće, zbog čega su strašno kleli. Zatim sam točno čula kako je jedan od agenata naredio šoferu neka vozi prema Sv. Urhu. Potom su me vozili Šmartinskom cestom prema Šmartnom, gdje su skrenuli prema Savi i dugo vozili uz Savu. Mislila sam da će me tamo likvidirati. Zatim su zaustavili automobil, agenti su izašli, ostala sam sama u automobilu, a čuvao me agent s uperenim revolverom. Ostala trojica malo su se udaljila i međusobno se nešto svadala. No nisam mogla čuti ni riječi. Zatim su se vratili u automobil i odvezli me dalje, nekamo prema Devici Mariji u Polju. Nakon vožnje, koja je trajala prilično dugo, automobil se zaustavio u šumi. Agenti su opet izašli i nešto se prepirali. I ja sam morala izaći iz automobila.

Nakon toga trojica agenata opet su se vratila u automobil i odvezla me na policiju, kamo sam došla u jedanaest sati navečer. Još iste noći saslušavali su me i otjerali u šentpeterski zatvor. Otuda su me premjestili u zatvor za prisilni rad. Za četrnaest dana opet su došli po mene i odveli me na policijsku upravu.

Tamo sam se našla u jednoj sobi te sam morala kroz vrata gledati u susjednu sobu, gdje su strahovito i zvjerski mučili jednog muškarca. Sasvim zakrvavljenog i bez svijesti iznijeli su ga pokraj mene. Zatim je došao dr Krivic i povikao: 'Neka dođe Tarzan!' (To je bilo ime poznatog mučitelja.) Grubo su me gurnuli u susjednu sobu, gdje su već stajala četiri agenta s remenima i pendrecima. Osim njih, bilo je prisutno još osam kibica koji su mučitelje podbadali povicima.

Prvo sam morala držati ruke gore, a agenti su me pendrecima tukli po prsima. Dr Krivic je zbog nekog događaja u Mostama bio jako razjaren i rekao je: 'Danas ćemo ubiti svakog komunista koji nam padne u ruke.'

Dr Krivic me zatim počeo vući za kosu, mojom je glavom udarao o zid i gurao me iz kuta u kut. Onda me strašno udarao šakom po licu. Ostala četiri agenta u međuvremenu su me tukla remenjem i pendrecima. Ubrzo nakon toga dovukli su nekakav sanduk (koji je svima bio poznat pod nadimkom, 'kištra'), na koji sam morala leći potrbuške. Tada su me četvorica agenata, među njima sam prepoznala Razbergera, strašno mlatila. Kako sam jako vikala, usta su mi začepili prljavom krpom, a radio-aparat navili na najglasnije. Dobila sam dvjesto udaraca. Budući da sam počela jako krvariti iz usta, nosa i ušiju, napravili su pauzu, napomenuvši ne-

ka kurvi malo prestane curiti krv. Uskoro su me opet prebacili preko sanduka i počeli tući. Budući da cijelo vrijeme na njihova pitanja nisam uopće odgovarala, jedan agent je kazao: 'Tvrda si, kurvo, no mi ćemo te već smekšati, razbit ćemo ti pičku...' Kao primjer navela sam samo ove psovke, no udijelili su mi na stotine sličnih. Takve nisam čula za cijelog života od najpokvarenijih i najbesramnijih ljudi. Napominjem da su takve psovke izgovarali katolički intelektualci koje je odgojio ratni zločinac biskup Rožman. Napola u besvjesnom stanju i svu ranjenu, otjerali su me iz sobe u hodnik, gdje su me još neki agenti udarali čizmama te sam pala na pod. Nakon toga odveli su me u 'raslinjak'. Sutradan su me odveli prvo u zatvor na prisilni rad, gdje sam se razboljela. Imala sam temperaturu od 40°C, dobila sam pleuritis i bronhitis. Tijelo mi je bilo sasvim slomljeno i krvavo od udaraca. Poslali su me u bolnicu. Jedva sam se malo oporavila, kada su me poslali u drugi pakao, u Ravensbrück, gdje sam ostala četrnaest mjeseci. Zahtijevam najstrožu kaznu za sve izdajice, a posebno Hacinu, najvećeg krvoloka i izroda slovenskog naroda.«
[Pljeskanje.]

PRESUDA I IZVRŠENJE KAZNE

U petak 30. kolovoza u 9 sati, Vojni sud IV armije izrekao je u velikoj dvorani na Taboru presudu kojom je optužene Rupnika, Rösenera, Rožmana, Kreka, Vizjaka i Hacina proglasio krivim u skladu s optužnicom i osudio ih za brojna krivična djela izdaje i vojnih zločina kako slijedi:

Leona Rupnika na smrt strijeljanjem i trajni gubitak političkih i građanskih prava te na konfiskaciju cjelokupne imovine;

Erwina Rösenera na smrt vješanjem i konfiskaciju cjelokupne imovine;

dr Gregora Rožmana na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od osamnaest godina, gubitak političkih i građanskih prava u trajanju od deset godina nakon izdržane kazne te na konfiskaciju cjelokupne imovine;

Mihu Kreka na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od petnaest godina, gubitak političkih i građanskih prava u trajanju od deset godina nakon izdržane kazne te na konfiskaciju cjelokupne imovine;

Milka Vizjaka na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od dvadeset godina, gubitak političkih i građanskih prava u trajanju od deset godina nakon izdržane kazne te na konfiskaciju cjelokupne imovine. U trajanje kazne računa mu se i vrijeme provedeno u istražnom zatvoru od 12. ožujka 1946. godine;

dr Lovru Hacina na smrt vješanjem, trajni gubitak političkih i građanskih prava i konfiskaciju cjelokupne imovine.

U obrazloženju presude dr Lovre Hacina bilo je navedeno slijedeće-, dr Hacin Lovro kriv je što je

1) nakon okupacije dijela Slovenije, što ga je zaposjela talijanska vojska, stupio kao upravitelj policija 1. lip-

nja 1941. u okupatorsku službu, zatim što je kao policijski službenik podređen talijanskom kvestoru i plaćeni povjerenik obavljao službu u okupatorskom policijskom aparatu, gdje je osnovao i vodio vlastitu špijunsku mrežu, koju su činili kapelan Tone Duhovnik, Oton Vončina, Ivan Kristan, dr Albin Šmajd i drugi, koji su mu dojavljivali pristalice oslobodilačkog pokreta, koje je zatim optuženi Lovro Hacin odavao talijanskoj policiji, od koje je primao oružje i koja mu je davala osobnu stražu.

Kao osobni prijatelj suoptuženoga Rožmana, povezo se zbog što uspješnijeg špijuniranja s ostalim antinarodnim krugovima i izdajnicima i s njihovom tajnom obavještajnom službom TOS, koja je prikupljala podatke o pristalicama narodno-oslobodilačkog pokreta i zatim ih u obliku biltena »Vesti« dostavljala okupatoru.

2) Što je u jesen 1941. godine zajedno s dr Marjanom Zajcem i Augustom Praprotnikom sudjelovao u osnivanju specijalne policije sastavljene od domaćih izdajnika, koja je trebala pod njegovim vodstvom pomagati okupatorski teror i pridonositi izvršavanju okupatorovih naredbi uperenih protiv našeg naroda.

3) Što je zbog pomoći okupatoru u travnju 1942. godine otputovao u Italiju, gdje se u Napulju sastao s talijanskim karabinijerskim generalom Giuseppeom Piescom, kojem je pružio informacije o narodno-oslobodilačkom pokretu i narodnom otporu u Sloveniji. Kako bi što više pomagao talijanskom okupatoru u gušenju narodnog otpora, on je od kolovoza do studenog 1942. godine sastavio tri tipkana prijedloga upućena najvišim talijanskim funkcionarima u Rimu, kamo ih je poslao po talijanskom generalu Giuseppeu Piesci, a u kojima predlaže pooštrenje terora i nanovo traži osnivanje posebne političke policije u Sloveniji, sa sobom na čelu. Posljedica njegovih zahtjeva bilo je jačanje okupatorskog terora u Ljubljanskoj pokrajini u drugoj polovici 1942. godine, pa su Talijani u to vrijeme poslali u koncentracione logore više od 36000 ljudi, pobili više od 1000 talaca, a rušili su sela, uništavali šume i plijenili imovinu, sve s ciljem da unište slovenski narod.

4) Što je u jesen 1943. godine zajedno sa zloglasnim gestapovskim vodom Duschom organizirao »političku policiju«, koja je bila uključena u Gestapo i o čijem je djelovanju redovito podnosio izvještaje gestapovcu Schlufferu, te suoptuženima Rupniku i Röseneru. U članstvo političke policije primao je ljude najslabijih kvaliteta iz izdajničkih kolaboracionističkih družina Ehrlichovih »stražara«, ljotičevaca, mihailovičevaca i

drugih. Za šefa političkog odjela imenovao je zloglasnog, još po božićnim racijama 1942. godine poznatog gestapovskog zločinca Maxa Locha, a najkrvoločnije zločince za referente i agente, koji su, oslanjajući se na osobne povjerenike, špijunirali i prikupljali podatke među stanovništvom. U svoj policijski aparat uključio je i domobransku policiju i domobranski obavještajni centar te osnovao njezine posebne ekspoziture u Novom Mestu, Kočevju, Velikim Laščama, Ribnici, Grosuplju, Vrhniki, Horjulu, Logatecu, Rakeku, Dobrovi i Cerknici. Djelovanje ovih ekspozitura oslanjalo se na organizaciju domobranskih stanica te na dostavljački raspoložen dio nenarodnih župnika, kapelana i mjesnih načelnika.

U tom je svojstvu kao podstrekač, organizator i naredbodavac, pomagač ili pak neposredni izvršilac prozročio ubojstva, osude na smrtnu kaznu i njihovo izvršavanje, zatvaranje, mučenje, iseljavanje, odvođenje u koncentracione logore, zapljene imovine i nečovječno ponašanje pri svim tim činima.

a) Što je pomoću najkrvoločnijih suradnika Maxa Locha, braće Kobi, dr Miheliča, dr Krivica, Brumena, Borine, Ajleca, Voršiča, Petka, Kožuha, Rabzela i drugih organizirao zloglasne zatvore i mučionice, napose u Ljubljani. Ovdje je u upravi policije osnovao zloglasnu mučionicu tzv. 'podmornicu', gdje su strahovito mučili i tukli bezbrojne žrtve, a među njima žene i neodrastle djevojke, kao npr. Sonju Gomzi, sestre Permet, petnaestogodišnju Vidu Osterc, Nadu Robič, Angelu Smolič i Citu Potokar, sve stare između 21 i 26 godina, Milenu Žigon, Bojanu Velikonja, Milenu Kosirnik, Jožicu Zadnikar i stotine drugih žrtava. Pri mučenju služili su se električnim napravama, tukli su palicamma i korbačima, palili i gnječili prste, izglađnjavali i vješali.

b) U Hacinovim zatvorima bilo je za njemačke okupacije zatvoreno više od 6000 Slovenaca. Većinu njih poslao je u njemačke koncentracione logore, gdje su mnogi umrli, a druge je poslao na prisilan rad ili pred esesovski sud. Mnogi su bili pobijeni ili su umrli neposredno nakon mučenja u policijskom zatvoru. Zaplijenjene i ukradene stvari i novac davao je kao nagradu svojim pomoćnicima i špijunima. Kad je bilo dovršeno saslušavanje i mučenje, sam je optuženi Hacin odlučivao o daljnjoj sudbini svakog zatvorenika tako što je u zapisnik o saslu zapisivao napomenu KZI, KZ2, KZ3, čime je odlučivao da li da se žrtva pošalje u lakši, teži ili najteži koncentracioni logor u Njemačkoj, gdje su mno-

gi od njih pomrli zbog gladi, bolesti ili nečovječnog postupanja nacista.

c) Već internirane žrtve Hacin je znao ponovno vratiti iz Njemačke u svoje mučionice, ili je davao naloge da ih se ubije.

d) Najdosljednije borce za oslobođenje slovenskog naroda optuženi Hacin je slao u gestapovski zatvor u Begunju, gdje su mnogi od njih stavljeni pred Rösenerov vojni sud, a druge su opet strijeljali kao taoce. Između ostalog, Hacin je 17. siječnja 1944. izručio trideset uhapšenika gestapovcu Wurnigu, i oni su već 19. siječnja 1944. bili na Gorenjskom strijeljani kao taoци.

f) Kako bi slomio sve jači otpor Slovenaca, optuženi Hacin je iz reda najkrvoločnijih agenata i stražara osnovao tzv. »specijalni vod«, na čelu sa zločincem crnorukašem Hlebecom. Navedeni vod je zajedno sa zločinačkim agentima Političke policije neposredno prije oslobođenja pobio više desetaka zatvorenika. U noći između 4. i 5. svibnja 1945. taj je vod odveo iz ljubljanskih zatvora više od trideset osoba i zvjerski ih pobio na Turjaku. Među ostalima, žrtve su bile dr Mesesnel, dr Vito Kraigher, Neda Geržinič, Anica Malahovsky, Angela Dolhar, inž. Zoran Tuma, dr Boris Tuma, inž. Rihard Sever, Anton Čop, dr Martin Gorišek, Viktor Švigelj, dr Mavricij Neuberger, Viktor Kamnikar, Nikolaj Polje, Ignac Krištof, Rudolf Kurnik, Anton Knez, inž. Viktor Šuškovič, Stanko Tomšič, Rudolf Ravbar i Karei Kurnik.

Sa sela su bile dovedene i druge žrtve, kao Milko Prijatelj, Marica Arko, Breda i Darja Arko iz Ribnice, koje su ubijene na još neutvrđenom mjestu.

g) Optuženi Hacin je 24. veljače 1945. godine osobno uhapsio dr Vladimira Kantea i izručio ga specijalnom esesovskom sudu, koji ga je osudio na smrt vješanjem. Presudu je potvrdio suoptuženi Rösener.

5) Svoj zločinački rad Hacin je vezao uz djelovanje slovenskog domobranstva, napose na selu, gdje su agenti Političke policije surađivali s domobranima, njihovim terorističkim aparatom i obavještajnim centrom te su zajedno provodili strahovit teror nad civilnim stanovništvom i u znaku Crne ruke činili mnogobrojne zločine u kojima su sudjelovali i svećenici, a njih je među domobrane slao optuženi Rožman. Sv. Urh, Ježića, škola u Dravljama, Srednja tehnička škola u Ljubljani i druge škole bile su mučionice i klaonice domobranskih zločinaca i Hacinove policije. Ljubljanka i Sava stalno su izbacivale leševe umorenih žrtava.

Nakon što je sud utvrdio i dokazima potkrijepio zlo-

čine navedene u optužnici protiv Hacina, ovako je obrazložio prihvaćanje optužnice i opravdanost smrtne kazne:

Optuženi Hacin je za cijelo vrijeme okupacije, a napose u razdoblju njemačke okupacije, počinio nebrojene zločine prema našem narodu i bio je jedan od najkrvoločnijih okupatorovih sluga.

Na javnoj raspravi dokumentima i brojnim svjedocima dokazano je njegovo zločinačko djelovanje. Prema osobnom priznanju, još u staroj Jugoslaviji bio je odani izvršitelj naredbi antinarodnih režima, pa je za vrijeme fašističkog terora samo pojačao svoj zločinski antinarodni rad. Po vlastitom priznanju, imao je svoju mrežu konfidenata, pomoću koje je dostavljao okupatoru ime na pristaša narodnooslobodilačkog pokreta. Dokaz tome su i tri pismena prijedloga, koje je optuženi Hacin dostavio fašističkim vlastima u Rimu, tražeći da pojačaju gonjenje svjesnih Slovenaca u Ljubljanskoj pokrajini. Kao šef tzv. Slovenske policije i u nju uključene Političke policije, on je, surađujući s Gestapom, progonio pristaše oslobodilačkog pokreta i slao ih u koncentracione logore u Njemačkoj. Sam je priznao da je za njemačke okupacije uhapsio oko 6000 ljudi te da je uz pomoć svojih agenata u policijskom zatvoru primjenjivao najokrutnije metode mučenja. Što se tiče ovog dijela osude, krivična djela jasno su i nedvojbeno potvrđena izjavama svjedoka. Zločinačko djelovanje na seoskom području provodio je uz suradnju s domobranstvom, Crnom rukom i Gestapom. To je napose bilo očito na Sv. Urhu, u likvidacijama na obalama Save i Ljubljani- ce, u Novom Mestu i Kočevju. To nedvojbeno proizlazi iz izjava svjedoka Gomišček i Arko. Hacin je osobno uhapsio dr Vladimira Kantea i izručio ga esesovskom sudu, koji ga je osudio na smrt.

Optuženi je 17. siječnja 1944. izručio gestapovcu Wurnigu 30 uhapšenika iz svog zatvora, koji su 19. siječnja 1944. ubijeni kao taoци u Gorenjskoj. Činjenica je da je znao da su u to vrijeme Nijemci, i posebno gestapovci, učestalo strijeljali taoce i da je Wurnig od njega zahtijevao navedene uhapšenike s napomenom da mu izručiti najopasnije, pobija Hacinov izgovor da nije znao da će biti ubijeni.

Osim mnogobrojnih svjedoka, krivična djela optuženog Hacina potvrdio je i suoptuženi Rupnik, koji je kao njegov šef bio svakodnevno obaviješten o svim postupcima optuženog Hacina. Zbog toga sud nema razloga sumnjati u navode optužnice, a obranu optuženog Ha-

cina drži ciničnom, jer su njegovi zločini jasno i nedvojbeno dokazani.

Sud je, izričući kaznu svim optuženima, kao otežavajuću okolnost imao u vidu teške posljedice njihovih djela, a pri optuženom Röseneru i Hacinu još i okorjelost i upornost u nijekanju počinjenih zločina. Kao olakšavajuću okolnost sud je — što se tiče optuženog Rupnika i Vizjaka — uzeo u obzir njihovo kajanje, a prema optuženom Rupniku i Rožmanu i njihovu duboku starost.

Izrečena kazna primjerena je njihovoj krivnji.

Za izvršenje smrtne kazne Ljubljanci su saznali iz novina dan kasnije, u četvrtak, 5. rujna 1946. U Ljubljani su tada izlazila dva dnevnika: Slovenski poročevalec i Ljudska pravica. Obje su novine na drugoj stranici objavile slijedeći izvještaj: »Izvršena je smrtna kazna nad Rupnikom, Rösenerom i Hacinom. Ljubljana, 4. rujna (Tanjug). Budući da je Vrhovni sud jugoslavenske armije u cijelosti potvrdio presudu vojnog suda IV armije za Leona Rupnika i ostale, i budući da je Prezidij Narodne skupštine FNRJ odbio molbu za pomilovanje osuđenih Erwina Rösenera i Leona Rupnika, 4. rujna 1946. izvršena je smrtna kazna vješanjem osuđenih Erwina Rösenera i Lovre Hacin a smrtna kazna strijeljanjem osuđenog Leona Rupnika.«

Sat prije izvršenja smrtne kazne nad Rupnikom u dvorištu sudske zgrade u Ljubljani u Tavčarevoj ulici okupili su se suci, tužioci i egzekucioni vod KNOJ-a, koji je trebao izvršiti smrtnu kaznu vješanjem nad osuđenim Rösenerom i Hacinom.

Sam čin vješanja tada je predstavljao ozbiljan problem, jer je prije rata Jugoslavija imala samo jednog profesionalnog krvnika, koji je bio majstor toga tužnog zanata.

Stoga su u dvorištu suda morali improvizirati vješala.

Bilo je točno petnaest sati u srijedu 4. rujna 1946. kada su se zategle omče oko vratova Rösenera i Hacin. Hacin je neposredno prije smrti povikao: »Živio Krist Kralj!«

KAZALO IMENA*

Paul DUSCHA, SS-poručnik i pripadnik Gestapa; pomoćnik oficira za vezu SIPO i SD u okupiranoj Ljubljani. Poslije kapitulacije Italije 1943. na funkciji koordinatora suradnje s Rupnikovom kvislinškom policijom u »Ljubljanskoj pokrajini«. Jedan od organizatora obavještajne borbe protiv Osvobodilne fronte i njenih oružanih snaga. Poslije rata pao u ruke JA.

August EHRLICH, slovenski industrijalac i član Hitlerove NSDAP stranke od 1933. Suradnik fašističke okupacijske vlasti u vrijeme rata. Suđen 1945. pred krivičnim vijećem Vojnog suda u Mariboru.

Gastone GAMBERA, ratni zločinac, fašistički general i komandant 11. armijskog korpusa u okupiranoj Sloveniji. Odgovoran za masovna hapšenje i ubojstva civilnog stanovništva u tom dijelu zemlje.

Jože HLEBEC, aktivni potporučnik vojske Kraljevine Jugoslavije a u vrijeme rata jedan od rukovodilaca terorističkog policijskog aparata u okupiranoj Ljubljani. Odgovoran za brojne likvidacije civilnog stanovništva. Uhvaćen poslije rata i pred vojnim sudom u Ljubljani 1945. osuđen na smrt. Izvršio samoubojstvo u zatvoru u srpnju 1945.

Anton KOROŠEC, voda Klerikalne Slovenske ljudske stranke. Potpredsjednik prve vlade Kraljevine SHS 1918. Na ministarskim funkcijama sve do 1940. godine. Podupirao je i bio zagovornik fašističkog režima. Umro 1940. u Beogradu.

Miha KREK, šef Klerikalne stranke Slovenije. Ministar građevina u kabinetu Milana Stojadinovića. Potpredsjednik i ministar u svim emigrantskim vladama do jeseni 1943. godine. Osuđen 1946. godine u odsutnosti na 15 godina strogog zatvora. Umro u emigraciji.

* Kvalifikacija ratnog zločinca dana je prema podacima koji su bili mogući, mada je moguća greška.

Adolf KRÜGER, SS-major i rukovodilac specijalne egzekutivne grupe Gestapa u okupiranoj Ljubljani; bliski suradnik slovenskog kvislinga Leona Rupnika. Zadužen za koordinaciju rada njemačkog i talijanskog aparata sigurnosti. Odgovoran za masovne progone civilnog stanovništva u »Ljubljanskoj pokrajini« u vrijeme rata.

Franc MOČAN, agent tajne policije u okupiranoj Ljubljani i jedan od najbližih suradnika Lovre Hacina i Paula Dusche. Odgovoran za masovna hapšenja rodoljuba i simpatizera NOB. Potkraj 1945. krivično vijeće Okružnog suda u Ljubljani osudilo ga na smrt zbog kolaboracije s okupacionim vlastima.

Marko NATLAČEN, predstavnik Slovenske ljudske stranke i klerofašistički ban. Vrhovni rukovodilac kvislinške »Bele garde« u Sloveniji i član savjeta »Ljubljanske pokrajine«. Kao veliki simpatizer i bliski suradnik fašističkog okupatora eksponirao se kao jedan od najviđenijih vođa slovenske izdajničke reakcije. Pripadnici »Osvobodilne fronte« likvidirali ga u listopadu 1942. u srcu okupirane Ljubljane.

Pavel PESTOTNIK, profesor iz Ljubljane i član tiskarskog konzorcija »Jutro«. Jedan od aktivnih suradnika kvislinške Rupnikove administracije u vrijeme okupacije. Iz zemlje pobjegao 1945. Iste godine suđen u odsutnosti pred Sudom slovenske nacionalne časti na teški prisilni rad, trajan gubitak svih građanskih prava i konfiskaciju cjelokupne imovine.

Ernest PETERLIN, generalštabni potpukovnik vojske Kraljevine Jugoslavije i organizator kvislinške »Bele garde« u Sloveniji. Jedno vrijeme načelnik štaba slovenskog domobranstva. Odgovoran za masovna hapšenja i strijeljanja u okupiranoj Ljubljani. Uhvaćen poslije rata i osuđen na smrt 1945. u Ljubljani.

August PRAPROTNIK, poznati slovenski industrijalac i bliski suradnik ratnog zločinca Lovre Hacina. Organizator kvislinške »Sokolske legije« i član rukovodstva izdajničkog »Slovenskog saveza«. Ubijen u vrijeme rata.

Karl RIEGLER, alias Otto Vinzent, folksdójčér iz Maribora, agent Gestapa i predratni član njemačke obavještajne mreže u Jugoslaviji. Za vrijeme rata na službi u okupiranoj Sloveniji. Zbog raznih malverzacija i prekršaja discipline interniran u koncentracijski logor. Iz logora izišao 1944. i kao padobranac sudjelovao u nacističkom desantu na Drvar.

Georgij ROŽMAN, ljubljanski biskup, centralna ličnost slovenske reakcije i istaknuti suradnik okupatora. U svibnju 1941. Rožman šalje Mussoliniju naročitu spomenicu u kojoj izražava svoju radost što je talijanska vojska okupirala Sloveniju. Po Rožmanovoj inicijativi osnovana je »Slovenska zveza«, organizacija za borbu protiv NOP-a, koja je kasnije formirala jediniće »Bele garde«, policijsku stražu i druge izdajničke grupe. Po-

slije kapitulacije Italije Rožman je svoju izdajničku rabotu nastavio pod skutima Nijemaca. Pred oslobođenje Ljubljane Rožman je pobjegao u inozemstvo. Umro u emigraciji.

Leon (Lav) RUPNIK, ratni zločinac i zloglasni slovenski kvisling. Rat ga je zatekao u činu divizijskog generala vojske Kraljevine Jugoslavije. Za vrijeme okupacije bio je predsjednik Pokrajinske uprave u Ljubljani i organizacioni šef svih kolaboracionističkih snaga u Sloveniji. U suradnji s fašističkim agresorima, kao naredbodavac i organizator, izvršio je masovne pogrome slovenskog naroda. Poslije kapitulacije Italije Rupnik je pristupio još aktivnijoj suradnji s njemačkim okupatorima, prisilno mobilizirajući Slovence u njemačku vojsku, odnosno u tzv. Slovenske domobrane, koje je njemačka komanda upotrebljavala kao udarne jedinice u toku ofanziva 1944. i 1945. godine. Rupnik je u svibnju 1945. pobjegao u inozemstvo, ali je 2. siječnja 1946. kao ratni zločinac, izručen našim vlastima. Na suđenju u Ljubljani osuđen na smrt i pogubljen 4. rujna 1946.

Mario ROBOTTI, general talijanske vojske, bio komandant armijskog korpusa u okupiranoj Sloveniji, do početka 1943. godine, zatim komandant okupacione Druge armije. U borbi protiv jedinica NOV i POJ, kao i njegov prethodnik general Roatta, vodio politiku tijesne suradnje sa četnicima.

Ervin RÖSENER, SS-general i policijski rukovodilac u »Obrambenom području XVIII«, u koje je bio uključen i dio Slovenije, zaposjednut od strane Nijemaca. Protjerivanje Slovenaca s njihovih ognjišta bila je specijalnost tog ratnog zločinca. Rö-sener je, uz ostalo, naređivao regrutacije jugoslavenskih državljana u njemačke i kvislinške vojne jedinice, kojima je osobno komandirao od 1943. do oslobođenja.

Fridrich SCHLUIFFER, SS-kapetan i pripadnik Gestapa; šef egzekutivnog odsjeka Gestapa u okupiranoj Ljubljani. Odgovoran za mnoge progone, hapšenja i strijeljanja u »Ljubljanskoj pokrajini« u vrijeme rata.

Milan STOJADINović, političar. Ministar više vlada Kraljevine Jugoslavije i poslanik skupštine. Predsjednik vlade 1935. i 1938/39. Odvojio Jugoslaviju od njenih ranijih zapadnih saveznika i uveo je u kolo fašističkih država. Uhapšen 1940. za vrijeme vlade Cvetković—Maček i interniran u Solun, a potom na otok Mauricijus. Zadržan u britanskoj internaciji do 1948. Umro 1961. u Buenos Airesu.

Vladimir VAUHNİK, pukovnik vojske Kraljevine Jugoslavije i vojni ataše u Berlinu. Poslije travanjskog rata 1941. radio za nekoliko obavještajnih službi. Aktivni pristalica D. Mihailovića. Član »Vojnog savjeta« što ga je formirao kvislinški »Slovenski savez«. Bio na čelu Mihailovićevih pristalica u Sloveniji 1945. Pobjegao iz zemlje iste godine, najprije u Švicarsku a zatim u Argentinu gdje je umro 1955.

Milko VIZJAK, pukovnik vojske Kraljevine Jugoslavije. Početkom fašističke okupacije zemlje interniran u Italiju. Na osobnu intervenciju slovenskog kvislinga Leona Rupnika vratio se 1942. u Ljubljani, gdje je uspostavio vezu sa članovima tzv. »Zapovjedništva jugoslavenske vojske«. Jedno vrijeme bio pomoćnik komandanta kvislinškog »Organizacijskog štaba« i šef personalnog odjela slovenskog domobranstva. Suđen 1946. na vremensku kaznu.

Oton VONČINA, pripadnik kvislinške policije u okupiranoj Ljubljani. Odgovoran za masovna hapšenja i ubojstva slovenskih rodoljuba. Uhvaćen poslije rata i u srpnju 1945. pred krivičnim vijećem Vojnog suda osuđen na smrt.

August WESTEN, slovenski industrijalac i aktivni suradnik njemačkih i talijanskih okupacijskih vlasti u Sloveniji u vrijeme drugoga svjetskog rata; član »Privrednog društva« i »Kreditnog zavoda za trgovinu i industriju« u Ljubljani; svoja brojna poduzeća i kapital stavio u službu okupatora. Na suđenju pred Vojnim sudom u Ljubljani 1945. osuđen na smrt.

Marijan ZAJC, odvjetnik iz Ljubljane i jedan od bliskih suradnika kvislinške uprave u Ljubljani za vrijeme rata. U svibnju 1945. pobjegao iz zemlje. Zbog suradnje s okupatorom osuđen u odsutnosti na deset godina prisilnog rada, gubitak svih građanskih prava i konfiskaciju cjelokupne imovine.

IZVORI I LITERATURA

- Hacnov činovnički dosje u Arhivu Slovenije, Ljubljana
Stenogram Rupnikovog procesa u arhivu Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani
Dokumenti VOS OF, NZ in pravosodja 1941— 1945, Republiški Sekretariat za notranje zadeve, Ljubljana, 1976.
»Slovenec«, ljubljanske dnevne novine, godišta 1941 — 1945
Metod Mukuž: *Pregled zgodovine NOB v Slovenije* 1—5, Ljubljana, Cankarjeva založba 1960—1973
Ljubljana v ilegali, I, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1960.
Ljubljana v ilegali, II, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1961.
Ljubljana v ilegali, III, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1967.
Ljubljana v ilegali, IV, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1970.